

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 58.

Fredagen den 26 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 20 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Häruppå föredrogs bevillningsutskottets memorial, nr 40, i anledning af kammarens skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande, nr 32, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin.

Punkten 1:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 2:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets slutliga hemställan.

Bifölls.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets memorial, nr 30, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll, angående granskning af åtskilliga protokoll öfver kommandomål för flottan samt angående en anmärkningsanledning af statsutskottet.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollen m. m.

Uti *punkten A)* tillkännagaf utskottet, att vid den granskning af de i statsrådet förda protokoll, som utskottet i öfverensstämmelse med grundlagens föreskrift verkställt, utskottet hvarken funnit skäl att emot någon statsrådets ledamot tillämpa § 106

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

regeringsformen eller ansett anledning förekomma att framställa någon anmärkning på grund af § 107 samma grundlag.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af
(Forts.)

Herr vice talmannen af Callerholm, som yttrade: Herr talman! Jag skall tillåta mig att för en kort stund taga kam-
marens uppmärksamhet i anspråk för att yttra mig något an-
gående den reservation, som finnes fogad vid utskottets betän-
kande i denna punkt angående öfverskridandet af anslaget till
arméns byggnader m. m.

Såsom af anmärkningens formulering redan synes, innefattar
densamma icke en anmärkning mot någon viss af statsrådets
ledamöter, utan en anmälan af ett visst förhållande, som ägt rum,
en anmälan, åsyftande att råda bot på ett visst system, som in-
trängt i statsförvaltningen på denna punkt. Såsom framgår af
de i reservationen återopade handlingar, har anslaget till arméns
byggnader m. m. år efter år öfverskridits med betydande belopp,
ända till dess bristen uppgått till inemot en half miljon kronor,
då densamma blifvit för statsrådet anmäld och därefter proposi-
tion aflåten till innevarande Riksdag, som hade att anslå medel
till detta ändamål. En bidragande orsak till denna åtgärd att
proposition blifvit framlagd om bristens täckande torde otvifvel-
aktigt vara, att fjorårets statsrevisorer uppmärksammade förhål-
landet rörande det betydliga öfverskridandet af detta anslag och
gjorde anmälan därom. Denna anmärkning har, som bekant,
öfverlämnats till statsutskottet, som i sitt först afgifna uttalande
om revisorerernas utlåtande förklarade, att utskottet senare under
riksdagens lopp skulle inkomma med yttrande härom. Detta
yttrande föreligger nu på Riksdagens bord, och statsutskottet har,
som naturligt är, hemställt, att vid det förhållandet, att Riksdagen
fattat beslut om bristens täckande, någon särskild åtgärd icke
torde påkallas med anledning af revisorerernas anmärkning, men
på samma gång har utskottet bestämdt uttalat, att det är af syn-
nerlig vikt, att reservationsanslag och andra fasta anslag icke
öfverskridas samt att, om de undantagsvis skulle öfverskridas,
berättelse därom ofördröjligen må delgifvas Riksdagen.

Det kunde ju synas i det läge, som frågan sålunda kommit,
som om reservanterna icke haft så stor anledning att ytterligare
fästa uppmärksamheten på den föreliggande frågan. Men saken
har dock äfven en annan sida. Den hufvudsakliga orsaken till
bristens uppkomst är otvifvelaktigt den, att Kungl. Maj:t år efter
år af rädsla att anstränga Riksdagens budget för mycket faktiskt
begärt anslag till föreliggande ändamål, hvilka varit mindre än
behovet verkliga kraft. Och detta är ju, om icke alltid försvar-
ligt, så åtminstone förklarligt, synnerligast i tider af brydsamma
ekonomiska omständigheter. Men härtill kommer också en annan

sak, nämligen att en verksamt bidragande orsak till detta anslags öfverskridande har varit, att Kungl. Maj:t gång efter annan har att utgå från detta anslag anvisat medel för sådana behof, som uppenbarligen icke varit af den beskaffenhet, att de bort täckas af det förevarande anslaget, och detta till ofta nog högst betydande belopp och äfven under tid, då Riksdagen varit samlad och Kungl. Maj:t sålunda haft tillfälle att underställa dessa anslagsbehof Riksdagens beaktande och omedelbara pröfning. Det har nu heller icke saknats tendenser därtill, att äfven under fjoråret, sedan bristen blifvit konstaterad och begäran om dess täckande blifvit framställd, Kungl. Maj:t fattat beslut, som häntydt på, att man fortfarande ämnade att till detta anslag hänvisa utgifter, som icke rätteligen hörde dit. Detta förhållande har synts reservanterna synnerligen betänkligt. Det är ju alldeles gifvet, att därigenom måste den makt, öfverstatsregleringen, som Riksdagen bör ha, otvifvelaktigt minskas, och den öfverblick öfver anslagets ställning, som Riksdagen ovillkorligen bör äga, i väsentlig mån skymmas.

*Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)*

Detta är den väsentliga orsaken till, att reservanterna ansett det nödvändigt att komma med denna anmälan, på det att sådana förhållanden må för framtiden undvikas. Det är ju alldeles gifvet, att, om, som arméförvaltningen i sin skrifvelse säger, anslaget genom det nu beviljade beloppet till bristens täckande kommer i sin normala ställning och kan täcka afgifter, som äro afsedda att därmed täckas, förhållandet måste blifva ett annat, om Kungl. Maj:t allt forfarande tillåter, att utgifter få tagas af detta anslag, hvilka icke rätteligen höra dit.

I förhoppning, att den åtgärd, som reservanterna sålunda nu vidtagit, må kunna leda till framtida rättelse i detta hänseende, har jag, herr talman, intet vidare att anföra.

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

Punkten B).

På därom framställd begäran hade till konstitutionsutskottet öfverlämnats styrkta utdrag af samtliga de inför Kungl. Maj:t under nästlidet år förda protokoll öfver kommandomål för flottan, i hvad samma protokoll anginge flottans öfningar till sjöss.

Vidare hade båda kamrarna den 3 maj 1911 till konstitutionsutskottet i vederbörlig ordning hänvisat statsutskottets memorial, nr 59, innefattande anmälan, att det vore anledning till anmärkning mot förutvarande statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, konteramiralen m. m. grefve Carl August Ehrensverd, hvarom remiss begärdes till konstitutionsutskottet, inför hvilket anledningen skulle uppgifvas.

I skrifvelse till konstitutionsutskottet hade statsutskottet sedermera meddelat, att den af utskottet sålunda gjorda anmärkning

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.
(Forts.)

grundade sig därå, att Riksdagens år 1910 församlade revisorer i sin berättelse öfver statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909 omförmält, att reservationsanslaget till flottans öfningar blifvit sistnämnda år öfverskridet.

I anledning af innehållet i statsutskottets berörda skrifvelse och vid densamma fogade handlingar hade konstitutionsutskottet därefter infordrat utdrag af samtliga de inför Kungl. Maj:t under åren 1906, 1907, 1908 och 1909 förda protokoll öfver kommandomål för flottan, i hvad de anginge flottans öfningar till sjöss.

Under punkten B gjorde konstitutionsutskottet nu följande tillkännagifvande:

På grund af den undersökning, utskottet gjort i fråga om det till utskottet från statsutskottet hänskjutna ärende, finner utskottet den af statsutskottet anmälda anmärkning icke kunna till någon åtgärd föranleda.

Då ej heller de af utskottet infordrade protokoll öfver kommandomål för flottan under åren 1906—1910, i hvad de afse flottans öfningar till sjöss, gifvit anledning till någon erinran, har utskottet hvarken funnit skäl att emot Konungens rådgifvare i kommandomål för flottan tillämpa § 106 regeringsformen eller ansett anledning förekomma att framställa någon anmärkning på grund af § 107 samma grundlag.

Vid punkten funnos i fråga om öfverskridandet af reservationsanslaget till flottans öfningar fogade reservationer af:

herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer* och *Kjellén*;

herr *Uppström*;

herr *Berger*; samt

herrar vice talmannen af *Callerholm*, friherre *Bonde, Nilsson* i Malmö, *Eriksson* i Vallsta, *Berg* i Göteborg, *von Schéele* och *Edén*, hvilka sistnämnda med anledning af det under år 1909 skedda öfverskridandet af reservationsanslaget till flottans öfningar inom utskottet yrkat, att utskottet bort mot förutvarande statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, konteramiralen grefve C. A. Ehrensvärd göra anmärkning enligt § 107 regeringsformen.

Sedan utskottets i punkten gjorda tillkännagifvande föredragits, yttrade:

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Konstitutionsutskottets betänkande i denna punkt samlar sig om en enda stor fråga, nämligen frågan angående öfverskridandet af reservationsanslaget till flottans öfningar för året 1909 och allt hvad därmed sammanhänger. Det är riksbekant, hur denna sak väckt en oerhörd uppmärksamhet öfver hela landet. Det är också riksbekant, att öfverskridandet stigit till kolossala belopp och skett under i

åtskilliga afseenden egendomliga omständigheter, och till yttermera visso har slutligen uppmärksamheten blifvit fäst på denna sak genom en alldeles extraordinär åtgärd, i det att statsutskottet därom gjort anmälan till konstitutionsutskottet, en åtgärd, som, såvidt jag minnes, icke varit använd på 60 år.

Innan jag närmare går in på frågan, ber jag emellertid att få fästa uppmärksamheten på, att den i konstitutionsutskottets betänkande dock icke föreligger alldeles ensam. Utom statsutskottets anmälan angående öfverskridandet för år 1909 och utom den reservation, som med anledning af konstitutionsutskottets afvisande af nämnda anmälan är afgifven i denna del, har också reservationsvis framförts en anmärkning med anledning af förvaltningen af samma anslag för år 1910, och de två anmärkningarna böra ses i sitt sammanhang. Jag skall tillåta mig att i det följande så göra, ehuru hufvudvikten gifvetvis ligger på den första.

På grund af de egendomliga former, som omgärda det svenska konstitutionella ansvaret, har jag icke någon anledning att nu gå djupare in på sakens realitet. Det har ju nämligen blifvit häfd, att, när en anmärkning icke har vunnit gillande af konstitutionsutskottets majoritet, vederbörande statsråd anser sig icke böra deltaga i diskussionen om densamma, om den framföres som reservation, och följaktligen står nu vid den debatt, som kan komma att utspinna sig om det konstitutionella ansvaret i denna fråga, ministerbänken tom. Under sådana förhållanden är det icke lockande att fördjupa sig i vederbörande statsråds ställning till saken. Men härtill kommer, att ett blidt — eller oblidt — öde, hvilketdera man nu må kalla det, i dag fogat det så, att den här gången regeringens medlemmar förmodligen i alla händelser icke lära undgå att komma i kontakt med kammarens uppfattning af saken, ty nu står omedelbart efter konstitutionsutskottets dechargebetänkande på kammarens föredragningslista statsutskottets betänkande angående bristens täckande. Och jag föreställer mig, att man icke skall underlåta att vid det betänkandets behandling också komma till tals med regeringen angående det, som ledt till bristens uppkomst. Så, som frågan nu ligger, har jag att i detta sammanhang hufvudsakligen ägna mig åt en särskild sida, och det är det sätt, hvarpå *konstitutionsutskottet* för sin del i denna sak har skött sitt kall, det sätt, hvarpå det granskat vederbörande statsråds ämbetsförvaltning, det slut, hvartill utskottet kommit, och hvad detta slut kan anses innebära icke bara för nu förevarande fall, utan i allmänhet för det svenska statsrådets ansvarighet.

Hvad är det då, som är kärnan i denna så ofantligt omdebatterade sak? Jo, kärnan är helt enkelt, att ett öfverskridande af anslaget till flottans öfningar föreligger, och att detta öfverskridande uppgår till kolossala belopp. Vi hafva i reservationen till utskottets betänkande anmärkt, att det är svårt att fixera på

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollet m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

kronan och öret, hvilka dessa belopp äro, svårt på grund af bokföringens stora bristfälligheter och den långsamhet, hvarmed siffrorna blifva verifierade af marinens räkenskapsförande myndigheter. Men vi hafva också konstaterat, att huru än siffrorna variera i de olika beräkningarna, så står själfva faktum kvar, och detta faktum är alldeles tillräckligt uppseendeväckande, med hvilka siffror man än opererar. Vid 1910 års ingång har bristen af marinförvaltningen i dess första utlåtande beräknats till 1,340,000 kronor i rundt tal, och den lägsta siffra, som någon kommit till, den siffra, som herr Tenow i sin utredning på grund af åtskilliga omföringar från denna anslagsrubrik till andra kunnat stanna vid och som Kungl. Maj:t sedermera accepterat — denna lägsta möjliga siffra når dock upp till 952,000 kronor. En brist föreligger således, och den rör sig med summor, hvartill vi, mig veterligen, icke haft något motstycke i föregående anslagsöfverskridanden. Men vi hafva i reservationen vidare konstaterat, att en mycket stor del af denna brist tillkommit just under året 1909; — något mindre än hälften leder sitt upphof från detta år. Siffrorna variera mellan 645,000 kronor enligt marinförvaltningens nyssnämnda beräkning och 427,000 kronor enligt herr Tenow — alltså i båda fallen ej mycket under hälften. Och till sist hafva vi i reservationen framhållit, att utom detta föreligger från året 1909 det speciella faktum, att för det året ett fullt *medvetet* öfverskridande har skett. För det året har man på statsrådets föredragning och efter statsrådets order gått att *medvetet öka* den redan förefintliga bristen. Statsrådet har nämligen först fastställt en öfningsplan, som med 69,000 kronor *öfverskrider* hvad marinens militära myndigheter såväl som han själf ansågo förefinnas tillgängligt af detta anslag, och vidare att efter detta har statsrådet längre fram därjämte gifvit order om ytterligare extra öfningar för 1909, som beräknas hafva kostat ungefär 31,000 kronor. D. v. s., sammanlagdt har en summa af i rundt tal 100,000 kronor af ifrågavarande statsråd blifvit utanordnad till flottans öfningar år 1909, ehuru han visste, att dessa medel icke funnos till förfogande.

Det är dessa tre fakta, som för reservanterna äro hufvudsaken. De äro, såsom vi genast i början af vår reservation angifvit, i och för sig enligt vår mening tillräckliga för att föranleda ansvarighet för statsrådet. Och vi hafva funnit, att denna ansvarighet bör ske i form af en anmärkning enligt § 107 i regeringsformen.

Huru har nu konstitutionsutskottets majoritet ställt sig till detta yrkande om anmärkning? Utskottet har, väl att märka, icke förnekat, att brist förefinnes, och det var ju i själfva verket ej heller möjligt att förneka. Utskottet har visserligen behandlat endast året 1909, isoleradt både från föregående och efterföljande år, egendomligt nog, må man väl säga, i en sak sådan som denna.

Men i alla fall har utskottet medgifvit — låt vara att det sker indirekt — att ett stort öfverskridande skett under 1909. Det anför nämligen — med ännu en ny siffra, en ytterligare variant till de förut nämnda — att detta års anslag för flottans öfningar blifvit belastadt med 2,209,000 kronor, och huru man än beräknar tillgången för året, vare sig man beräknar den till 1,800,000 eller till 1,569,000 kronor, så uppstår äfven med denna utgifts-siffra en väldig brist, i förra fallet på 469,000 kronor och i senare fallet på 700,000 kronor, för detta enda år. Utskottet har, som sagdt, icke direkt uttalat detta, men indirekt ligger det i de af utskottet själfv anförda siffrorna. Utskottet lämnar emellertid helt hastigt detta faktum och går öfver till att söka visa, att denna brist icke kan föranleda konstitutionellt ansvar. Det är denna bevisning, som utskottet söker förebbringa på den egendomliga väg, som under dessa senaste dagar väckt en så stor uppmärksamhet: utskottet söker från *två* olika utgångspunkter ådagalägga, att någon ansvarighet icke kan göras gällande.

Den första af dessa utgångspunkter innebär en bokstafstilllämpning af hvarje anslags ställning i riksstaten för vederbörande år. Om ett anslag, säger utskottet, är uppfördt för ett visst år, så måste det utgå helt och hållet under detta år, och med afseende på reservationsanslag råder i den vägen ingen annan skillnad från öfriga anslag än den, att om en behållning skulle uppstå från föregående år, också den kan användas. Skulle däremot brist uppstå, så behöfver den icke tagas i beräkning. Hela beloppet, som är uppfördt i riksstaten, är tillgängligt, således i detta fall 1,800,000 kronor. Den andra utgångspunkten är den berömda, eller låt mig hellre säga beryktade, »fondteorien». Den innebär, att reservationsanslag behandlas som fonder, uti hvilka anslag för året ingå från riksstaten, men som disponeras oberoende af anslagets begränsning för hvarje år, så att man äfven kan öfverskrida ett års anslag och i förväg taga i anspråk, hvad som kommer att anslås för följande år. Ur båda dessa synpunkter är det, som utskottet friat statsrådet.

Jag skall icke alltför mycket fördjupa mig i någon kritik af dessa ståndpunkter, men tillåter mig några kortfattade anmärkningar. Först då den, att hela detta förfaringssätt med en *dubbel* bevisföring förefaller synnerligen underligt, allra mest af ett utskott med konstitutionsutskottets ställning. Detta utskott har att speciellt vaka öfver grundlagarnas efterlefnad. Utskottet har att vid tillämpningen af det konstitutionella ansvaret för hvarje fall intaga en bestämd ståndpunkt, nämligen den, som följer af dess tolkning, hvad grundlagen i detta fall bjuder och ålägger. Nu har utskottet i stället intagit en dubbel ståndpunkt, och den ena leden i dess bevisföring står i direkt och erkänd strid med den andra. Hvad som är den verkliga rätta grundlagstolkningen — det anger utskottet *icke*. Jag tror icke, att det är på sådant sätt

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m. (Forts.)

som konstitutionsutskottet förut plägat förfara. För min del känner jag icke något exempel på att detta utskott i en allvarsam fråga sådan som denna funnit sig tillfreds med att uppställa två olika teorier till påseende utan att för egen del angifva, hvad det anser vara grundlagens mening. Det är efter mitt förmenande utskottets *skyldighet*, och dess oafvisliga skyldighet, att i fall sådant som detta angifva just detta sista, hvad grundlagens mening är. När utskottet icke så förfarit, synes det mig strida mot utskottets uppgift. Skulle ett sådant förfarande fortsättas, så torde det väl endast kunna leda till undergräfvande af konstitutionsutskottets egen auktoritet.

Men vidare hafva vi i reservationen påvisat, att ej heller någondera af de två utgångspunkter, som utskottet här har framlagt till påseende, faktiskt eller praktiskt är i det svenska konstitutionella lifvet antagen. Den ståndpunkten är icke antagen, att hvarje reservationsanslag ovillkorligen står ograveradt af en brist från föregående år. Det har tvärtom alltid praktiserats så af alla myndigheter, att en brist, som uppstått, afdragits från årets tillgång, och allra tydligast har denna praxis vunnit hemul för just det anslag, som frågan nu gäller, ty i marinförvaltningens instruktion är det uttryckligen angifvet såsom detta ämbetsverks uppgift att på ett bestämdt datum inkomma med uppgift angående *tillgängliga medel* för flottans öfningar för det året. Att här ej syftas endast på tillägg af uppkomna besparingar, utan också på afdrag af uppkommen brist, synes uppenbart och bestrykes af praxis år efter år. Den teori, att under inga förhållanden uppkommen brist drabbar ett följande års anslag, den har däremot veterligen aldrig i svensk praxis varit tillämpad, knappast väl heller förut uttalad. Ännu betänkligare är förhållandet med utskottets »fondteori», som upphäfver gränsen mellan de olika årens anslag. Hela denna fondteori, såsom utskottet utvecklat den, strider på det mest uppenbara sätt mot svensk grundlags bokstaf och anda. Ty denna grundlag föreskrifver, att medlen skola användas »efter den upprättade staten», och denna grundlag ålägger ansvar i det fall, att »något af Riksdagen fastställt anslag blir öfverskridet». Men med »staten» menas alltid staten för året, med anslag, anslag för året, och om anslaget för ett år öfverskrides, så strider detta sålunda mot grundlagen, man må sedan motivera det med hvilka »teorier» och hvilka nya termer som helst. Faktiskt hafva också myndigheterna alltid handlat i det medvetandet, att ett anslag *icke får* öfverskridas. Det har visserligen inträffat, att öfverskridande kunnat ske, men då har man sökt att föra öfver bristen till följande år och täcka den af detta års anslag, och man har, väl att observera, varit fullt medveten om att Riksdagen kan, om den därtill finner anledning, utkräfvat ansvar för ett dylikt öfverskridande. Man har aldrig förut sökt försvara sig med en teori i stil med denna fondteori. Det

är visserligen sant, att Riksdagen har kunnat låta vid ett öfver-*Ang. fullbor-*
skridande bero, när den ansett, att öfverskridandet antingen varit *dad gransk-*
relativt oskyldigt eller i hvarje fall skett oförvålladt. Men Riks- *ning af stats-*
dagen har också vid andra tillfällen gripit in, när omständighe- *rådsprotokol-*
terna därtill föranledt. Jag vill endast erinra om de exempel, *len m. m.*
som äro anförda i reservationen, nämligen från år 1892 och un-
der senare år från 1904 och 1905. År 1892 anmälde konstitu-
tionsutskottets majoritet ett öfverskridande på just det nu ifråga-
varande anslaget, fullkomligt oberoende af någon fondteori. Åren
1904 och 1905 samlade sig reservanter från denna kammare
om en liknande anmälan, ehuru de icke fingo utskottets majori-
tet med sig.

Således, huru man än ser dessa utskottets två teorier, så kan
man icke komma till annan uppfattning än den, att de hvar för
sig i sin — jag nödgas säga det — hårdragna ensidighet sakna
stöd i svensk konstitutionell praxis, liksom de ej heller låta på
det sättet, som utskottet utfört dem, förena sig med svenska grund-
lagens bokstaf.

Det kan måhända också vara skäl att se en smula på konse-
kvenserna utaf vare sig den ena eller den andra af utskottets teorier.

Om det nu skulle vara så, att konstitutionsutskottet verk-
ligen själfvt hölle på sin teori nr 1, enligt hvilken på anslaget för
flottans öfningar år 1909 skulle hafva varit att disponera 1,800,000
kronor, då hade i hvarje fall anledning till anmärkning förelegat.
Ty med den teorien följer, enligt utskottets eget medgifvande, att,
så snart en brist har uppstått, så skall den anmälas för Riksdagen,
så att Riksdagen sättes i tillfälle att granska de omständighe-
ter, under hvilka bristen tillkommit, och att bevilja ett tilläggs-
anslag, om så behöfves. Detta har *icke* skett i fråga om anslaget
till flottans öfningar. Och redan den omständigheten borde i så
fall, om man skulle ställa sig på denna utgångspunkt, gifva skäl
till anmärkning. Utskottet anför visserligen till ursäkt, att sådan
anmälan icke kan ske, förrän vederbörligt bokslut föreligger, och
det uttalar, att i detta fall något bokslut icke förelegat förrän i
maj månad 1910. Men hvad utskottet i detta fall syftar på har
jag för min del icke lyckats att få reda på. Ett faktum är, att
i hvarje fall en brist för 1907 — observera för 1907 — var an-
mäld af marinförvaltningen redan i början af år 1908. Under
den långa tid, som därefter förflutit, hade väl åtgärder bort vid-
tagas för att utreda *den* bristens storlek och laga, att *den* bristen
blef betäckt långt innan bokslutet i maj 1910 kunde föreligga.
På samma sätt med den brist för 1908, hvilken anmäldes i febr.
1909 — ej heller för dess fixering vidtogos några åtgärder.

I själfva verket har man också i det yttrande, som å utskot-
tets vägnar häromdagen afgafs i Första kammaren, af dess ärade
ordförande, ett mer än belysande exempel, hvartill en teori af denna
art kan leda. Den ärade ordföranden nämnde i sitt anförande i

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

Första kammaren, att, om verkligen statsrådet Ehrensvärd hade kunnat täcka eller hade täckt en brist från föregående år, låt oss nu säga för år 1908, med anslag för år 1909, *då* skulle han hafva stått till ansvar, men, tillade han, nu skedde det icke så; nu blef det ett stort öfverskridande äfven 1909, därför kom icke bristen för 1908 att täckas, och därför blef grefve Ehrensvärd fri från ansvar. Det vill säga: ju värre dess bättre. Det vill säga: är det en brist blott i anslaget för 1908 och den täckes med anslaget för 1909, *då* begår man ett grundlagsbrott, men är det först en brist för 1908, och uppstår sedan en stor ny brist för 1909, *då* säverar man sig. Kan det verkligen vara öfverensstämmande med det svenska konstitutionsutskottets uppgift att tolka grundlagen, att på allvar framkasta en dylik tankegång?

Hvad fondteorien beträffar skall jag på dess konsekvenser icke spilla många ord. Jag har redan anmärkt, att med den teorin kan man faktiskt fullkomligt trola bort allt hvad svenska grundlagen stadgar om, att ett anslag icke får öfverskridas. Och jag tillägger endast det, att hela denna nu så beryktade och på så många sätt stötta och blötta fondteori är ingenting annat än ett tomt ord, ett ord, lanceradt af den man, som fått i uppgift att utreda anslagets ställning, alltså en teori, som aldrig har haft någon hemul i *den svenska riksdagens* och *den svenska regeringens* handlingar. Dess innebörd sväfvat följaktligen helt och hållet i det blå och finnes i grunden endast — i vederbörande konstruktörs egen uppfattning. Med sådana »teorier», som man kastar in i en anbefalld utredning, löser man icke våra konstitutionella frågor, mina herrar!

Jag vänder mig bort från båda dessa konstitutionsutskottets teorier, som endast verka till förvillande af de enkla fakta, och återvänder till dessa fakta, som sannerligen icke äro så inkrånglade, att man behöfver på något vis låta sitt omdöme gå vilse. Dessa fakta angaf jag genast i början. Myndigheterna, och äfven sjöministern själf, utgingo vid bestämmandet af öfningarna för 1909 från den uppfattningen, att 1,569,000 kronor voro disponibla. De disponerade själfva medvetet, afsiktligt, ett belopp, som först med 69,000 kr. och sedan med ytterligare 31,000 kronor, d. v. s. sammanlagdt med 100,000 kronor, öfversteg hvad de själfva hade beräknat. Det är det ena. Och det andra: att *utöfver* detta öfverskridande, som låg i själfva de beräknade öfningarna, kom ytterligare det öfverskridande, som skedde därigenom, att öfningarna kostade flera hundra tusen kronor mer än hvad som beräknats — man må nu sedan uppskatta dessa kostnader med den ena eller den andra af de förut anförda siffrorna. Jag frågar: kan detta af Riksdagen lämnas oanmärkt? Kan man verkligen säga, att här icke föreligger ett fall, *då* enligt grundlagens ord »ett af Riksdagen fastställt anslag blifvit öfverskridet»? Finnes icke det fallet här, så vet jag icke, huru man öfver

hufvud taget skall konstatera ett öfverskridande, för att det skall anses vara styrkt.

Ännu återstår emellertid att granska en viktig del af konstitutionsutskottets resonemang. Det är den delen, i hvilken utskottet behandlar hvad jag nyss kallat det andra faktum i öfverskridandet — kostnadernas faktiska stegring för året 1909 långt utöfver hvarje »tillgängligt» belopp. Konstitutionsutskottet söker att i en hastig vändning komma ifrån detta genom att uteslutande hålla sig till de af myndigheterna *beräknade* utgifterna. Utskottet anser, att det icke kan läggas föredraganden »till last», såsom utskottet uttrycker sig, att anslaget blifvit öfverskridet, därför att *beräkningarna* hållit sig inom det utaf utskottet såsom disponibelt angifna beloppet, 1,800,000 kronor. När så förhåller sig, är den föredragande fri, och något ansvar kan ej göras gällande.

Är nu detta riktigt?

Det är ju gifvet, att i fråga om beräkningars giltighet och förmåga att slå in man får lof att bedöma en myndighet och en föredragande med en viss hänsyn. Det finnes förhållanden, under hvilka beräkningarna måste slå fel, huru omsorgsfullt uppgjorda de än äro, och omständigheter kunna komma till, hvilka trotsa hvarje mänsklig beräkning och därför kunna — utan vederbörandes förvällande — leda till ett öfverskridande. Man får betrakta sådana ting med en viss välvillig uppskattning af de svårigheter, som vederbörande kan hafva att öfvervinna i sina beräkningar. Men med all välvilja i den riktningen existerar dock en gräns, utöfver hvilken välviljan icke bör få gå. Och det synes mig verkligen, att den gränsen här är utaf konstitutionsutskottet öfverskriden.

Utskottet har icke visat, att öfverskridandet beror på sådana *opåräknade* omständigheter, som kunna rimligen förklara det samma. Hvad utskottet förmäler om vissa ökningar, som skulle hafva uppstått på grund af »oförmodadt fyllande af förefintliga vakanser» eller stegrade kostnader »för skolor m. m.», det kan, äfven om man skulle godtaga, att stegringarna i dessa delar icke bort kunna mer eller mindre förutses, alldeles icke vara tillräckligt att förklara en så oerhörd brist som den, hvilken här föreligger. Och vidare: när man ser en sådan brist uppkomma, då bör man väl fråga sig, om icke det hade funnits något skäl till en särskild varsamhet, som hade kunnat förebygga en sådan olycka. Det har utskottet aldrig frågat sig, men mig synes, att det verkligen borde hafva tagit upp den frågan. Det förhåller sig nämligen så, att öfverskridandet år 1909 alldeles icke kom såsom någon blyxt från klar himmel, till fullständig öfverraskning för marinmyndigheterna. Liknande företeelser hade yppat sig för de två föregående åren. År 1908, i början af året, anmälde marinförvaltningen, att de tillgängliga medlen väsentligen

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

understege det årets anslag, på grund af brist från 1907. Och år 1909 anmälde marinförvaltningen likaledes, att samma förhållande förelåg: en brist hade uppstått för 1908, som ökat den gamla bristen, och som ytterligare sänkte, proportionsvis, det tillgängliga medelsbeloppet för 1909. Det är visserligen icke så, att hela bristen för åren 1907 och 1908 i början af år 1909 var klarlagd. Men så mycket hade redan kommit fram, i fråga om dessa båda års brister, först 1908 och sedan 1909, att den föredragande år 1909 ovillkorligen borde hafva varit varnad, ovillkorligen borde ha uppmärksammat, att beräkningarna under dessa senaste år visat sig osäkra och otillfredsställande. Och denne föredragande var såväl i början af år 1908, när bristen för 1907 anmälades, som i början af 1909 samme man, statsrådet greve Ehrensvärd. Då förefaller det verkligen, som om man hade alldeles särskild rätt att fordra, att den man, som af erfarenheten erhållit sådana varningar, på allvar skulle gått till en granskning af de honom nu 1909 förelagda beräkningarna. Kommer den mannen ut för en sådan malör, att år 1909 öfverskridandet blir större än någonsin förut, blir fullkomligt orimligt stort, då skall det verkligen fordras en egendomlig uppfattning utaf hvad en föredragande minister har till uppgift, om man säger, att detta »icke kan läggas honom till last». På ett sådant sätt att »bereda och föredraga», ett departements viktigaste ärenden faller ovillkorligen äfven ett personligt ansvar, såvidt öfver hufvud taget något ansvar skall finnas.

Man önskar kanhända bekräftelser på de omdömen jag här uttalat om försummelserna i fråga om granskning af beräkningarna. Jag skall be att få gifva två, som stå så fjärran som möjligt från partiskhet mot marinens militära myndigheter. Den ena bekräftelsen härleder sig från herr Tenow, som uti sin utredning på grund af de iakttagelser han gjort om de militära myndigheternas sätt att göra kostnadsberäkningar, uttalat sig med icke ringa skärpa om dessa myndigheters sangviniska uppfattning af kostnadernas ställning till anslagen och som sammanfattar sitt omdöme om deras beräkningar så, att ett dylikt förfarande »icke kan under några omständigheter försvaras». Det yttrandet är icke direkt fälldt om statsrådet, det är fälldt om de marina myndigheterna, men i spetsen för dem såsom deras chef och ansvarige ledare inför Riksdagen står statsrådet, och honom i främsta rummet drabbar därför omdömet. Det andra omdömet — mindre skarpt i formen af naturliga anledningar, men icke desto mindre af ett visst intresse — är fälldt af ingen mindre än hans excellensen herr statsminister Lindman. Statsministern har själf i det yttrande, han till statsrådsprotokollet afgaf, när det nu snart till behandling föreliggande förslaget om ersättning af bristen föredrogs, gjort den anmärkningen, att marinens kostnadsberäkningar »icke varit grundade på tillräckligt fasta förutsättnin-

gar». Yttrandet är, som sagdt, mildt i formen, och jag begär och väntar naturligtvis icke någon större skärpa från det hållet; men det synes mig vara belysande i hvarje fall.

Så mycket är visst, att vill man icke totalt uppgifva all möjlighet att utkräfvande ett konstitutionellt ansvar på grund af öfverskridna anslag, då nödgas man ovillkorligen fordra af ett föredragande statsråd, att han också skall stå till ansvar för, att de af honom stadfästade beräkningarna visa sig någorlunda tillfredsställande. Och någorlunda tillfredsställande äro de icke, när de öfverskridas med mellan 30 och 40 procent och när detta öfverskridande sker efter att vederbörande statsråd år från år har genom liknande öfverskridanden blifvit varnad för en sådan eventualitet.

Det är dessa tvänne omständigheter, först det medvetna öfverskridandet vid *beräkningarna* för 1909, och sedan det alldeles kolossala *faktiska* öfverskridandet utöfver de gjorda beräkningarna, det är dessa tvenne omständigheter, som tillsammans konstituera det konstitutionella läget i fråga om anslaget till flottans öfningar för år 1909. Här är sannerligen icke fråga om hvad konstitutionsutskottets ordförande i förrgår yttrade i Första kammaren, nämligen att fälla en person på sådant sätt som skedde »i urgamla tider», därför att denna person »objektivt sedt begått en förseelse, äfven om den förseelsen ej kunde tillräknas honom såsom verklig skuld». Här föreligger icke blott en »objektiv förseelse», som i och för sig är allvarsam nog, utan här är därjämte just fråga om hvad som kan tillräknas vederbörande såsom »verklig skuld». Och det är den andel, som han, just han, har i det faktum, att icke bättre anstalter blifvit vidtagna för att hålla anslaget inom den af Riksdagen gjorda begränsningen. Man kommer icke heller ifrån detta med att säga, hvad samme talare ytterligare anförde i Första kammaren, nämligen att svensk grundlag för ansvars utkräfvande förutsätter, att den anmärkta felaktigheten inneburet »ett obehörigt utöfvande af vederbörandes ämbete». Den svenska regeringsformen har i § 107 några ord om *nit, skicklighet och drift*, som visa något helt annat. De äro tagna så allmänt, uppenbarligen just för att gifva tillfälle att ingripa mot ett statsråd, äfven när icke någon direkt »obehörighet» i ämbetsförvaltningen har förekommit. Och skulle man verkligen kunna förneka, att de orden — brist på »nit, skicklighet och drift» — verkligen äro tillämpliga i detta fall, oändligt mycket mer tillämpliga, än de bruka vara, när anmärkningar framställas för »obehörighet» i ämbetsutöfning i en eller annan detalj? Skulle man kunna förneka, att de orden innesluta icke blott positiva förgripelser på hvad som är konstitutionell ordning eller laga rätt här i landet, utan också inbegripa hvad jag vill kalla underlåtenhetssynder, försumlighet, i strängare eller mildare bemärkelse? Det är detta, som måste sägas ha förekom-

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

mit i det fall, som här behandlas, och det är därför som, enligt reservanternas mening, ansvarighet måste göras gällande mot vederbörande statsråd.

Till hvad jag nu här tämligen utförligt anfört om den konstitutionella ställningen i fråga om anslaget för 1909 skall jag lägga endast ett par korta ord om samma anslags förvaltning år 1910. För det året föreligger icke, såvidt man åtminstone hittills känner, något öferskridande af anslaget och torde icke heller komma att föreligga. Men det är att märka, att medan den nu afgangne sjöministern innehade sin post, så var man verkligen, efter allt att döma, på mycket god väg att åstadkomma ett öferskridande äfven för detta år. Den 9 mars 1910 stadfäste nämligen grefve Ehrensvärd en öfningsplan för flottan under år 1910, och han stadfäste denna öfningsplan utan att ha afvaktat marinförvaltningens uppgift om hvilka medel, som vore för året tillgängliga samt utan att veterligen på något sätt ha sökt göra några som helst andra beräkningar öfver dessa tillgängliga medel. Han stadfäste vidare öfningsplanen så, att den upptog på papperet en beräknad kostnad af 1,762,000 kronor, om man nämligen inräknar hvad som för 1909 var veterligen förbrukadt, utan att man då hade haft penningar att betala med, och som således måste betäckas 1910; d. v. s., han fastställde utan inhämtad kändedom om de tillgängliga medlen en öfningsplan, som med icke mer än 38,000 kronor understeg det anslag, hvilket var uppfördt i årets stat. Det lär icke finnas något tvifvel om, att en sådan marginal som dessa 38,000 kronor, en marginal för fel i beräkningarna och för oförutsedda utgifter af alla slag, är alldeles för liten, och att den helt enkelt predestinerar till att ett öferskridande måst äga rum, om planen hade blifvit utförd. Nu blef den icke utförd, men hvarför? Jo, därför att såsom ett slags räddning därifrån kom det dunderslag, som låg i marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 30 mars 1910, denna skrifvelse, som först till hela dess vidd blottade bristen inom flottöfningsanslaget. Nu måste man börja inskränkningar, och det är känt och erkänt, att redan den då varande sjöministern verkligen gjorde början till dessa inskränkningar, en efter annan, ehuru väl man också finner, att den verkliga nya, definitivt begränsade planen stadfästes först efter hans afgang, på hans efterträdarens föredragning. Men det har synts reservanterna, att hvad som skedde, när man den 9 mars fastställde denna stora öfningsplan, likväl ovillkorligen påkallade en anmälan, påkallade den ur den synpunkten, att en sådan plan icke borde få fastställas utan någon som helst öfersikt öfver de tillgängliga medlen, och påkallade den icke mindre ur militär synpunkt, därför att just på den grund, att man så oförsiktigt utfärdade denna första plan, måste sedan under loppet af det första halfåret 1910 flottans öfningar genomgå en serie utaf reduktioner, som icke

gärna kunnat undgå att ytterst ogynnsamt inverka just på det militära sammanhanget och effektiviteten i dessa öfningar. Sådant borde ha kunnat förekommas med litet bättre förutseende, — genom att icke fastställa hela planen utan någon hänsyn till »tillgängliga medel». Och på så sätt bidrager äfven användningen af 1910 års anslag att förstärka den bild, som användningen af 1909 års anslag har gifvit.

Allt hvad jag nu har talat om, främst hvad som rör öfningsanslagets användning under 1909, men äfven hvad angår öfningsarna under 1910, allt detta har konstitutionsutskottet lämnat utan anmälan. Hvad som på detta område passerat, det kräfvär enligt konstitutionsutskottets omdöme icke mer än ett platoniskt uttalande, att utskottet, såsom det heter, »förväntar» af det initiativ, som Kungl. Maj:t redan i fjol vidtagit, »att hittills varande missförhållanden å detta område för framtiden skola kunna undvikas». Jag är något öfverraskad öfver denna af utskottet uttalade admonition i och för sig. Jag tror, att det är Riksdagen, som har att uttala förväntningar af denna art, och icke konstitutionsutskottet; utskottet har därvidlag påtagit sig en roll, hvilken icke tillkommer detsamma. Men därmed må nu förhålla sig huru som helst — hufvudsaken är dock den, att man öfver hufvud taget anser sig kunna behandla, hvad som sålunda försiggått, endast med ett dylikt platoniskt uttalande. Reservanterna ha tillåtit sig uttala, att om ett dylikt förfarande finge stå obestriddt, skulle detta kunna leda till ett ödesdigert uppgifvande af Riksdagens i svensk grundlag stadgade rätt till kontroll öfver riksstyrelsen, och reservanterna stå för det omdömet.

De svenska grundlagarna stadga för det konstitutionella ansvaret former, som äro mycket gammalmodiga och mycket otillräckliga. Ingen kan mera än jag vara öfvertygad om, att dessa direkt stadgade former måste suppleras med helt andra sätt för Riksdagen att komma till tals med statsråden och att på dem inverka. Jag öfverskattar således ingalunda de gamla ansvarighetsformerna, men sådana de nu äro, äro de dock icke utan sin betydelse och få icke utaf en representation, medveten om sin uppgift och sin rätt i statslifvet, uppgifvas. De formerna ha i alla händelser den fördelen, att de åtminstone i sitt syfte söka höja sig öfver partigränserna, att de söka leda fram till omdömen om regeringens handlingar på mera objektiva och allmänt erkända grunder. Det har också, i synnerhet inom denna kammare, under årtionden varit vanligt, att man sökt att tillämpa sådana objektiva grunder. Här finnes i Andra kammaren en verklig tradition att värna om Riksdagens rätt, så långt grundlagarnas konstitutionella former medgifva, och för ingen del af statsstyrelsen har den traditionen varit starkare och iakttagits med större noggrannhet än när det gällt finanserna, grundvalen och utgångspunkten för hela den svenska Riksdagens faktiska makt-

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

ställning. Ingenstädes har man varit mera rädd för att låta regeringen förgripa sig på Riksdagens befogenhet än i fråga om finanserna. Jag vill i detta afseende blott erinra om den långa, sega, numera väl avslutade strid, som förts för att begränsa regeringens disposition öfver besparingarna. Äfven i fråga om reservationsanslagens öfverskridande har Riksdagen, när därtill funnits anledning, visat samma ömtålighet. Jag påminner sålunda än en gång om den anmärkning, som år 1892 afgafs af konstitutionsutskottet, och om reservationerna inom konstitutionsutskottet vid riksdagarna 1904 och 1905. Dessa af mig anförda föregående fall ha sitt särskilda intresse däri, att vid samtliga dessa tillfällen samlade sig medlemmar från olika partier för att häfda Riksdagens rätt. Vid debatten år 1892 angående den då gjorda anmärkningen var en af de främsta talarna för Riksdagens rätt herr Hans Andersson i Nöbbelöf, och till reservanterna såväl 1904 som 1905 hörde herr Jansson i Djursåtra.

Det är nu första gången efter år 1905, som ett öfverskridande blifvit konstateradt, och ett öfverskridande, som i omfattning ställer långt i skuggan hvad som någonsin förut veterligen inträffat. Men nu har konstitutionsutskottets starka högerkärna från Första kammaren med sig förenat icke mindre än tre medlemmar af Andra kammaren, och detta ehuru det fall, som nu föreligger, är ofantligt mycket mera svårartadt ur alla synpunkter än de fall, som förelågo 1904 och 1905 och då föranledde anmärkning af reservanterna från denna kammare. Detta ger konstitutionsutskottets nu behandlade betänkande en om möjligt ännu allvarligare innebörd, än hvad som ligger redan i betänkandets behandling af frågan om anmärkning i och för sig. Ty här visar sig — det måste sägas rent ut — hos män af denna kammare, hvilka förr hållit hårdt på Riksdagens rätt, en tendens till uppgifvande af denna rätt. Och den tendensen får sin fulla och ödesdigra belysning, om man ser hvad som nu inträffat i sammanhang med vissa andra tidigare händelser under den nu slutande riksdagsperioden.

Det har i själfva verket under dessa tre senaste år gång på gång inträffat, att de gamla traditionerna om Andra kammarens plikt att häfda Riksdagens rättigheter fått maka åt sig. Början gjordes under periodens första riksdag 1909, i striden om den hastigt ryktbara § 46 riksdagsordningen, när regeringen gjorde gällande en tolkning, som inkräktade på riksdagsutskottens häfdvunna arbetssätt och som utgjorde en fara för hela riksdagsmaskineriet. Då fick regeringen sitt stöd, låt vara ännu ett något skrufvadt stöd, bland annat från män i denna kammare, som förr noga vakat öfver Riksdagens rättigheter. Fortsättningen kom, när samma regering det följande året, år 1910, drog fram sin nya, öfverraskande tolkning af § 90 regeringsformen, en tolkning, som med de ordalag, hvari den framlades, tycktes komma

att ställa alla debatter om enskilda regeringsåtgärder fullkomligt osäkra, tycktes hota att afklippa Riksdagens rätt att diskussionsvis pröfva sådana enskilda regeringsåtgärder. Protester uteblefvo icke från den ena sidan af denna kammare; den andra sidan, samma sida, som accepterat den nya tolkningen af § 46 riksdagsordningen, teg stilla och lät sig behaga. Det lär icke kunna undgå någon uppmärksam iakttagare, att hvad som i dessa dagar skett, när konstitutionsutskottets majoritet friade grefve Ehrensvärd, står i ett direkt sammanhang med dessa händelser under föregående år. Samma män, som skyndade att år 1909 försvara regeringens tolkning af § 46 riksdagsordningen, samma män är det äfven, som nu neka det göra ansvar gällande emot regeringen för 1909 års öfverskridande af anslaget till flottans öfningar. Förut har man funnit sig i att Riksdagens arbetssätt inkräktas, nu är turen kommen till Riksdagens finansmakt, själfva hörnstenen för dess myndighet. Icke heller nu vill man gå med på att beifra hvad som dock måste kallas ett ytterst betänkligt förgripande på Riksdagens rätt. Det ser, om man betraktar dessa års händelser i sammanhang, verkligen ut, som om alla gamla garantier skulle brista och all gammal åskådning om hvad det åligger Riksdagen att för sin ställning i statslifvet häfda skulle från den sidan af denna kammare nu få falla. Hvad omdömet måste blifva om en sådan hållning, det skall jag icke nu här uttala. Men det kommer att sägas sedan, och sägas snart, med mycket större eftertryck, än hvad jag här skulle kunna göra — det kommer att sägas af många tusen röster ute i landet under denna sommar.

Så som frågan nu föreligger, har Andra kammaren icke någon möjlighet att direkt rätta hvad konstitutionsutskottets majoritet beslutat, äfven om, såsom jag hoppas, kammaren anser att utskottet förfarit oriktigt. Enligt häfdvunnen uppfattning af innebörden af § 107 regeringsformen kan, när konstitutionsutskottet icke gjort någon anmärkning, en sådan icke heller göras utaf någon af kamrarna. Men det är däremot likaledes en häfdvunnen uppfattning, att åtminstone konstitutionsutskottets förfarande såsom sådant kan bli föremål för ett uttalande ifrån denna kammare. Det har upprepade gånger händt, att i denna kammare konstitutionsutskottets memorial i frågor sådana som denna lagts till handlingarna med ogillande af utskottets förfaringssätt. När ingen annan möjlighet finnes att gifva uttryck åt den mening, hvilken jag hoppas och tror vara den alldeles öfvervägande i denna kammare, ber jag att få upptaga denna form. Och jag gör det därför, att jag hoppas, att Andra kammaren vill för sin del fransäga sig hvarje andel i det, som jag kallat uppgifvande af Riksdagens rätt, samt att kammaren vill för kommande tider och kommande konstitutionsutskott göra tydlig, att på det sättet vill den icke hafva ansvarigheten i fråga om öfverskridna anslag tillämpad i den svenska Riksdagen.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollen m. m. Jag anhåller sålunda att få yrka, att kammaren behagade besluta att med ogillande af konstitutionsutskottets förfaringsätt lägga betänkandet i denna punkt till handlingarna.

(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar vice talmannen af *Callerholm*, friherre *Bonde*, *Branting*, friherre *Palmstierna*, *Martin*, *Gripenstedt*, *Forssling*, *Johansson* i Jönköping, *Wallis*, *Berg* i Stockholm, *Wavrinsky*, *Cervin*, *Hagberg*, *Kobb*, *Kjellberg*, *Rissén*, *Nilsson* i Malmö, grefve *Hamilton*, *Pålsson*, *Berg* i Göteborg, *Lundgren* i Varberg, *Karlsson* i Göteborg, *Wijk*, *Gibson*, *Ahlfvengren*, *Akerman*, *Bogren*, *Thylander*, *Leander*, *Winberg*, *Palme*, *Byström*, *Johansson* i Stockholm, *Söderberg* i Stockholm, *Lindqvist*, *Lindley*, *Åberg*, *Wallin*, *Juhlin*, *Tengdahl*, *Gustafsson* i Vi, *Bosson*, *Lagerblad*, *Jönsson* i Refvinge, *Larsson* i Säby, *Neiglick*, *Olausson*, *Kronlund*, *Berg* i Munkfors, *Igel*, *Forssling*, *Ericsson* i Vallsta, *Larsson* i Västerås, *Bengtson* i Glösbo, *Starbäck*, *Jonsson* i Hå, *Sandström*, *Wilson*, *Karlsson* i Fjäl, *Kvarnzelius*, *Hagström*, *Lundström*, *Carlsson* i Malmberget, *Norlén*, *Bromée* i Billsta, *Olsson* i See, *Mogren*, *Lindgren* i Skog, *Hedström*, *Ström* i Transtrand, *Eriksson* i Grängesberg, *Schotte*, *Hasselquist*, *Borg*, *Svensson* i Nyköping, *Rune*, *Waldén* och *Röing*.

Herr *Thorsson*: Herr talman! Då jag nyss begärde ordet, gjorde jag detta icke för att gifva mig in på några försök till tolkning af konstitutionsutskottets göranden och låtanden, utan närmast för att afgifva en liten förklaring i anledning af hvad som förekommer i statsutskottets protokoll rörande detta ärende, hvilket protokoll är intaget i konstitutionsutskottets utlåtande. Som bekant föras inga diskussionsprotokoll i statsutskottet, utan endast protokoll öfver utskottets beslut. Jag skulle icke här ha tagit till orda i denna fråga, om detta protokoll från statsutskottet återgifvit hvad som föregick beslutet. Protokollet är så affattadt, att däraf tyckes framgå, att alla, som velat, att statsutskottet skulle inför konstitutionsutskottet anmäla förra statsrådet grefve Ehrensvärd, skulle ha varit fullt eniga om motiven till denna anmälan. Jag vill då meddela, att jag för min del ursprungligen yrkade, att statsutskottet utan att göra något uttalande, vare sig i den ena eller andra riktningen, skulle i enlighet med grundlagens bud öfverlämna denna anmälan till konstitutionsutskottet. Jag säger detta därför, att å sid. 19 i utskottets utlåtande står att läsa, att grefve Wachtmeister yrkade bifall till särskilda afdelningens förslag till skrifvelse till konstitutionsutskottet med af honom föreslaget tillägg. Märkvärdigt nog återfinnes icke detta tillägg i protokollet, utan det står där kort och godt, att han gjort ett tillägg. Detta obefintliga tillägg från grefve Wachtmeisters sida var så formuleradt, att statsutskottet därmed uttalade såsom sin mening, att utskottet icke ansåg vederbörande statsråd skyldigt. Jag hade innan grefve Wachtmeister

framställde sitt yrkande framställt det yrkandet, att, såsom jag nyss sade, i öfverensstämmelse med grundlagens bud, kort och godt en anmälan skulle göras. Att majoriteten från olika utgångspunkter sedan blifvit enig vid den slutliga voteringen angående principen om anmälan är ju naturligt, då vi ansett, att grundlagens bud skulle häfdas.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollen m. m.
(Forts.)

Då jag ville, att anmälan sålunda skulle göras till konstitutionsutskottet, hyste jag då den uppfattningen, att konstitutionsutskottet icke ens skulle vilja få öfver sig ens skenet af att vilja undandraga från ansvar den, som skulle befinnas ha öfverskridit grundlagarna. Jag skall, såsom jag yttrade i början af mitt anförande, icke gifva mig in på någon tolkning af grundlagarna, men det intrycket har jag åtminstone fått, att när ett anslag öfverskridits med ett belopp, som enligt den ena beräkningen närmar sig en miljon kronor och enligt en annan beräkning öfverstiger denna summa, måste det vara en grundlagsstridig handling, som begåtts. Skulle den uppfattningen delas af denna kamare, som göres gällande från alla håll, där man icke vill på något sätt beifra detta öfverskridande, nämligen den uppfattningen, att det i detta fall ansvariga statsrådet varit vilseledt af sina underordnade myndigheter, och om detta sedan godtoges såsom Riksdagens mening, skulle vi råka in i ett synnerligen bekymmersamt läge. Det kan väl aldrig komma att stå väl öfverens med en klok hushållning, att Riksdagen sålunda afsäger sig rätten att utkräffa ansvar gentemot den eller dem, som på ett sådant sätt, som handlingarna här utvisa, hushållat med af Riksdagen anvisade medel. Jag kan för min del icke finna, att man kan uppsöka någon annan inför Riksdagen ansvarig än vederbörande statsråd, ty lägges det i statsrådets hand att ha den högsta myndigheten och det högsta inflytandet och äger han rätt att ingripa, när och hvar han behagar, så måste därmed absolut följa, att man kan fordra, att han skall äga skyldighet att svara för de handlingar, som förekomma inom hans förvaltningsområde. Det kan aldrig komma att bli riktigt väl beställt, om man skulle göra gällande den uppfattningen, att därför att Riksdagen vid flera föregående tillfällen så att säga har sett genom fingrarna med de felande, därigenom häfd skulle vara gifven för, att ingenting nu skulle vidtagas. Vore det på det sättet, skulle ju strängt taget Riksdagens härvaro blifva fullständigt öfverflödig. I ena fallet kunde statsrådet blott säga: det har jag gjort på god tro; i andra fallet kunde han säga: mina underordnade myndigheter ha räknat med blott hälften af de verkliga kostnaderna, och då det är för mig personligen omöjligt att öfverblicka mina underordnade myndigheters beräkningar, är jag konstitutionellt fri från ansvar. Hur skulle Riksdagen då kunna komma till tals med regeringen, som har ansvaret för skötseln af landets finanser? Hvar skulle Riksdagen utkräffa ansvar? Skulle Riksdagen ge

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

sig in på marinförvaltningens expedition och söka efter syndaren där? Eller skulle Riksdagen gå till marininstaben och söka efter syndaren där? Eller skulle Riksdagen söka honom hos chefen för flottans öfningar? Riksdagen har ett statsråd, som är ansvarigt, och af honom skall Riksdagen söka ut sin rätt. Det blir alltid så, att det statsråd, som förvaltar ämbetet, får i fortsättningen bära ansvaret för de handlingar, som under hans ämbetsansvar utförts, man må sedan försöka genom juridiska, filosofiska eller teologiska spekulationer göra honom fri; inför det vanliga sunnda förnuftet blir han aldrig fri från sitt ansvar; jag instämmer i herr Edéns yrkande.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman, mina herrar! Herr professor Edén har på sitt vanliga glänsande sätt här ådagalagt sin lärdom och sin kunskap på statsrättslivets område. Men han har i sitt långa föredrag icke blott behandlat hvad frågan för närvarande gäller, nämligen ifrågasatt anmärkning mot en viss departementschef, utan han har tillika försökt att göra sak såväl med konstitutionsutskottets majoritet som äfven med denna kammares minoritet. För min del får jag säga, att jag icke rätt kan förstå, att professor Edén anser det vara lämpligt att ovillkorligen fordra af oss, som icke tillhöra majoriteten i denna kammare, att vi i alla fall skola hafva precis samma åsikter och uppfattningar som majoriteten, endast därför att majoriteten så fordrar. Mot ett sådant anspråk kan jag icke annat än inlägga min protest.

Professor Edén har vid pröfningen af själfva sakfrågan behandlat icke blott hvad som har förekommit under år 1909, utan han har äfven vidrört frågan i hvad den angår 1910. Jag skall för min del iakttaga samma förfarande och ber nu att särskildt få framhålla vissa omständigheter, som professor Edén af lätt begripliga skäl för sin del icke ansåg lämpligt att vidröra.

Den 30 mars 1910 inkom marinförvaltningen till Kungl. Maj:t med approximativ beräkning af medelstillgången för årets flottöfningar. Som denna beräkning icke godkändes af chefen för marininstaben och inspektören för flottans öfningar till sjöss, remitterades ärendet åter till marinförvaltningen den 17 maj 1910 för ytterligare utredning och undersökning.

Sedan denna blifvit vidtagen, inkom marinförvaltningen till chefen för sjöförsvarsdepartementet med en den 10 januari 1911 dagtecknad skrifvelse jämte en i ämbetsverkets bokslutskontor utarbetad promemoria, med stöd af hvilken promemoria förvaltningen sökt visa medelstillgången vid 1909 års slut.

Den brist, som vid denna tidpunkt förefanns, skulle, enligt samma promemoria af den 10 januari 1911,

för år	1907	belöpa	sig	till	kr.	198,603: 57
»	»	1908	»	»	»	449,189: 62
»	»	1909	»	»	»	645,380: 79

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

det blir tillhoppa en summa af kr. 1,293,173: 98.

De brister, som under åren 1907—1909 enligt förut nämnda promemoria uppstått, hafva emellertid *icke* kommit till synes å anslagets konto i marinförvaltningens hufvudbok. Af de tabeller under rubrik »Marinförvaltningen», som finnas införda i Riksdagens revisorers berättelse rörande granskning af statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning under samma år, och hvilka tabeller upprättats i öfverensstämmelse med ämbetsverkets hufvudböcker, framgår tvärtom, att å anslaget skulle vid slutet af år 1907 funnits en reservation, uppgående till 235,837 kronor 18 öre, och vid slutet af år 1908 en reservation af 30,012 kronor 82 öre, medan för år 1909 visserligen skulle hafva uppkommit en brist, som dock uppgått till endast 190,014 kronor 91 öre mot den i förvaltningens återopade promemoria uppgifna bristen för samma år af 645,380 kronor 79 öre.

Anledningen till att kontot i hufvudboken kan utvisa behållning, oaktadt å anslaget i verkligheten förefinnes brist, förklarar marinförvaltningen i sin skrifvelse den 10 sistlidna januari vara att söka däruti, att i bokslutet endast ingå formellt afförda utgifter, under det att en del förskottsvis bestridda utbetalningar inflyta först i ett följande års bokslut. Detta föranleder gifvetvis, att de i hufvudboken för visst år å anslaget afförda utgifterna utgöra en *sammanblandning* af kostnader för olika år. Totalkostnaderna för räkenskapsåret finnas således fördelade på flera års hufvudböcker; och att det kan dröja ganska länge, innan de blifvit till sitt definitiva belopp afförda, bestyrkes däraf att, såsom marinförvaltningens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 30 mars 1910 gifver vid handen, beräkningen af de för sagda år disponibla medel för flottans öfningar uppgjorts med ledning af, bland annat, *1907 års fartygsläkvidar, hvilka vore de sista som då vore färdiga.*

Under sådana räkenskaps- och redovisningsförhållanden lär det vara hart när omöjligt för departementschefen att kunna hafva fullt reda på näst föregående års kostnader; och jag betvivlar, att om professor Edén hade varit sjöminister, han hade kunnat få bättre reda på hur räkenskaperna för hvarje år stodo.

Vidare skall jag i anledning af statsutskottets anmälan till Riksdagen i anledning af öfningsanslagets öfverskridande be att få påpeka ett uttalande, som statsutskottet enhälligt har gjort och inryckt i sin skrifvelse till konstitutionsutskottet. Utskottet säger:

»Då utskottet i öfverensstämmelse med riksdagsordningens §§ 39 och 57 gjort anmälan till Riksdagen med anledning af flottöfningsanslagets öfverskridande och till stöd för denna anmä-

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m. (Forts.)

lan anført ofvanstående — d. v. s. hvad utskottet sagt förut — anser utskottet sig dessutom böra meddela, att skulden för öferskridandet af flottöfningsanslaget ej rättvisligen kan påbörjas f. d. statsrådet grefve Ehrensvärd allena, utan till en väsentlig del måste tillskrifvas

dels det föråldrade och långsamma räkenskaps- och redovisningssystem, som användes inom marinförvaltningen och dess underlydande räkenskapskontor samt vid bokföringen inom flottan,

dels bristen på ekonomisk samverkan mellan de olika myndigheter, som lyda under sjöförsvarsdepartementet, och

dels den omständigheten att flottans öfningar i regeln kostat betydligt större summor än de i kostnadsberäkningarna upptagna.»

Beträffande frågan huruvida Kungl. Maj:t ägde rätt att för 1909 års öfningar använda hela det för samma år anslagna beloppet 1,800,000 kronor, oaktadt antagas måste, att brist i föregående års anslag förefanns, hyser jag den bestämda uppfattningen att Kungl. Maj:t ägde denna rätt. Anslaget är nämligen af Riksdagen beviljad för att genom årliga öfningar till erforderlig omfattning vidmakthålla flottans stridsberedskap, hvilket ändamål skulle kunna äfventyras, därest större inskränkningar i dessa öfningar vidtoges i anledning af befarad, men icke till beloppet konstaterad brist genom förut skedd öfverbetalning. Härmed har jag ingalunda velat godkänna, att godtyckligt öferskridande af det ifrågavarande anslaget opåtaladt må äga rum. Då öfverbetalning skett och blifvit till beloppet vederbörligen styrkt, bör förhållandet så skyndsamt som möjligt för Riksdagen anmälas och, där omständigheterna därtill föranleda, konstitutionellt ansvar utkrävas.

Men här har den för öfningarna upprättade planen icke, såvidt kunnat utrönas, afsiktligt beräknats att öferskrida det för året beviljade anslaget; och som den för år 1909 såväl som den för år 1910 uppkomna bristen, hvilken först under innevarande år blifvit till beloppet känd, icke bevisligen uppkommit genom departementschefens vållande, utan, såsom statsutskottet enhälligt uttalat, väsentligen berott på de förhållanden, som finnas angifna i statsutskottets af mig här förut upplästa skrifvelse, så anser jag, att konstitutionsutskottet haft fullt giltiga skäl för sitt i frågan gjorda uttalande.

Herr talman! Jag skulle kunnat sluta här; men då professor Edén äfven ägnat min ringa och obetydliga person en viss uppmärksamhet, så anser jag, att jag har både rätt och plikt att ytterligare säga några ord. Professor Edén framhöll särskildt, att jag, såsom ledamot i konstitutionsutskottet under åren 1904 och 1905, varit med om att reservera mig mot vissa regeringshandlingar, som då förelågo, och som ansågos vara af ungefärligen samma art och beskaffenhet som de, hvilka nu föreligga. Jag vill då nämna, att jag 1904 visserligen var med såsom reservant

i ett särskildt fall, bland andra Men i det fall, som jag nu särskildt åsyftar, och som handlade om ett sjöförsvarsärende för den 17 juni 1903, nr 14, och hvaraf det inhämtades, att öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar hade förekommit, så ock å reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap, å reservationsanslaget till underhåll af kustartilleriets byggnader och materiel och å reservationsanslaget till kustartilleriets öfningar, hade bristerna ersatts dels af motsvarande anslag för följande år och dels äfven af medel från de allmänna besparingarna. Reservanter inom konstitutionsutskottet i detta ärende voro herrar Bergström, Elowson, Johnsson i Bollnäs, Nydal, Broström och jag, men icke herr af Callerholm, hvilken antagligen då ansåg ärendet för obetydligt.

I 1905 års utskott förekom ett ungefär likartadt fall. Där hade utskottet funnit, att åtskilliga reservationsanslag under femte hufvudtiteln betydligt öfverskridits, och att i fråga om två af dessa anslag, nämligen anslaget till sjukvård för flottans personal och anslaget till underhåll af kustartilleriets byggnader och materiel, de uppkomna bristerna blifvit täckta af medel från de allmänna besparingarna. Reservanterna inom utskottet i detta fall voro: herrar Bergström, friherre Barnekow, af Callerholm, Elowson, Johnsson i Bollnäs, Nydal, Hammarskjöld, Darin, Staaff och jag.

Nu vill jag anmärka, att jag för min del icke har ändrat ståndpunkt i fråga om principen i sådana fall som dessa. Jag har alltid ansett, att så snart som ett anslag blifvit öfverskridet och förhållandet blifvit känt och konstateradt, detta skall anmärkas. Åren 1904 och 1905 förelägo bestämda fakta för att anslag voro öfverskridna till bestämda belopp, det förelåg alltså bestämdt kända förhållanden; här däremot, när det gäller att göra anmärkning mot den nu ifrågavarande chefen för sjöförsvarsdepartementet greve Ehrensvärd, är det att märka, att bristen icke varit till sitt belopp känt, icke konstaterad, förrän nu i år den 10 januari genom den skrifvelse, som då ingick från marinförvaltningen, och genom den promemoria, som åtföljde denna skrifvelse, ja, egentligen först efter den Tenowska utredningen.

Jag skall dessutom, alldenstund här är fråga om en insinuation om att jag icke skulle vara för själfständig i min uppfattning, be att få nämna — det har här tegats därmed i detta sammanhang, men nu skall det fram — att jag 1906 var med om att göra anmärkning mot en af vänsterregeringens medlemmar. Jag ansåg nämligen, att han hade förtjänt det. Jag gjorde anmärkning mot honom inom utskottet, och jag försvarade anmärkningen i kammaren så godt jag kunde. Detta var 1906. 1907 var jag med i konstitutionsutskottet, lika väl som nu; och då gjorde majoriteten inom utskottet anmärkning mot samma ledamot i den Staaffska regeringen. Jag var *icke* med om den an-

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

märkningen, och jag försvarade den mannen här i Kammaren mot alla mina partikamrater: gån I, mina herrar, och gören på samma sätt!

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga.

(Forts.)

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Då jag fattar min ställning i konstitutionsutskottet såsom ett viktigt förtroende-uppdrag, anser jag mig skyldig att lämna dem, som gifvit mig uppdraget, skäl för mitt handlingssätt. Uti en af de i utlåtandet bifogade reservationerna förekommer ett yttrande, mot hvilket jag först har att vända mig, nämligen det yttrandet, att man skulle i riks-rätten finna icke blott den mest sakkunniga pröfning, utan ock »den från politisk hänsyn mest skilda». Det vore beklagligt, om icke inom konstitutionsutskottet hvarje medlem hade sakkunskap nog för att fylla sitt ansvarsfulla värf, men det vore ännu beklagligare, om politiska hänsyn därvidlag skulle vara bestämmande. Detta är en insinuation så nedsättande, att helt säkert icke blott jag, utan hvarje annan hederlig man, vill däremot inlägga sin bestämda gensaga. Att kunna göra svart till hvitt är något som enligt gammal föreställning gäller advokater och möjligen äfven professorer, men det innebär en svår beskyllning om man säger någon vilja göra det. Den domareed jag till följd af min ämbetsställning aflagt, förbinder mig dessutom att iakttaga full opartiskhet, men icke lär någon sådan eller annan garanti behövas mot svikande af detta Riksdagens högsta förtroende.

Hvad för öfrigt vidkommer konstitutionsutskottets uppgift såsom dömande myndighet, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att detta utskott här är i visst afseende likställt med en jury, nämligen såtillvida som konstitutionsutskottet har att utreda saken och därefter uttala sin uppfattning om det föreliggande ärendet. Men utskottet har icke att såsom juryn fälla eller fria, detta gör Riksdagen, efter det att kamrarna fått utredningen ifrån konstitutionsutskottet. Då tillhör det Riksdagen icke blott att afgifva en friande eller fällande dom, utan jämväl att bestämma, huruvida ett konstitutionsutskottets utlåtande skall läggas till handlingarna med gillande, med ogillande eller under tystnad.

Af de erinringar, som med anledning af detta ärende gjorts emot oss, som af samvete och rättsuppfattning känt oss förpliktade att här framställa anmärkning, är det ett par synpunkter, som jag helt och hållet tillbakavisar, och ett par andra, som jag vill visa den hedern att bemöta dem.

De erinringar, som jag tillbakavisar utan vidare, äro först, att felet har blifvit rättadt eller med säkerhet kommer att blifva rättadt och vidare att den ledamot af regeringen, mot hvilken anmärkningen är riktad, icke längre står kvar i detta ämbete. Men bäggedera är ju sådant, som icke hör hit, då det här endast gäller att häfda rätten.

De båda synpunkter, beträffande hvilka jag icke kan neka till, att de i sig bära så pass mycken sanning, att de förtjäna att bemötas, äro följande tvenne. Den första, att det blifvit sagdt och med visst fog påmindt, att samma fel, som nu är anmärkt, blifvit begånget under en följd af år utan att någon anmärkning däremot blifvit gjord, och den andra synpunkten är, att felet i väsentlig grad berott på underordnade och att det därför skulle vara emot dem och icke emot departementschefen, som man borde rikta sig.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

Hvad den första af dessa invändningar beträffar, nämligen att detta fel förekommit under en följd af år, är det ju onekligt, att så är förhållandet. Men det är först nu en anmälan kommit till konstitutionsutskottet i den form, som vi alla veta, att den blifvit af statsutskottet gjord. Det har därför nu blifvit en särskild anledning för konstitutionsutskottet att yttra sig, som åtminstone icke i samma grad och på samma sätt förut förelegat.

Hvad angår den senare erinran, nämligen att, såsom vi hörde den siste ärade talaren påminna om, felet till väsentlig del berott på underordnade myndigheter, så kan jag icke förstå, att den omständigheten, att en sak »till väsentlig del» hvilat på någon annan, skall fritaga den, som *i någon mån* har meddelaktighet i felet, i synnerhet om denne är chef för dem, hvilka närmast gjort sig skyldiga till detsamma. Jag kan ej annat än med bestämmdhet hålla på, att det inom vår värld är icke blott så, att man ofta näg icke kan med straffet träffa alla skyldiga, och att den som träffas, understundom kan vara jämförelsevis oskyldig, utan äfven så, att den, som intar en ledande ställning, måste, om han än icke har någon väsentlig skuld till ett begånget fel, likväl taga ansvaret därför på sig, då han onekligen bär ansvar för hela det verk, som saken gäller.

Detta är något, som för mig, som också innehar en chefsplats, alltid stått klart och blifvit på allra sista tiden genom ett inträffadt fall bragt till starkt medvetande. I kammarrätten blef nämligen för någon tid sedan anmärkning framställd mot en af mina underordnade med hänsyn till af honom förda räkenskaper, och jag tillsammans med öfriga bisittare i domkapitlet togo ansvaret på oss. Både presidenten i kammarrätten och advokatfiskalsämbetet förklarade, att aldrig finge göras gällande en sådan grundsats som den, att man kunde till sitt försvar åberopa sig på, att under flera föregående år liknande fel begåtts men lämnats obeifrade; utan hvarje gång, som en anmärkning skedde, måste den betraktas fritt för sig själf och vid domen tagas hänsyn endast till detta fall. Och, mina herrar, sedan man resonerat på det sättet, går man tillbaka till alla de åren, under hvilka samma förmenta felaktighet förefunnits utan att någon anmärkning framstälts, och dömer äfven där till ersättningsskyldighet, och så utkräfves ersättningen af de ledamöter i styrelsen, med

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

hvilkas goda minne den klandrade åtgärden försiggått. Detta exempel synes mig vara fullständigt analogt med det föreliggande fallet. Det härrör från ett af Sveriges kollegiala ämbetsverk, ledd af en framstående chef, där hvar och en har tillfälle att få närmare utfördt och bestyrkt hvad jag här i allmänna drag angifvit.

Slutligen ber jag att få vädja till Eder, mina herrar, såsom representanter för svenska folket, hur det skulle taga sig ut, om vi här helt friade en man, som icke allenast har blifvit af statsutskottet och en betydande minoritet inom konstitutionsutskottet ansedd delvis skyldig, utan jämväl genom att afgå från sitt ämbete i sammanhang med denna sak erkänt åtminstone någon meddelaktighet, ehuru visserligen de underordnade myndigheterna härvidlag gjort sig skyldiga till ett måhända ännu mer »anmärkningsvärdt» förhållande, då de icke anmält det betydliga, upprepade öfverskridande af flottans reservationsanslag, som skett. Hvad skulle ett sådant friande här ha för verkan inom djupa lager af vårt folk? Ty, hvad är det väl, som utgör den säkraste och tryggaste grunden för folkets lif i vårt land? Såvidt jag kunnat vid studiet af historien och folksjälén finna, så är det *rättsmedvetandet*, som bär upp det svenska folket, ett rättsmedvetande, som understundom har fört till sådana ytterligheter, som t. ex. under Karl XII:s tid var fallet. Änskönt landet genom denne rättens extreme häfdare fördes till undergångens brant, fira vi icke dessmindre med hänförelse än i dag hans minne just på grund af dess innebörd af äkta svenskhet. Denna obetingade känsla för hvad som är rätt skulle, fruktar jag, genom ett friande på allvarligt sätt såras, och den skada, som därpå kunde vållas, förefaller mig vara ojämförligt mycket större än den, som på grund af alla ändliga förhållandens bristfällighet i visst afseende kan följa af ett sådant förfarande som det, hvilket den första ärade talaren föreslagit, nämligen att konstitutionsutskottets utlåtande med ogillande skulle läggas till handlingarna.

Jag är nu liksom vid alla föregående tillfällen, då frågor af denna art varit före, mest böjd för att konstitutionsutskottets memorial måtte här, såsom i Första kammaren sker, behandlas i sträng öfverensstämmelse med föreskrifterna i riksdagsordningen, och att sålunda memorialet antingen skulle läggas till handlingarna eller föranleda åtgärd enligt § 106 eller § 107. Men då jag inser, att med den häfd, som förefinnes, ett dylikt förfarande skulle innebära bristande kraft i rättens upprätthållande, så ber jag, herr talman, få förena mig med den förste talaren i det af honom gjorda yrkandet.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast i anledning af hvad som anförts af den ärade talaren från Skaraborgs län. Han yttrade sig i anledning af statsutskottets uttalande, som återfinnes på sidan 4 i konstitutionsut-

skottets nu föreliggande memorial. Statsutskottet säger, att »skulden för öfverskridandet af flottöfningsanslaget ej rättvisligen kan påbördas f. d. statsrådet grefve Ehrensvärd allena» — jag ber därvidlag att få lägga särskild tonvikt på ordet *allena* — utan till en väsentlig del måste tillskrifvas vissa andra omständigheter, som af den ärade talaren anfördes.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollet m. m.
(Forts.)

Jag skulle då vilja fråga: Hvem bär inför Riksdagen ansvaret för att räkenskapsväsendet är riktigt ordnad? Vidare skulle jag vilja fråga: Hvem bär inför Riksdagen, inför representationen ansvaret för att brist på ekonomisk samverkan mellan de under sjöförsvarsdepartementet lydande olika myndigheterna förefinnes? An ytterligare skulle jag vilja fråga: Hvem är det, som inför Riksdagen har att bära ansvaret för att de kostnadsberäkningar, som uppgöras för flottans öfningar, i verkligheten äro ordentligt uppgjorda och visa sig hålla streck? För min del måste jag säga, att det är icke mer än *en enda*, som bär detta ansvar, och det är den konstitutionellt ansvarige föredragande departementschefen. *Han* och *han allena* skall inför Riksdagen bära ansvaret.

Det har vid vissa tillfällen i medkammaren talats om divisionsansvar. Men skall detta slag af ansvar föras in på det rent konstitutionella området, då vet jag för min del icke hvart vi komma. Ansvaret skall finnas på ett ställe, jag upprepar det, på *ett enda* ställe skall det ligga och bör det ligga.

Jag anhåller vidare att med hänsyn till den föreliggande saken och till belysning af densamma få erinra, hurusom både arméns och marinens centrala förvaltningsmyndigheter hafva omorganiserats, arméförvaltningen 1907 och marinförvaltningen 1908. Jag vill inte yttra mig om organisationernas värde i det hela, men jag vill påpeka, att i samband med att det utfärdades instruktion för arméförvaltningen 1907, vinnlade sig dåvarande statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet att på grundvalen af den nya instruktionen också utfärda föreskrifter rörande den ekonomiska förvaltningen vid arméförvaltningen underlydande myndigheter. På sjöförsvarets område har det däremot icke varit så. Efter det att en ny instruktion för marinförvaltningen behörigen utfärdats, så blef den instruktionen ingalunda kompletterad af några som helst föreskrifter rörande förvaltningen vid de lokala myndigheter, som sortera under marinförvaltningen. Ansvaret kan därför icke heller enligt mitt förmenande läggas mer än på *ett enda* ställe.

Bristernas omfattning var icke känd före 1910, sade den ärade talaren på västgötabanken. Åhjo, nog voro bristerna kända förut. Marinförvaltningens uppgifter angående tillgängliga medel för öfningar såväl 1908 som 1909 lämnade fullständig kännedom därom. Jag vill för min del alldeles icke försvara marinförvaltningens brister, men rättvisligen bör dock erkännas, att om öfningarna icke dragit högre kostnader än de belopp, som marin-

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

förvaltningen uppgifvit vara tillgängliga, så hade icke något som helst öfverskridande kommit att äga rum. Den saken är ofrånkomlig och på grund däraf ber jag, herr talman, att få förena mig med den förste ärade talaren i hans yrkande.

Herr Thyren: Herr talman, mina herrar! Utan att inlåta mig på tvisten, huruvida frågan om décharge för föregående års kommandomål ännu står öppen, tillåter jag mig framställa följande anmärkningar till den motivering, hvarpå reservanterna, herr af Callerholm m. fl., stödt sitt yrkande inom utskottet under punkt B nr 4.

»Utskottet har», säga reservanterna, »såsom motiv för sitt beslut att icke göra anmärkning, sida vid sida framställt två olika åskådningar, som i och för sig äro af den beskaffenhet, att den ena icke låter förena sig med den andra.» Utskottet har, såvidt jag kan finna, icke gjort detta. Utskottet har efter hvarandra diskuterat två alternativa åsikter och velat visa, att hvarken åsikten *a* eller åsikten *b* leder till anmärkning. Det har däremot icke användt någondera, än mindre båda på en gång såsom motiv för sitt beslut och naturligen aldrig påstått, att åsikterna *a* och *b* skulle kunna förenas, utan rakt tvärtom. Reservanterna förklara sig emellertid (sid. 74) hvarken gilla den ena eller den andra af dessa två alternativa åsikter utan att, såvidt jag kan se, fullt klart uttala sig om den tredje, som skulle vara deras egen.

För egen del komma reservanterna likväl till det bestämda resultat, att anmärkningsgrund föreligger. Då denna skall bestå i det öfverskridande af anslagna medel, som förorsakats af vissa beslut utaf statsrådet grefve Ehrensvärd, måste riktigheten af reservanternas åsikt ankomma på bestämmandet dels af det *utgiftsbelopp*, för hvilket bemälda statsråd kan göras ansvarig, dels af de tillgångar, som han bort lägga till grund för sitt beslut.

Beträffande det förra hafva reservanterna diskuterat valet mellan de *beräknade* eller de *faktiskt inträdda* utgifterna. I detta afseende anföra reservanterna (sid. 75) följande: »I hvarje fall synes det oss vara oförenligt med hvarje tillämpning af konstitutionellt ansvar i dylika frågor att fria ett statsråd endast på den grund, att *beräkningarna* hållit sig inom angifna anslagssiffror.» Denna reflexion är tvifvelsutan riktig. Men reservanterna fortsätta: »Man måste också uppställa den fordran, att beräkningarna skola visa sig någorlunda tillförlitliga, och man måste göra denna fordran gällande gentemot den ledamot af statsrådet, som godkänt desamma och som inför Riksdagen representerar vederbörande förvaltningsgren.» Så allmänt uppställd, lärer denna sats icke kunna gillas; fastmera måste det här som eljest komma an på, huruvida *vällande* kan *visas* hafva legat beträffande statsråd till last genom vårdslöst uppgörande eller godtagande af felaktiga beräkningar. Ett proportionsvis stort öfverskridande kan tvifvels-

utan under omständigheter innebära viss *förmodan* om dylikt vållande, men efter min mening icke tillräckligt *bevis*. Då nu ingen närmare utredning förebragts därom, att det belopp, hvarmed de faktiska utgifterna öfverskridit de beräknade, till större eller mindre del bort kunna med tillbörlig uppmärksamhet af statsrådet förutses, finner jag intet annat visadt, än att den utgiftssumma, hvarifrån man har att utgå vid bedömandet af huruvida ämbetsfel föreligger, utgör den af statsrådet beräknade, nämligen 1,639,330 kronor eller eventuellt 1,670,597: 73.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

Beträffande *tillgångarna* hafva reservanterna diskuterat frågan, huruvida man bör utgå från hela anslagsbeloppet i riksstaten, i detta fall 1,800,000 kronor, eller från det af vederbörande myndigheter såsom tillgängligt angifna belopp, 1,569,000 kronor. Reservanterna synas för sin del böjda att omfatta den sistnämnda åsikten. Då emellertid *skyldigheten* till en dylik subtraktion måste anses innebära, att ett statsråd, vid yppad brist från ett föregående år på ett reservationsanslag, *äger* att utan vidare täcka bristen genom besparing på det löpande årets anslag, så öfverensstämmer detta icke med reservanternas egen (sid. 74) framställda eller åtminstone antydda åsikt, att det icke är berättigadt att »öfverföra en uppkommen brist till följande år». Får statsrådet icke under det föregående året öfverföra, så får han icke heller under det följande året subtrahera; dessa akter äro olika sidor af samma sak, och nämnda regel måste gälla, vare sig bristen från föregående år beror på *uppsåtligt* förbrukande i förväg af en del utaf det följande årets anslag eller icke. Enligt denna åsikt måste fastmera det enda rättsenliga förfaringssättet för statsrådet, då brist från föregående år yppat sig, vara det, att, så snart bristens storlek bestämdt konstaterats, vederbörligen anmäla denna *utan någon sammanblandning* med det senare årets anslag, hvadan statsrådet å andra sidan har att beräkna *hela* det sistnämnda såsom disponibel tillgång för det senare året. Äfven om det nu finge antagas, icke blott att nämnda ståndpunkt är riktig och att därmed ämbetsfel föreligger i och med underlåtenhet att genast anmäla bristen, då den bestämdt utredts, utan äfven, att dylik underlåtenhet i föreliggande fall visats föreligga, hafva emellertid reservanterna icke i sitt slut upptagit denna omständighet såsom grund för sitt yrkande.

På grund af det anförda måste jag finna, vid jämförelse mellan det beräknade utgiftsbeloppet och anslagsbeloppet för ifrågavarande år, att hvad reservanterna anført, icke innefattar bevis om ämbetsfel, begänget af statsrådet Ehrensvärd. Återstår frågan, huruvida möjligen en blott *misstanke*, nämligen om vårdslöshet vid beräkningarna, kunnat, med hänsyn därtill att de faktiska utgifterna väsentligt öfverstigit anslaget, motivera anmälan efter § 107. Jag kan emellertid icke annorlunda förstå § 107, än att dess användning förutsätter, att utskottet finner ämbetsfel verkligen visadt;

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

helst grundlagen icke kan antagas mena, hvarken att tillräcklig utredning skulle kunna förebringas under debatten i kamrarna, då den icke förebragts i utskottet, icke heller att Riksdagen på lösa misstankar bör företaga åtgärd, som i § 107 sägs. För det fall, att en uppkommen anmärkningsfråga af en eller annan anledning icke kunnat af utskottet utredas till erforderlig visshet, lärer därför grundlagsenligt ingen annan positiv utväg finnas än att yrka användande af § 106 R. F. och låta den erforderliga utredningen ankomma på riksätten. Men reservanterna hafva själfva, helt visst med rätta, ansett § 106 icke tillämplig på förevarande fall.

Jag kommer således till det slut, att fog icke funnits för det af reservanterna inom utskottet framställda yrkande.

Jag anser mig böra tillägga en anmärkning på grund af ett under sistlidne onsdags déchargede-*de*bat i Första kammaren fälldt yttrande, hvilket i tidningsreferaten återgifvits på följande sätt: »Det resultat, utskottet kommit till, är nästan alltför lysande. Saken har väckt oerhörd uppmärksamhet ute i landet, och det kommer att frågas, om det verkligen är möjligt, att det kunnat talas och skrivas och kritiseras så mycket i denna sak, utan att någon som helst grund därför förelegat. Detta kommer att verka osannolikt» o. s. v. Häruti synes mig ligga en vädjan till Första kammaren att låta en i denna fråga möjligen på vissa håll befintlig s. k. folkmening inverka på uppfattningen af konstitutionsutskottets resultat. Inför detta argument måste man här såsom alltid fråga sig, hvarpå denna folkmening grundar sig och huru den uppstått. Det torde få anses såsom notoriskt, att utgångspunkten för densamma, såvidt den existerar, icke kan vara någon annan än vissa uti denna kammare vid remissen af årets statsverksproposition fällda yttranden. Jag skall icke nu inlåta mig på det mera eller mindre berättigade i dessa yttranden med hänsyn till det sammanhang, hvaruti de fälldes. Det torde numera vara tämligen ostridigt, att den bakomliggande realiteten, såvidt visats och såvidt angår denna fråga, väsentligen är att söka i det förhållande, att förskottsvis bestridda utbetalningar influtit först i följande års bokslut, hvarigenom de i hufvudboken för ett gifvet år å anslaget afförda utgifterna kommit att utgöra en sammanblandning af kostnader för olika år, och, från andra sidan sedt, den verkliga kostnaden för det gifna året kommit att fördelas på flera års hufvudböcker. Men det är ett alltför väl af oss alla känt faktum, att somliga bland remissdebattens yttranden, exempelvis uttrycket *ruttenhet i förvaltningen*, på det sätt omhändertagits af en del utaf tidningspressen, att de mest bland folkets breda lager väcka föreställningar, som ligga fjärran från nyssnämnda realitet och säkerligen äfven fjärran från hvad som ursprungligen varit med yttrandena afsedt. Ett särskildt uppmärksammat fall bland många var det, då en stor hufvudstadstidning

under ständiga angrepp på regeringen af denna anledning företog sig att nämna regeringschefens namn sida vid sida med namnet Alberti i sådant sammanhang, att artikeln å ena sidan hos den mängd medborgare i landet, hvilkas politiska undervisning utslutande besörjes från dylikt håll, måste suggerera den föreställning, att regeringen i sin helhet eller åtminstone regeringschefen gjort sig skyldig till uppsåtligt rättsstridiga handlingar af ett eller annat allvarligt slag, men å andra sidan, förmedelst det allmänna och sväfvande uttryckssättet, var beräknad på att icke kunna lagligen beifras. Detta och andra dylika fall synas mig visa, att om *ruttenhet* verkligen redan skulle förekomma i vårt land, det i alla fall icke är uti *förvaltningen*, som man har att söka dess *centrum*. Och lika visst som jag är öfvertygad, att *hvarje* ledamot af denna kammare, oafsedt partiståndpunkt, liksom för öfrigt hvarje hederlig man i vårt land, i högsta grad ogillar dessa hittills hos oss föga kända och för framtiden föga önskvärda politiska kampmetoder, lika bestämdt anser jag äfven, att en med dylika metoder tillskapad »folkmening» icke har bort påverka konstitutionsutskottet, allra minst så, att utskottet skulle fallit undan för densamma.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

Herr Starbäck: Det var ett yttrande af den siste ärade talaren, som närmast föranledde mig att begära ordet. Jag kan icke neka till, att när han föredrog sin långa, synnerligen väl lagda passus angående Alberti, jag kom att erinra mig ett tal, det s. k. Eslöfs-talet, af hans excellens herr statsministern, där jag och en kamrat i det liberala partiet helt ogeneradt nämndes i ett för oss ganska oangenämt sammanhang med dem, som kastade bomben mot Amalthea. Det ena kan vara ungefär lika godt som det andra.

Emellertid har jag äfven något att säga med anledning af herr Janssons i Djursätra anförande. Det är ju alldeles tydligt, att för dem, som varit med om den konstitutionella konflikt, af hvilken ett kapitel nu går af stapeln, det varit af ett ganska stort intresse att i föregående konstitutionsutskotts handlingar se efter de fall af anmälan, som förut ägt rum. Jag har här antecknat det fall, som herr Jansson i Djursätra nämnde och som han tycktes anse vara olämpligt eller obekvämt för mina meningsfränder att här föra fram, nämligen anmälan mot statsrådet Fridtjuf Berg 1906 och äfven 1907. År 1906 anmälde statsrådet Berg enligt 107 § dels med anledning däraf, att han beredt möjlighet för att i skolorådets sammanträden alltid en folkskollärare skulle kunna vara närvarande och med sin fackkunskap bidra till ärendenas utredning, dels med anledning däraf, att han förskaffat lära-
re vid mindre folkskolor och småskolor en fastare ställning. Herr Jansson i Djursätra tillhörde konstitutionsutskottets majoritet och deltog i dessa anmärkningar. Däremot försvarade han statsrådet

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

Berg, när denne anmäldes 1907 därför att han icke velat låta eforalstyrelserna och biskoparne i landet för andra gången höras öfver undervisningsplanen i kristendom. I ena fallet, nämligen 1906, visar herr Jansson sålunda, som vi se, en rörande omsorg om att häfda Riksdagens rätt gentemot Kungl. Maj:ts administrativa myndighet. Att herr Jansson i Djursätra åter som sagdt icke var med på någon anmälan 1907, är väl ganska naturligt, ty hur man kunde förmå sig till en anmälan då, därför att statsrådet Berg icke för andra gången låtit biskoparne yttra sig om undervisningsplanen i kristendom, det är för mig liksom det var för honom alldeles obegripligt.

Emellertid skulle ju herr Jansson i Djursätra för att visa sin själfständighet med afseende på konstitutionella angelägenheter också kunnat tillägga, att han år 1908 var med om att anmäla finansministern därför att Kungl. Maj:t på hans föredragning fattat ett beslut, hvarigenom förordnats, att Timmelheds socken skulle benämnas Timmele. Det var ju synnerligen märkvärdigt, att herr Jansson i Djursätra ville göra anmärkning mot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i denna angelägenhet. Men jag förmodar, att han ansåg anmärkningsanledningen vara af så utomordentlig vikt för landets välstånd och för dess inbyggares välfärd af så enastående betydelse, att han omöjligen kunde underlåta att göra detta.

Jag tillåter mig emellertid att ännu en gång till kammarens och således äfven herr Thyréns öfvervägande framställa den frågan: äro nu dessa synpunkter, från hvilka herr Jansson i Djursätra varit med om att anmäla dels herr statsrådet Berg och dels herr finansministern Swartz, äro de verkligen af samma allvarliga innebörd som denna, i fråga om hvilken det icke kan förnekas, att den gamla satsen, som heter: »Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena», är i fara?

Herr Edén: Herr talman! Min ärade kamrat i konstitutionsutskottet på västgötabanken gjorde gällande, att man icke bör göra honom på något vis misstänkt på grund däraf, att han icke biträdt vårt yrkande om anmärkning i detta fall. Han ville alldeles afvisa de analogier, som jag dragit från åren 1904 och 1905. Herr Jansson förklarade, att han då var med om anmärkning på den grund, att, så snart ett anslags öfverskridande konstaterats, bör anmärkning ske — men så skulle icke vara förhållandet nu. Jag tillåter mig då fråga: har herr Jansson icke klart för sig, att öfverskridandet af flottans anslag verkligen har konstaterats gång på gång under dessa år. Herr Jansson talade, liksom utskottet i dess utlåtande, om det bokslut, som ej blef färdigt förrän i maj 1910. Huru kan det vara möjligt, att han och utskottet så utslutande hålla sig till öfverskridandet för år 1909? Om detta ej blifvit konstateradt förrän genom bokslutet 1910 i maj, så är det

en sak för sig. Men öfverskridandet för 1907 och öfverskridandet för 1908 var redan förut tydligt nog konstateradt — utan att sjöministern gjorde något däråt och utan att herr Jansson fäster sig därvid. Den ärade talaren anmärker, att det icke var möjligt för departementschefen att ha reda på föregående års kostnader, och han uttalar den älskvärda förmodan, att professor Edén, »om han varit sjöminister icke bättre fått reda på dem». Den vändningen föranleder mig verkligen endast till det enkla svaret, att — om något så oerhördt inträffat, som att jag skulle blifvit sjöminister, och till på köpet sjöminister i den Lindmanska regeringen — då skulle jag ovillkorligen ansett det alldeles tillräckligt, att såväl marinens egna militära myndigheter som marinförvaltningen både 1908 och 1909 hade konstaterat brist för föregående år och ansett det absolut nödvändigt att vidtaga åtgärder för att ej dylikt skulle upprepas för året 1909. En professor är ju »teoretiker» och en professor är »opraktisk» — men nog förefaller det, som äfven en sådan, och än hellre då män som grefve Ehrensvärd och herr Jansson kunde hafva skäl nog för ett ingripande i den praktiska erfarenhet, som man här haft att hålla sig till, redan före bokslutet 1910. Således, att på det viset draga upp någon skillnad mellan hvad som konstaterats 1904 och 1905 å ena sidan, och hvad som konstaterats nu å den andra sidan, det lär väl ändå icke lyckas.

Hvad herr Jansson för öfrigt nämnde om dessa tidigare år, till det skall jag endast anmärka, att man ingalunda vare sig för år 1904 eller 1905 har kunnat på något sätt visa, att den dåvarande departementschefen varit medveten om öfverskridandet. Detta öfverskridande konstaterades först *efteråt*, och det var på grund af detta efteråt gjorda konstaterande, som herr Jansson då deltog i anmärkningen. Nu åter är icke blott ett öfverskridande konstateradt efteråt, utan också, i själfva beräkningarna, ett medvetet öfverskridande af de tillgängliga medlen. Men nu afvisar herr Jansson hvarje anmärkning. Är detta konsekvens?

Vare därmed nog sagdt om den saken, och låtom oss öfvergå till det utförliga anförande, som nyss upplästes af min ärade kollega från Lund. Han utgick däriifrån, att reservanterna i sin reservation icke hade rätt att göra den anmärkning de där gjort, nämligen om utskottets tvenne sinsemellan oförenliga utgångspunkter. Utskottet har icke, säger herr Thyren, haft två olika utgångspunkter, utan utskottet har endast diskuterat tvenne alternativ, men icke använt någotdera. Ja, det är just olyckan, att det icke användt någotdera och icke heller något tredje. Det var detta jag anförde i mitt förra yttrande. Det synes mig åligga konstitutionsutskottet, när det gäller en så viktig fråga som statsrådets ansvarighet, att icke endast enligt min ärade kollegas uttryckssätt »diskutera tvenne alternativ» och icke använda någotdera, utan just att *stanna* vid något alternativ, ett af de två eller

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokollet m. m.
(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

ett tredje eller ett fjärde, hvilket det nu må blifva. Om vi i vår reservation tillåtit oss anmärka denna egendomliga »diskussions»-metod hos konstitutionsutskottet, så lär den anmärkningen stå kvar, äfven om herr Thyréns nu konstaterat hvad vi alla visste förut, nämligen att utskottet icke bundit sig vid någotdera af sina två alternativ.

Herr Thyréns har sedan — om jag förstod honom rätt — för sin del accepterat den första af utskottets två teorier, och herr Jansson i Djursåtra tyckes också sluta sig till den. De båda herrarne utgå således därifrån, att ett anslag alltid skall stå till disposition med det belopp, som är i staten upptaget, i detta fall 1,800,000 kronor. Det förefaller mig då till en början, att man skulle kunna ifrågasätta, huruvida icke dessa ärade ledamöter af kammaren i så fall borde ansett, att man borde gjort anmärkning mot statsrådet och marinmyndigheterna, därför att *de* — statsrådet och myndigheterna — icke ställt sig på samma ståndpunkt. Ty statsrådet och marinmyndigheterna ha uttryckligen och bokstafligen sagt ifrån, att de för år 1909 icke ansett mera än ett belopp af 1,569,000 kronor finnas tillgängligt. Anse nu herrarne, att detta är oriktigt, huru kan man då försumma att göra anmärkning på en sådan punkt, som att vederbörande statsråd icke velat använda de anslag, som stå till disposition, att vederbörande statsråd således inskränkt flottans öfningar — enligt sitt förmenande åtminstone — utan att det varit af behofvet påkalladt? Det förefaller mig, som om det också vore skäl att se till, att statsrådet användt de penningar, som man nu påstår ha funnits till disposition, och icke stannat vid ett lägre belopp.

Men hufvudsaken i herr Thyréns anförande är naturligen, att äfven han utgår därifrån, att så snart det bara visats, att vederbörande stannat inom den beräknade tillgången, så förfaller anmärkningen. Han utgår från den gräns för beräkningarna, som han själf, herr Jansson i Djursåtra och jag tror äfven herr Trygger i Första kammaren hade velat ställa för departementschefen äfven år 1909 eller 1,800,000 kronor, och så snart statsrådet stannat inom dessa 1,800,000 kronor vid beräkningarna, så är han därmed befriad från ansvar. Jag kan icke hjälpa, att när jag följde min ärade väns och kollegas anförande i den punkten, då han kom in på frågan om hvad det skall vara för förhållande mellan beräkningarna och de faktiska kostnaderna, då ljöd det i mina öron mycket ovant för att komma från detta håll. Den hand, som anuars med sådan hårdhet och med sådan kärft kraft brukar taga på samhällets onda, den blef nu så len, så len, som om intet fel hade funnits att beifra. Denna hand fann sig nu kunna dra upp den regeln, att det kommer an på huruvida det kan visas, att vederbörande statsråd varit »vållande» till öfverskridande genom ett, som jag tror orden föllo, »vårdslöst uppgörande af beräkningarna» eller »vårdslöst godtagande af gjorda be-

räkningar». Nå, ordet »vårdslöst» har jag för min del ännu icke använt, och det är ett ord, som egentligen icke heller behöfver användas, när vi ha så många andra tillräckliga ord i grundlagen. I grundlagen talas om, att man bör göra anmärkning, när konstitutionsutskottet finner brist på »oväld, nit, skicklighet och drift», och de termerna synas mig vara tillräckliga. Men à la bonne heure — är det nu så, att ordet »vårdslöst» är det, som här endast accepteras, då förefaller det mig verkligen, att man kan med rätta säga, att det är *vårdslösa* beräkningar, som resultera i ett öfverskridande på mellan 30 och 40 %. Äro ej de beräkningarna vårdslösa, så vet jag ej, hvilka beräkningar som äro det. Den ärade talaren tillade visserligen, att ingen utredning förefinnes därom, *i hvilken punkt* beräkningarnas felaktighet ligger, och ingen utredning om, i hvilket afseende öfverskridandet hade bort af statsrådet förutses. Men nog ställer han väl ändock, när han följer den tankegången, mer än rimligt stora anspråk på fackmannainsikter hos konstitutionsutskottets medlemmar. Utskottets medlemmar äro lekmän inom sjöväsendet och att begära, att de skola sätta sig in i och i detalj gå igenom de uppgjorda beräkningarna för att konstatera, att i en punkt borde ha räknats så, i en annan så, i en tredje så — är det verkligen billigt? Jag tillåter mig säga, att med en sådan teori om hvad som skall innebäras i gjorda beräkningar, för att dessa skola kunna kallas vårdslösa, och hvad som fordras af dem, som skola kunna konstatera något dylikt — med en sådan teori kommer herr Thyréns att totalt tillintetgöra hvarje möjlighet att kräfvat ansvar för alla oriktiga beräkningar. Det är väl ändå icke meningen, förmodar jag.

Slutligen har herr Thyréns tagit upp, hvad jag redan i mitt förra anförande citerade från herr Trygger i Första kammaren, nämligen dennes resonemang om ansvarighetens förbindande med »obehörigt utöfvande» af ämbetet. Här finnes icke, sade herr Thyréns, bevis för ämbetsfel, och så snart så icke är fallet — det var den tysta konklusionen — så är icke en sådan åtgärd påkallad, som reservanternas påyrkat, en anmärkning från utskottet. Detta är, det tillåter jag mig rent ut att säga, att fullständigt underkänna den verkliga innebörden af regeringsformens § 107. Om det är någonting, om hvilket man varit ense vid tolkningen af den omstridda § 107, så är det väl det, att den paragrafen icke varit afsedd att användas endast för beifrandet af *ämbetsfel* i vanlig mening. Sådana ämbetsfel täcktes egentligen tillräckligt af § 106, § 107 åter var afsedd för beifrande af, hvad den också i sin ordalydelse fäster sig vid, sådant som kunde anses vara brist på »oväld, nit, skicklighet och drift», utan att behöfva innebära ett rent lagstridigt ämbetsfel. Och så har den också användts, låt vara att man i praxis på grund af en mängd förhållanden, som vi här icke torde böra inlåta oss på, kommit

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol- len m. m.

att starkt fästa sig vid en mängd detaljer i styrelsen och äfven gärna anmärka, om något direkt ämbetsfel af mindre farlig innebörd blifvit begånget. Det är alldeles icke riktigt, att det kräfvades någon ren lagstridighet för ingripande enligt § 107; det har icke paragrafen själf afsett.

(Forts.)

Emellertid tillfogade den ärade talaren för sin del, att om i förevarande fall någon åtgärd skulle vidtagits, så borde man enligt hans mening hafva förfarit efter § 106, ej efter § 107 — alltså yrkat åtal införa riks rätt. Mot den anmärkningen skulle jag endast vilja erinra om, att i riksdagsordningens § 39 mom. 2, som handlar om statsutskottets skyldighet att göra anmälan i fall af denna art, när ett anslag blifvit öfverskridet, där står uttryckligen, att ärendet skall hänvisas till konstitutionsutskottet, »hvarefter förfares enligt 106 och 107 §§ i regeringsformen». Den enkla hänvisningen torde vara tillräcklig att ådalägga, att man har rätt att använda § 107.

Herr Thyren slutade, med vanlig taktisk skicklighet, sitt anförande med att ställa hvad här nu behandlas i en viss relief mot ett uttryck, som förekommit i tidningspressen under diskussionen om det öfverskridna flottanslaget. Han ironiserade öfver den »folkmening», som man hänvisat till under debatten i Första kammaren, och han anmärkte, att om denna folkmening vore stödd på sådana grunder som en sammanställning emellan statsminister Lindman och Alberti, då vore det så mycket större skäl att icke till den taga någon hänsyn. Jag skall tillåta mig att till alla delar och till punkt och pricka instämma i det sista omdömet: vore verkligen den folkmening, som nu står häpnande inför grefve Ehrensvärds frikännande genom konstitutionsutskottets majoritet, bestämmd af den tron, att statsminister Lindman är likvärdig med Alberti, då vore den inte mycket värd. Men jag tillåter mig också att tillägga, att denna folkmening, som har fäst så mycken uppmärksamhet vid det öfverskridna flottanslaget, den har sannerligen icke låtit leda sig af några sådana förflugna sammanställningar, som herr Thyren konstaterade ifrån en tidningsartikel. Den folkmeningen har blifvit upprörd öfver det faktum, att här ett anslag blifvit öfverskridet med ett så stort belopp, att maken därtill icke i mannaminne försports, blifvit upprörd öfver det faktum, att öfverskridandet kunnat ske år efter år, utan att rättelse vunnits, och icke minst blifvit upprörd däröfver, att man nu söker släta öfver, att man söker bortförklara, att man söker finna uteslutande förmildrande omständigheter för detta öfverskridande, ehuru man förut för mycket, mycket mindre saker gripit till Riksdagens konstitutionella anmärkningsvapen. Det är *detta* som ligger i folkmeningen i denna fråga, och herr Thyren kan, om han verkligen vill värdesätta denna folkmening, tryggt lämna de af honom med sådan skicklighet använda sam-

manställningarna i en hasteligen nedskrifven tidningsartikel åt sitt värde.

Jag tror, att kammaren i denna sida af saken i hvad gäller folkmeningens ställning till de bedröfliga händelserna inom flottans förvaltning har skäl att något mera lyssna till de ord, som nyss förut uttalats af en annan talare — den ende medlem af minoriteten i denna kammare, som inom konstitutionsutskottet följt oss reservanter, herr biskop von Schéele. Han lade sitt anförande med mycken betänksamhet och varsamhet — men han hade dock åtskilligt att säga om hvad det skulle innebära för folkets rättskänsla, om folket skulle få se att ett fall som detta utan vidare får passera, utan att den folkvalda kammaren grundlagsenligt söker beifra de begångna felen. Jag tror icke, att den talarens uppfattning utaf hvad folkets rättskänsla kräfver kan sägas innebära en villighet att falla undan för ett sådant slags folkmening, öfver hvilken herr Thyréen ironiserade. Men hvad biskop von Schéele i denna punkt yttrat, det är ett sundt uttryck för hvad en rättänkande man i detta fall känner.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-len m. m.
(Forts.)

Till slut ännu ett par ord. Hvad som kanhända allra mest har förvånat mig i det omsorgsfullt nedskrifna anförande, hvarmed min ärade vän och kollega från Lund i dag tagit till orda, det är, såsom jag redan antydtt, den oväntade motsats, jag funnit mellan hans åskådning af denna konstitutionella fråga och hans åskådning i andra samhällsfrågor, sådan den gång på gång kommit till uttryck. Herr Thyréen, som med så konstrika argument sökt att nu tillintetgöra grunderna för reservanternas yrkande på en beskedlig anmärkning enligt § 107 R.F., har därmed visat sig intaga en helt annan ställning till det konstitutionella ansvaret än vi varit vana att finna, när det gällt ansvar för andra, privata förseelser. Vid andra tillfällen har herr Thyréen i en följd af intressanta anföranden gjort gällande teorier, som med utomordentlig styrka häfdat nödvändigheten af att afskräcka från brott, ibland genom stränga straff, nu senast i tisdags till och med, någonting som jag aldrig förut hört rättslärare göra gällande, afskräcka från brott genom häktning. Så stränga voro hans principer, när det gällde enskilda förseelser. Hvarför totalt omskapa den hårda handen, då det nu gäller en politisk förseelse, ty om politisk förseelse är här verkligen tal? Den man, som gjort den allbekanta utredningen om flottans öfverskridna anslag, har en gång i en polemik fällt det yttrandet, att när man gör storstädning är det icke värdt att draga på glacéhandskar. Det yttrandet borde, förfaller det mig, hafva särskildt slagit an på herr Thyréen. Och jag för min del skulle funnit det bra mycket naturligare, om herr Thyréen vid detta tillfälle icke hade dragit på några glacéhandskar, utan hellre uppträdt i sina gamla bekanta boxhandskar.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.

(Forts.)

Herr Almqvist: Då jag inom utskottet tillhörde den majoritet, som afgjorde utskottets beslut, har jag ansett det vara min skyldighet att här angifva skälen för detta votum.

Det har från intet håll kunnat med fog påstås, att grefve Ehrensvärd vid flottanslagens fastställande gått öfver hvad Riksdagen ett visst år anslagit. Däremot har med styrka lagts honom till last, att han fastställt en flottöfningsplan, som med cirka 70,000 kronor öfversteg, hvad som enligt myndigheternas beräkning stod till sjöministerns förfogande. Detta förfarande måste anses vara oklokt och ur många synpunkter förkastligt, men torde knappast vara åtalbart, så länge sjöministern höll sig inom ramen för det utaf Riksdagen anvisade anslaget. Men, invänder man då, om denna åtgärd icke kan bli föremål för åtal, kan det ju visas, att grefve Ehrensvärd öfverskridit reservationsanslaget. Ja, detta kan ju ej bestridas.

Hvad som emellertid förmått mig att anse, att detta fel icke är af den beskaffenhet, att det bör göras till föremål för anmälan, är tre omständigheter. Först och främst har han detta fel gemensamt med flera föregående ministrar, som icke blifvit af Riksdagen ställda till ansvar. Vidare har den omständigheten varit för mig af stor betydelse, att såväl Riksdagen som dess revisorer haft kännedom om dessa förhållanden utan att på verkligt sätt ingripa. Den tredje på mig inverkan omständigheten har slutligen varit den, att flottans bokföringssystem och förhållandena i öfrigt inom marinförvaltningen omöjliggjort för en sjöminister att i rätt tid kunna öfverskåda räkenskapsväsendet och i följd däraf vidtaga åtgärder, hvarigenom han kunnat förebygga reservationsanslagets öfverskridande.

Möjligen hade här varit nödvändigt att statuera ett exempel och af en minister utkräfvat ansvar för hvad äfven andra gjort sig skyldiga till, om det här gällt att framtinga en ändring af förhållandena inom marinen, hvilkas oeffterrättlighet på ett så klart sätt blifvit framlagd genom den Tenowska utredningen. Men, såsom allmänt känt är, ha förarbetena för dessa förändringar redan blifvit igångsatta och skola med säkerhet komma att medföra en betydlig förändring af dessa förhållanden, hvarigenom missförhållandena inom marinens räkenskapsväsen med säkerhet kunna antagas komma att blifva undanröjda.

Dessa äro i korthet de skäl, som förmått mig att intaga min ståndpunkt i detta ärende.

Herr Jansson i Djursåtra: Herr talman, mina herrar! Herr Starbäck framdrog det förhållandet, att jag, när jag 1908 var medlem af konstitutionsutskottet, då var med om framställandet af en anmärkning mot finansministern särskildt på grund af en af denne vidtagen ändring i ortnamn. Han ansåg natur-

ligtvis denna fråga vara en bagatellfråga, som icke hade någon betydelse. *Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol- len m. m.*

Ja, det kan ju vara så, att meningarna om den saken kunna vara olika. En af herr Starbäcks bästa och mest värderade vänner, ja, han är min vän också, herr Daniel Persson i Tällberg, fann likväl denna fråga vara så viktig, att han ansåg, att hade han kunnat få tillämpa § 106, hade han funnit den lämpligare. Så kunna meningarna vara delade. Men för en stor ande bli naturligtvis sådana där saker små och obetydliga.

Herr Edén anmärkte, att öfverskridandet beträffande sjöförsvaret 1907 och 1908 nog var känt långt förut, så att det icke var först i år det blef definitivt känt. Jag har aldrig bestridt, att det icke fanns anledning att förmoda, att brist förelåg, utan hvad jag påstått är, att denna blef först definitivt känd genom den promemoria, som medföljde marinförvaltningens skrifvelse till Kungl. Maj:t den 10 januari i år. Denna uppgift har jag icke hämtat ur fantasien, utan den har jag tagit ur statsutskottets promemoria, och jag antar, att professor Edén anser statsutskottet för ett vederhäftigt utskott.

Herr Magnusson i Tumhult: Meningarna ha ju varit delade om hvad konstitutionsutskottet borde göra i anledning af statsutskottets anmälan om det öfverskridna flottanslaget. Såsom af utskottsbetänkandet framgår, hafva de rättslärdna tvistat om, huru grundlagen bör tolkas beträffande det föreliggande fallet, och huru mycket svårare måste det då ej vara för en lekman att kunna bilda sig ett omdöme. Enligt min mening måste hela denna fråga fattas såsom en rättsfråga och såsom en lämplighetsfråga. Om statsrådet haft rätt att betäcka 1908 års brist med 1909 års anslag, bör han också haft rätt, enligt mitt förmenande, att fördela denna brist på både 1909 och 1910 års anslag. Om han återigen handlat efter den uppfattningen att icke taga hänsyn till den befintliga bristen, utan föreskrifvit öfningar, som enligt beräkningar skulle kosta fullt så mycket som hela årsanslaget, så undrar jag hvad Riksdagen skulle ha sagt, helst som statsrådet samtidigt omöjligen kunde begära bristens täckande, eftersom ingen visste, att bristen fanns.

Mera resonlig är den uppfattning, att ett öfverskridande faktiskt ägt rum och att därför bör anmärkning göras. Ja, den teorien är klar, och om flottans räkenskaper varit förda på ett sådant sätt, att vederbörande ägt tillförlitlig kännedom om hvilket belopp, som funnits för ifrågavarande öfningar, men ändå med afsikt öfverskridit det, hade jag kunnat vara med om en anmälan, men nu har ju marinförvaltningens räkenskapsväsende varit ordnad på ett sådant sätt, att det varit omöjligt att få en öfverblick af den verkliga ställningen, hvilket bland mycket annat synes däraf, att marinförvaltningen den 30 mars 1910 uppgjort sina

(Forts.)

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokol-
len m. m.
(Forts.)

beräkningar med ledning af 1907 års fartygslikvider, hvilka voro de sista, som då voro färdiga. Då härtill kommer att reservationsanslaget på denna hufvudtitel och på de flesta andra också med Riksdagens vetskap fått opåtaladt öfverskridas under en lång följd af år, då synes det icke vara rättvist att göra en person ansvarig för ett system, äfven om detta kan betecknas som en slentrian, uti hvilken dock äfven Riksdagen varit medansvarig.

Den andra frågan är, om det varit nödvändigt att göra anmälan. Och härvid ser jag saken så, att om regeringen ej velat göra rättelse i det påtalade systemet, så skulle jag varit bland de första att göra anmälan. Ja, om det vore erforderligt för att få ett felaktigt system ändradt, skulle jag vilja göra anmälan i långt mindre viktiga frågor än denna, men i detta fall har regeringen, så snart det blef konstateradt, att öfverskridande ägt rum, gripit verket an för att ordna förhållandena så, att ett återuppreparande af ifrågavarande missförhållanden ej måtte äga rum.

På dessa skäl är det, som jag efter samvetsgrann och så omsorgsfull pröfning, som det varit mig möjligt, kommit till den uppfattningen, att en anmälan i förevarande fall hvarken vore rättvis eller nödvändig.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag är fullt ense med herr Jansson i i Djursätra om att den anmärkning, som år 1908 gjordes mot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, var en ganska viktig och betydelsefull anmärkning, och det motiverade jag den gången därmed, att det kunde hafva inflytande på fångeshandlingar och lagfarter för folket i bygderna, om man godtyckligt ändrade namnen. Det gällde då Timmelhed och Timmele.

Jag stod sålunda då på samma sida som herr Jansson i Djursätra, och eftersom han nämnde mitt namn, begärde jag ordet. Jag får då säga, att jag endast beklagar, att herr Jansson i Djursätra icke denna gång står på samma ståndpunkt som han då gjorde. Det tyckes mig, att om han betraktade den anmärkningen såsom viktig, hvilket den i själfva verket var, så borde han betrakta den anmärkning, som nu föreligger, såsom ännu viktigare. Jag kan då icke förstå, hvad som inträffat, eftersom herr Jansson i Djursätra nu intar en annan ståndpunkt.

Jag har endast velat säga detta, och har icke något annat yrkande än förut, nämligen att memorialet måtte med ogillande läggas till handlingarna.

Herr Jansson i Djursätra: Herr talman! Jag skall be att få för herr Daniel Persson förklara, att jag tycker nog, att han med någon eftertanke skulle kunna finna, att han icke kan rannsaka hjärtan och njurar. En uppfattning, som jag efter moget öfvervägande anser riktig, den är min egen egendom och öfver

tygelse, äfven om en god vän och granne i kammaren anser, att det vore bra, om jag hade en annan.

Ang. fullbordad granskning af statsrådsprotokolten m. m.

(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder framkommit, gaf herr talmanen propositioner dels på punktens läggande till handlingarna och dels på punktens läggande med ogillande till handlingarna; och förklarade herr talmanen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger punkten B i konstitutionsutskottets förevarande memorial nr 30 till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt punkten med ogillande till handlingarna.

Voteringen utvisade 72 ja, men 116 nej, och hade kammaren alltså lagt punkten med ogillande till handlingarna.

§ 4.

Vidare företogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 105, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

I en den 28 nästlidne april till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition nr 223 hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva att för täckande af uppkommen öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar finge till anslaget öfverföras dels 452,000 kronor af de reservationer, som uppstått å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, dels ock 100,000 kronor af femte hufvudtitelns allmänna besparingar.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte medgifva att för täckande af uppkommen öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar finge till anslaget öfverföras dels 452,000 kronor af de reservationer, som uppstått å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, dels ock 100,000 kronor af femte hufvudtitelns allmänna besparingar.

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.

(Forts.)

Reservationer voro emellertid afgifna:

af herrar *J. T. Larsson, Olsson* i Fläsbro, *Starbäck, Ekman* i Mogård och *Nilson* i Örebro, hvilka föreslagit, att Riksdagen skulle medgifva, att till reservationsanslaget till flottans öfningar finge öfverföras dels 452,000 kronor af de reservationer, som uppstått å anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, dels ock 100,000 kronor af femte hufvudtitelns allmänna besparingar,

samt af herrar *Thorsson* och *Rydén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet lämnades till

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den debatt, som nyss afslutades, har den konstitutionella sidan af frågan om det öfverskridna flottanslaget utförligt belysts från olika håll. Jag för min del får beklaga, att en fråga sådan som denna, som för mig står såsom en synnerligen viktig statsekonomisk på samma gång som konstitutionell fråga, kommit att på sådant sätt uppröra de politiska lidelserna, att man med skäl kan säga, att voteringen här skett i viss mån efter politiska linjer. Det är nämligen så, att det gäller i detta fall en ofantligt viktig fråga, nämligen frågan om *Riksdagens finansmakt*, och det är ur den synpunkten, som jag skall försöka att belysa den fråga, som nu föreligger.

Öfverskridandet af flottans öfningsanslag har, såsom den Tenowska utredningen utvisar, ju ägt rum från och med år 1906. Den liberala regeringen år 1906 och dess sjöminister fastställde en flottöfningsplan, som strängt höll sig inom ramen af tillgängliga medel. I maj månad samma år skedde emellertid regeringsskifte, och en ny chef för sjöförsvarsdepartementet trädde till. En af hans första regeringshandlingar blef den att afsevärdt omkasta denna af den liberala regeringen fastställda öfningsplan. *Kusteskaderns öfningar förflyttades* i stor utsträckning till *Norrland*. Det är med all säkerhet denna åtgärd att förflytta öfningsgarna till Norrland, som såsom bland andra amiral Olsen påvisat i den Tenowska utredningen, i främsta rummet bidragit till att anslaget för 1906 års öfningar öfverskridits. Kolpriserna i Norrland voro högre än i det öfriga Sverige och likaså priserna på en del andra förnödenheter. Omkostnaderna för kolning från koldepån i Norrland bidrogo ock till fördyrande.

Dessutom fastställde samma nya chef *två nya expeditioner* för kusteskadern, nämligen ett besök i Göteborg på grund af att engelska fartyg voro där — en resa följaktligen från Luleå till Göteborg — och vidare skulle den svenska kusteskadern under

sommarens lopp aflägga besök i Kiel. Dessa extra expeditioner, som i viss mån hade karaktären att vara ett fullgörande af landets representationsplikt, bidrogo naturligtvis ytterligare till det öfverskridande, som ägde rum af 1906 års anslag.

Men man började redan år 1906 märka en tendens, som jag skall söka påvisa i mitt anförande och hvilken är den egentliga roten och upphovet till det onda, som vi nu diskutera. Det är lämnadt alldeles oemotsagdt och erkändt af de sjömilitära myndigheterna, att under dessa resor från Luleå till Göteborg och svenska flottans besök i Kiel *forcerades farten* långt utöfver hvad som är den ekonomiska farten för pansarbåtar. Denna fart är 8 knop, men man gick så långt utöfver detta, att eskadern gick från Saltsjöbaden till Göteborg med 12 knops fart. Vid besöket i Kiel och äfven under återfärden från Göteborg gick man med 10 knops fart. Kolåtgången gick därigenom i väsentlig grad upp, och då i dessa forcerade färder icke ingick något egentligt öfningsmoment, vågar jag här spåra en begynnande tendens till hvad jag kommer att i mitt anförande närmare belysa. Jag vill såsom resultat af mina undersökningar rörande 1906 års anslag fastslå detta. Och icke minst med hänsyn till eu del osannfärdiga uppgifter, som högerpressen ännu fortfar att sprida, vill jag äfven fastslå, att den liberala regeringen år 1906 icke kan göras i något hänseende ansvarig för öfverskridandet af 1906 års öfningsanslag. Det var den Lindmanska regeringens sjöminister, som begagnade tillfället att omedelbart efter det han tillträdt sitt ämbete kasta om öfningsplanen, hvarigenom han påtog sig ansvaret för det öfverskridande af 1906 års anslag, som ägt rum.

Jag skall nu öfvergå till år 1907, som dessvärre icke blifvit här i den föregående debatten belyst, men det är enligt min uppfattning i alla hänseenden anmärkningsvärdt. Vid bestämmandet af 1907 års öfningsplan hade den Lindmanska regeringen att tillgå en uppgift från marinförvaltningen angående medelstillgången. Denna uppgafs af marinförvaltningen till 1,024,997 kronor 99 öre, medan de militära myndigheterna å sin sida häfdade, att man kunde sätta anslaget i rundt tal till detsamma som statsanslaget eller 1,200,000 kronor. Öfningsplanen fastställdes det året — såsom herr Tenow påpekat i sin utredning, men som alldeles förbigåtts under debatten angående denna sak — i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de militära myndigheternas förslag till en beräknad kostnad af 1,262,010 kronor, d. v. s. här fastställdes en plan, som öfverskred icke blott de beräkningar om tillgängliga medel, som de militära myndigheterna gjort, utan äfven med 62,000 kronor själfva statsanslaget. Här möter oss för första gången, såvidt jag vet och åtminstone under den tid den Tenowska utredningen omfattar, en sjöminister, som med klara papper för ögonen med berådt mod fastställer en öfningsplan, som öf-

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. verstiger icke blott de tillgängliga medlen utan äfven statsanslaget. Det bör konstateras. Detta första steg på den sorgliga väg vi sedan sett fortsättas af hans efterträdare synes år 1907 först ha vållat en del betänkligheter. På sätt herr Tenow på sid. 103 —104 i sin utredning relaterar, föregås detta grundlagsbrott af

(Forts.)

åtskilliga förslag till kostnadernas nedbringande. De militära myndigheterna i allmänhet ryggade för att fastställa en öfningsplan, som kräfde större kostnader än statsanslagets belopp. Man hade tydligtvis då ännu icke inom sjömilitära kretsar hunnit att anamma den nya regeringsmaxim, som då ännu icke blifvit så skarpt uttalad som senare, nämligen att man först bör se efter hvad som är nyttigt och sedan om detta nyttiga möjligen är lagligt. I afgörandets ögonblick ryggade dock icke sjöministern, amiral Wilhelm Dyrssen, tillbaka för att fastställa en öfningsplan, som öfverskred såväl medelstillgången som statsanslaget. Därmed var ett kvalificerad, dubbelt grundlagsbrott begånget, hvilket emellertid icke på sin tid blef af Riksdagen uppmärksammat.

Om 1908 års öfningsplan skall jag icke yttra mig. Den företer intet annat anmärkningsvärdt än att öfverskridandet ytterligare ökades och bristen sålunda blef större än hvad den förut varit.

Men jag kommer så öfver till år 1909, hvars brist det nu är fråga om att täcka på sätt Kungl. Maj:t föreslagit. Medelstillgången beräknades då af de militära myndigheterna till 1,569,598 kr. 62 öre. Såsom förut upprepade gånger under debatten meddelats, beslutade de militära myndigheterna då en öfningsplan, som belastade öfningsanslaget med 1,639,330 kr. och sålunda med i rundt tal 70,000 kronor öfversteg medelstillgången.

De betänkligheter, som myndigheterna 1907 till en början hyste — enligt hvad som synes framgå af den Tenowska utredningen — voro borta, när grefve Ehrensvärd skulle fastställa denna plan. Men härtill kommer ett nytt moment, som ej heller blifvit i den konstitutionella debatten framhållet och som herrarna kunna finna i den Tenowska utredningen. Myndigheterna anförde nämligen, innan denna öfningsplan fastställdes, att under 1908 öfningsanslaget blifvit alltför hårdt belastadt, nämligen med kostnaderna för ett par extra expeditioner, men de ansågo, att kostnaderna för dessa 1908 års extra expeditioner, *genom att under 1909 i någon mån anlita 1910 års anslag*, skulle fördelas på sistnämnda båda år. Man förutsätter sålunda, när man fastställer 1909 års öfningsplan, att man skall taga pengar för fullföljandet af densamma af 1910 års anslag, som ännu icke är af Riksdagen beviljad. Det är för mig något alldeles ofattbart, huru de militära myndigheterna drista ifrågasätta fastställandet af en öfningsplan, som uppenbarligen icke kan täckas af årets anslag, utan för hvars fullföljande man enligt hvad man direkt angifver måste anlita ett följande års *ännu icke af Riksdagen beviljade* anslag.

Detta står för mig såsom något alldeles oerhördt, och jag undrar, hvart det skall taga vägen med Riksdagens finansmakt och Riksdagens rätt att beskatta det svenska folket, om regeringen skall ha rättighet att träffa dispositioner, för hvilka kostnaderna skola utgå af ännu icke beviljade medel.

Herr Tenow själf, som ju vid flera tillfällen särskildt af herr statsministern blifvit åberopad såsom auktoritet, yttrar också härom, att »försiktigheten borde ha bjudit att för oförutsedda utgifter reservera ett betydande belopp» och på sid. 332 i sin utredning uttalar han, att ett sådant sätt att kalkylera »kan icke under några omständigheter försvaras». Jag anser mig också böra tillägga, att den verkliga kostnaden för 1909 års öfningar enligt den Tenowska utredningen uppgick till 2,269,364 kr. 68 öre.

Jag har med denna historik angående ifrågavarande brists uppkomst velat visa, att bristen från allra första början, 1906, tillkom därigenom, att öfningsplanen omkastades på ett sätt, som fördyrade densamma, att man 1907 gick vidare genom att i strid mot grundlagen fastställa en öfningsplan, som öfverskred icke blott de tillgängliga medlen utan äfven årsanslaget, att man 1908 ytterligare ökade denna brist och att man 1909 öppet uttalade, att man skulle kunna fullfölja planen endast genom att taga af 1910 års ännu icke beviljade årsanslag.

Jag har här upprepade gånger åberopat den Tenowska utredningen, och jag har funnit särskild anledning härtill i de ord hans excellens herr statsministern uttalat till statsrådsprotokollet: »När jag nu går att yttra några ord med anledning af denna utredning, ber jag till en början att få gifva uttryck åt det lifligaste erkännande af skickligheten och arbetsförmågan hos den man, som på mindre än tre månader lyckats fullt blifva herre öfver det synnerligen omfattande material, som måst läggas till grund för utredningen, och åt den reda och klarhet, hvarmed han framlagt resultatet af sitt arbete.» Det är något i våra riksdagsannaler alldeles okänt, att en ämbetsman i sådana ordalag blir omnämnd af en regeringschef, som på detta sätt ikläder sig ett slags proprieborgen för hans utredning. Detta gör, att denna utredning också måste ägnas den största uppmärksamhet. Den Tenowska utredningen har ju gifvit anledning till en vidlyftig pressfejd och lifliga diskussioner både enskildt och offentligt. Å ena sidan har man höjt den Tenowska utredningen till skyarna, medan man å andra sidan velat misstänkliggöra densamma. Det synes mig, som om man för att göra rättvisa åt den Tenowska utredningen åtminstone bör till protokollet anteckna och till Riksdagens och allmänhetens uppmärksammande understryka åtskilliga af de goda uppslag, som finnas i denna utredning. Först och främst vill jag på denna den goda sidan af utredningen föra herr Tenows starka betonande af den äfven af hans excellens herr statsministern understrukna nödvändigheten af en *enhetlig*

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetaltning å reservationsanslaget till flottans öfningar. (Forts.)

ekonomisk öfverstyrelse öfver flottan. Men jag vill för min del tillägga, att det synes mig alldeles uppenbart, att hvad som brister i den ekonomiska ledningen hufvudsakligen hvilat därpå, att militärerna ha ett så oerhördt starkt inflytande i denna ekonomiska ledning, i marinförvaltningen. Jag tar för gifvet, att herr Tenow, äfven om han icke därom yttrat sig, står på deras sida, som anse, att när man skall gå till en reform af denna öfverstyrelse för flottans ekonomiska ledning, man måste i främsta rummet se till att få in *civilt*, förvaltningsdugligt folk, som kan taga ledningen. Det är det marinförvaltningen behöfver, men den behöfver icke ett halft dussin amiraler och kommandörer — sådana har den alldeles tillräckligt af.

Jag vill som en ytterligare post på denna utredningens goda sida uppföra herr Tenows djärfva och från ämbetsmannahåll alldeles ovanligt kärfva *angrepp på byråkratin*. Det är mycket anmärkningsvärdt, att så skarpa uttalanden mot byråkrati och »byråkratisk nihilism» blifvit fällda i en utredning, som hans excellens herr statsministern omnämner i så prisande ordalag. Jag vill därför uttala den bestämda förhoppningen, att man med afseende på det arbete emot byråkratien, som måste förestå, i det Tenowska uttalandet här kan se ett begynnande uppslag från ämbetsmannahåll till att ämbetsverken själfva önska reformera sig, så att den byråkratiska nihilism inom statsförvaltningen, som herr Tenow talar om, måtte försvinna.

Jag vill på samma sida äfven föra ett annat uppslag af herr Tenow, nämligen att han ifrågasätter grundlagsenligheten af att dessa frågor om öfningsplanens fastställande föredragas i kommandoväg. Han ifrågasätter, att de böra *föredragas i konseljen*, så att hela regeringen bär ansvaret. Jag anser, att det finnes goda skäl för en sådan uppfattning, och ett sådant uppslag bör enligt min uppfattning tillvaratagas.

Det förekom vidare i herr Tenows utredning ett annat värdefullt uppslag, nämligen indirekt åtminstone, ett förslag om att det på ett eller annat sätt skulle komma till stånd en utredning, angående Kungl. Maj:ts rätt att göra förskott. Det är en stor budget vid sidan af statsbudgeten, denna Kungl. Maj:ts förskottsbudget, som verkligen förtjänar all uppmärksamhet, och jag vågar för min del antaga, att i herr statsministerns uttalande äfven ingår ett löfte om att här skall igångsättas nödiga och nyttiga reformer.

Jag har således för min del icke velat ensidigt klandra eller ensidigt förkasta den utredning, som herr Tenow gjort och som enligt min uppfattning innebär många värdefulla uppslag. Men å andra sidan anser jag såsom min plikt med hänsyn till det anförande, som hans excellens herr statsministern har hållit, att gifva uttryck åt en hel del *invändningar* mot samma utredning. Då måste jag framför allt inlägga en bestämd protest emot hela

hans teori om *reservationsanslagens natur af löpande fonder*. Jag är alldeles öfvertygad, att man i detta ögonblick icke skulle kunna uppdrifva en enda röst inom statsutskottet för en sådan teori, som egentligen innebär ett fullkomligt upprifvande af grundvalen för Riksdagens finansmakt. Jag erinrar mig det tillfälle, då herr Tenow i statsutskottet höll sitt föredrag, innan hans utredning var publicerad, och då han kom med denna teori om reservationsanslagens natur. Den väckte då ren sensation, det vågar jag säga. Oafsedt hvilka partier de olika medlemmarna tillhörde, var detta en teori angående reservationsanslagen, som vi stodo så främmande för, att den nästan verkade chockerande. Mig föreföll det, då jag med stor uppmärksamhet hörde hans anförande på denna punkt, som om han advocerade och som om han icke kunde komma med verkligt faktiska grunder för sin framställning.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

På samma sida som jag för denna teori om reservationsanslagens natur af löpande fonder, måste jag också föra den enligt min uppfattning tydligt framträdande *bristen på objektivitet*, som möter oss här och där i herr Tenows utredning. Man behöfver blott uppmärksamma skillnaden i den ton, som den Tenowska utredningen antager, när den talar om de militära förseelserna och det militära ansvaret å ena sidan, och när herr Tenow — om jag nu skall använda ett vulgärt uttryck — klämmer till med stora klubban i nästan hvarje punkt, där han talar om marinförvaltningen. Då jag för min del sätter stort värde på den ämbetsman, som det här är fråga om, på grund af hans synnerliga skicklighet på åtskilliga områden, har det varit med verklig ledsnad, som jag i dessa punkter trott mig icke kunna spåra någon verklig objektivitet.

Hvad som emellertid framför allt gör, att jag har måst ställa mig skeptisk mot herr Tenows utredning, är hans uppgifter i själfva kardinalpunkten, där han talar om hvad som är *anledningen till anslaget öfverskridande*. Där framför herr Tenow den åsikten, att hufvudanledningen till detta skulle vara den starka rekrytering, som under arbetslöshetstiden och krisperioden 1907—1909 ägde rum. Jag måste uppehålla mig vid detta, emedan enligt min uppfattning till stor del både det försvar, som ägnats regeringen, och äfven till stor del värdet af den sakliga innebörden utaf den Tenowska utredningen faller eller står med hans uppgifters riktighet i denna punkt. Han anser nu, att anslaget kommit att öfverskridas med anledning af den starka rekrytering, som ägt rum.

Jag har för att bilda mig en uppfattning om detta, som jag i första ögonblicket också var villig att taga för godt, skaffat mig uppgifter angående dessa saker, och jag skall be att, utan att vilja trötta, få nämna några siffror till belysning, så att herrarne kunna få se, hur härmed förhåller sig. Jag har införskaf-

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. (Forts.)

fat uppgifter angående antalet stamanställd personal vid flottan enligt aflöningsrullorna den 1 januari, den 1 april, den 1 juli och den 1 oktober under åren 1907—1909.

1907 den 1 januari fanns det 2,801 stamanställda vid flottan; samma dag 1909 funnos 3,269. Den 1 april funnos 1907 2,903 och 1909 3,441. Den 1 juli åren 1907 och 1909 voro siffrorna respektive 2,861 och 3,448, och den 1 oktober 2,702 och 3,489.

Jag har utfört dessa siffror på litet tydligare sätt. Jag har icke haft tillgång till så detaljerade uppgifter, att jag kunnat räkna ut precisa medelsiffrorna för hela året, men om jag tager de medeltal, som fås af ofvannämnda siffror, blir det i hvarje fall ganska tillfredsställande jämförelsepunkter. Medelantalet stamanställda för 1907 var 2,817, för 1909 3,412. Nu har herr Tenow, såvidt jag kan se, vid uppgörandet af sina teorier alldeles förbiset, att statsanslaget år 1907 var 1,200,000 kronor, men att det år 1909 var 1,800,000 kronor. Fördelar jag statsanslaget 1907 på de stamanställda, blir det cirka 426 kronor på hvarje stamanställd, men för år 1909 blir det 527 kronor, d. v. s. 100 kronor mera på hvarje stamanställd. Använder jag den tabell, som herr Tenow själf framställt, angående antalet öfningsdagar, hvilken står på sidan 227 i hans betänkande, ställa sig siffrorna, om jag fördelar anslaget på öfningsdagarna, så att medelsiffran för 1907 blir 2,61 kronor, men för år 1909 3,05 kronor. Det synes mig alldeles uppenbart, att den Tenowska teorien om att rekryteringen skulle vara den verkliga anledningen till att anslaget blifvit öfverskridet, är oriktig, då man tager i betraktande, att anslaget höjts från 1,200,000 kronor till 1,800,000 kronor. Såsom herrarne finna själfva, är det per öfningsdag (efter herr Tenows egen tabell) 2,61 kronor 1907 och 3,05 kronor 1909. Dessa siffror visa nog, att man har haft ett så rikligt anslag år 1909, att det fullkomligt har uppvägt den stegring i lefnadskostnader och priser, som ägt rum mellan 1907 och 1909. Jag skall senare i mitt anförande visa, att det med all säkerhet är en annan, af herr Tenow förbisedd anledning till att öfverskridandet har ägt rum, och jag skall strax komma till denna sak. Jag skall nu efter denna min lilla vidräkning med den Tenowska utredningen be att få öfvergå till hvad jag anser vara orsaken till anslagets öfverskridande, och jag vågar säga, att jag icke har kommit till min ståndpunkt på grund af min partiställning, utan på grund af att jag varit tvingad att försöka sätta mig in i saken dels såsom statsrevisor och dels såsom enskild utskottsledamot.

Min uppfattning är, att anledningen till öfverskridandet af flottanslaget hvilar på ett system, som inkommit med en man i ledningen af svenska flottan. Jag skall nämna några små episoder, som bevisar detta. Jag skall först och främst peka på att

så snart som amiral *Wilhelm Dyrssen* ingått i den Lindmanska regeringen, kastade han om den liberala regeringens öfningsplan, och därmed skapades öfverskridande af öfningsanslaget. När han 1907 skulle fastställa öfningsplanen för flottan, öfverskred han — konstitutionellt mycket värre än grefve Ehrensvärd gjort — icke blott medelstillgångarna utan äfven det fastställda årsanslaget. Jag skall nämna några andra episoder. Det är återopadt af herr Tenow på ett ställe, att det var ett tillfälle 1906, då marinförvaltningen och flottans stabschef uppgjorde ett förslag till förändring af gällande bestämmelser i fråga om ut- och afrustningskostnadernas fördelning mellan underhålls- och öfningsanslagen. Herr Tenow yttrar i sin utredning, att »i detta ärende, som inkom till sjöförvarsdepartementet den 12 mars 1906, intet annat finnes åtgjort, än att en blyertsanteckning anbragts å akten så lydande: »Skall hvila». Eftersom ärendet inkom den 12 mars 1906 i sjöförvarsdepartementet, tog sig högerpressen anledning att under en lång tid göra de mest våldsamma anfall emot förre statsrådet Sidner, som om denne varit ansvarig i saken. Enligt de uppgifter, som marinöfverkommissarien Dahlin har lämnat inför konstitutionsutskottet och inför allmänheten i sin nyligen publicerade skrift, har denna fråga legat utöfver regeringsskiftet 1906, och den blyertsanteckning, som finnes, skall hafva tillkommit genom samme man, som jag nyss nämnde, förre statsrådet *Wilhelm Dyrssens* åtgöranden i saken.

Jag skall nämna ett par andra episoder, som äro belysande för samma sak.

När år 1908 inspektören för flottans öfningar till sjöss den 9 september slutat sin inspektion af kusteskadern, gick han ombord på jagaren *Magne*, som skulle föra honom till Saltsjöbaden. Han gaf då, enligt hvad protokollen utvisa, order till fartygsbefälhafvaren, kapten *Celsing*: »fart af 25 knop». Det är att märka, att inspektionen då var afslutad. När *Magne* passerade Dalarö, skedde detta med sådan fart, att bland annat en båt-brygga med en stenkista af dimensionerna 5,5×4×3 meter af svallvågorna kastades 6 meter från sin plats invid stenvuren ut på ett vattendjup af 6 meter. Kronan fick för denna vilda framfart betala brygg- och båtägare skadeersättning med 750 kronor. Statsrevisorerna ha två gånger — 1909 och 1910 — gjort anmärkning på saken men ännu utan resultat. Inspektören, som för sin Saltsjöbadsresa gaf order om 25 knops fart, var amiralen *Wilhelm Dyrssen*.

Ett annat exempel!

Den svenska flottan har enligt uppgift 146 torpedtuber. Enligt en under en debatt vid fjolårets Riksdag lämnad uppgift hade engelska flottan 1909 ungefär 10-dubbla antalet eller 1,470. Engelska flottans öfningar till sjöss äro helt naturligt af oerhördt mycket större omfattning än den svenska flottans. Icke desto

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

mindre förbrukades under 1909 års öfningar torpeder i den lilla svenska flottan till samma värde som i den stora engelska. Under svenska flottans öfningar 1909 sprängdes en torped och dränktes ett 10-tal. Då hvarje torped i anskaffning kostar cirka 10,000 kronor, är det sålunda här frågan om en årsförbrukning af 100,000 kronor. Ett ögonvittne till hur det tillgick, då en af flottans torpeder dränktes 1909, har därom för mig lämnat en skildring, som — därest den är riktig, hvilket jag har alla skäl att antaga — visar på ett slarf och en liknöjdhet om en dyrbar materiel hos den ansvarige officeren, hvilket jag kanhända får tillfälle att en annan gång närmare belysa. På grund af den generade tystnad, hvarmed flottans män i fjol, då man i statsutskottet ville ha en ordentlig utredning om torpedförbrukningen, omgåfvo detta ämne, har man all anledning att draga vissa bestämda slutsatser om anledningarna till detta orimliga slöseri med materielen. Efterräkningarna fick svenska folket bära i form bland annat af ett anslag om 481,200 kronor för uppbringande af torpedreserven från förutvarande 10 procent till 25 procent. Insppektören för flottans öfningar år 1909 var förre statsrådet *Wilhelm Dyrssen*.

Jag vill erinra herrarne om en annan sak. Här står upprepade gånger i tidningarna omtaladt, att det ena efter det andra af flottans fartyg kör på grund, gör hafveri o. s. v. I verkligheten, mina herrar, förhåller det sig enligt de uppgifter om dessa förhållanden, som lämnats mig — förhållanden, som jag hoppas, att jag, ifall jag som statsrevisor får fullfölja saken, nästa år skall vara i tillfälle att bringa inför kammarens kännedom — på det sättet, att dessa hafverier utaf flottans fartyg äga rum i en ofantligt mycket större utsträckning än någonsin kommer till pressens kännedom. Jag skall icke nu blotta något vidare härom, men jag har framdragit denna sak nu, därför att den är ett led uti samma system.

Jag skall nämna ett annat exempel, hämtadt från den Tenowska utredningen. När Fylgia år 1907—1908 var ute på sin stora expedition till Amerika, gick Fylgia öfver Atlanten med 12 knops fart. Den ekonomiska farten för Fylgia är 9 knop. Genom användande af den högre farten och däraf följande starkare kolförbrukning och hvad som i öfrigt sammanhänger med denna lyxexpedition öfverskreds den beräknade kostnaden för Fylgias expedition — den var beräknad till 172,000 kronor — så att den uppgick till 298,000 kronor, d. v. s. ett öfverskridande med 126,000 kronor.

Jag skall nämna ett par andra uppgifter, som peka i samma riktning som de jag nyss tillätit mig framdraga. Det är angående kolförbrukningen. Denna starkt uppdrifna fart, som alltid amiral Dyrssen och den svenska flottan rör sig med ute på sina öfningar, åstadkommer en alldeles kolossal stegring i förbruknin-

gen af kol, olja och talg och jag skall be att få nämna några siffror, som herrarne nog skola finna belysande. År 1906 gick förbrukningen af dessa artiklar till 589,623: 62 kronor, år 1907 till 570,864: 89 kronor. Så kommer herr Dyrssen till ledningen af flottan. År 1908 uppgick alltså kolförbrukningen till 617,731: 99 kronor och år 1909 till 899,713: 34 kronor, alltså en stegring på öfver 300,000 kronor bara på denna enda post.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

Jag skall nämna en annan artikel, som också har afseende på flottans öfningar, nämligen artilleriammunitionen. År 1906 förbrukades sålunda under flottans öfningar ammunition för 219,460: 44 kronor. 1907 gick denna summa till 275,822: 13 kronor, 1908 till 242,740: 78 och 1909 till 679,284: 95. Därtill kom sistnämnda år för 8,000 kronor röksvagt krut. Det blir alltså en stegring i denna post af 459,824: 51 kronor, och uti endast dessa båda poster, artilleriammunition och kolförbrukning, en stegring på en summa af omkring 700,000 kronor. Detta har icke herr Tenow i sin utredning närmare ingått på, men där ligger enligt min uppfattning en af de verkliga anledningarna till öfverskridandet af anslagen.

Jag har ju icke här velat försöka att företräda de konstitutionella synpunkterna, utan, om jag så får säga, mera statsutskottssynpunkterna, men det synes mig uppenbart enligt här af mig lämnade upplysningar, att det har kommit in i svenska flottan under senare år *en anda af öfverdåd och vräkighet*, som är den verkliga anledningen till att öfverskridandet har skett. Jag vill vara så rättvis, som jag kan, och icke vill jag göra greve Ehrensvärd — formellt och grundlagsenligt är han ju ansvarig — personligen direkt ansvarig för systemet. Det jag anser man måste lägga honom till last är, att han varit för svag och indolent för att bryta systemet. Jag tror också, att den nuvarande chefen för sjöförvarsdepartementet såsom chef för kommandoexpeditionen i högre grad borde bära det moraliska ansvaret för detta system, än den man, som vi i dag ha voterat om. Men ytterst hvilat ansvaret på en tredje man, som jag många gånger nämnt. Jag vill icke i mitt anförande ifrågasätta, att det system, som jag i dag här talat om, och som går ut på *brist på sparsamhet och brist på varsamhet*, som anstränger flottans materiel till det yttersta, som icke frågar efter, om en man kör med ekonomisk fart, utan pressar materieleet till de yttersta prestationer, skulle bottna i trots för grundlagen, jag vill snarare tro, att de, som bära ansvaret för detta, icke ha känsla och intresse för de statsekonomiska synpunkter, som vi i Riksdagen ha. Jag återkommer sålunda till det jag nyss framhöll, att jag tror, att det skulle vara synnerligen lyckligt, om det blefve en civil ekonomisk ledning vid flottan, och om den Tenowska utredningen sålunda bland andra uppslag äfven kunde tillföra oss detta.

Efter denna utredning angående hvad jag tror vara anled-

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.
(Forts.)

ningen till öfverskrifandets af öfningsanslaget, och jag har försökt att använda alla de tillfällen jag haft i revisionen och inom statsutskottet att sätta mig in i denna fråga, skall jag öfvergå till det förslag att täcka bristen, som finnes i Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition. Man har redan genom en bokföringsåtgärd utplånat 290,000 kronor af bristen. Jag anser mig icke ha någon anledning att här ingå på en pröfning, huruvida detta är riktigt eller icke. Det tillkommer ju nästa års konstitutionsutskott att pröfva, huruvida denna regeringsåtgärd är i och för sig riktig eller icke. Jag vill dock uttala min förvåning öfver, att i detta fall det ämbetsverk, som har den ekonomiska förvaltningen om hand, icke har blifvit tillfrågadt. Och för min personliga del ifrågasätter jag åtminstone, huruvida verkligen ett af de anslag, som öfverförts, rättvisligen kan öfverföras. Det har af öfverkommissarien Dahlin i hans publikation mycket starkt häfdats den uppfattningen, att det skulle vara flera anslag, som af marinförvaltningen icke ansetts lämpliga att öfverföra. Jag skall icke gå in härpå. Jag tror dock, att det är ett ganska ovanligt sätt att handla så, att man går att fatta beslut i en sådan fråga utan att höra vederbörande ämbetsverk om saken.

Jag skall emellertid öfvergå till det förslag Kungl. Maj:ts framlagt om sättet att få bristen utplånad. Inom parentes sagdt kan man ifrågasätta, huruvida icke det anslag af 1,800,000 kronor, som nu utgår, är väl rikligt, när man nu skall inbespara af detsamma 200,000 kronor om året. Det är en sak, som nästa Riksdag med all sannolikhet får anledning att pröfva. Jag vill nu ej heller säga — jag tycker det finns någonting i den liberala reservationen, som ger ett litet stöd åt den uppfattningen — att det skulle i och för sig vara ur statsbokföringssynpunkt oriktigt att öfverföra ett anslag af 277,000 kronor till beväringensanslaget, då på detta förslagsanslag föreligger en brist på 1 1/2 million kronor. Det kommer med all säkerhet att mot en uppfattning om oriktigheten därpå göras den invändningen, som jag icke kan tillbakavisa, att principiellt och bokföringstekniskt sedt det icke finnes något hinder för en sådan åtgärd, därför att alla besparingar på reservationsanslag, alla reservationer, öfverföras till en gemensam kassafond. Och denna fond är gemensam för icke blott en hufvudtitel, utan för alla hufvudtitlar, och följaktligen, om det uppstår en brist på förslagsanslaget i en hufvudtitel, finnes icke något formellt hinder för att ur kassafonden, som rör alla hufvudtitlar, ta ett anslag. Följaktligen menar jag då, att rent bokföringstekniskt sedt kan jag icke kassera en sådan åtgärd. Men hvad man däremot med stor bestämdhet kan ifrågasätta, det är, om det är välbetänkt att på detta sätt, när man vet, att på femte hufvudtiteln, åtminstone enligt uppgift, som lämnats i statsutskottet, skulle föreligga en samlad brist på hela hufvudtiteln af ungefär 2 millioner kronor, använda en sådan åtgärd att söka

komma ifrån saken, som är föreslagen, att man bara genom en ren bokföringsåtgärd, en bokföringsfint, om jag så får säga, utplånar denna brist. Min uppfattning har nu varit den, att ifall detta Kungl. Maj:ts förslag bifalles, kommer denna brist på flottans hufvudtitel att hänga efter långt utöfver den tidpunkt, då den nuvarande regeringen afgått. Det är således en mycket allvarsam sak, det här är fråga om. Det skulle vara att med all säkerhet för längre tid belasta femte hufvudtitelns anslag med en permanent brist, och ur den synpunkten har jag icke velat vara med om att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Jag har den personliga uppfattningen, att det härvidlag hade varit för Kungl. Maj:t och regeringen ärligt och hedersamt, om regeringen gått in till Riksdagen och sagt som sanningen är: »Här föreligger en brist», — låt oss säga på 552,000 kronor, eller någon annan summa, som kan befinnas riktig — »denna brist ha vi icke pengar till på hufvudtiteln. Det är ett fel af oss. Vi be nu att få pengar.» Och så hade saken varit klar. Regeringen hade fått ovetta och fått pengarna, nu får den bara ovetta, men får icke pengarna. Och samma brist kommer fortfarande att föreligga och kommer att hänga efter på hufvudtiteln.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Till slut, herr talman, skall jag be att få uttala mitt synnerliga beklagande af en sak, som sammanhänger härmed, och jag tycker, att, oafsedt hvilken partiståndpunkt man intar, man skulle kunna vara öfverens härom, att det är ett föga uppbyggligt skådespel, som vi fått bevittna under de senare tiderna, när framstående ämbetsmän och ämbetsverk, genom att Kungl. Maj:t använder en utaf dem till ett arbete, komma i lufven på hvarandra på detta sätt, att de kasta skymfliga tillmälen mot hvarandra, så att å ena sidan betecknar man en officiell utredning såsom en »militaristisk pamflett», å andra sidan kastar den andra parten fram insinuationer mot hela vänstern, att Herodes och Pilatus, d. v. s. byråkratien och vänstern, blifvit vänner. (Till på köpet fann jag till min häpnad häromdagen nere i riksgäldskontoret, att herr Tenows »efterskrift», tryckts på statens bekostnad). Till slut kommer så herr Dahlin och betecknar herr Tenow som »humbug».

Är det icke så, mina herrar, att man måste anse, hvilket parti, som än är vid makten, att det är af stor vikt och betydelse, att man håller statsförvaltningen utanför de politiska striderna? Det kommer att verka demoraliserande på statsförvaltningen, om den skall dragas in i dessa strider, och jag är säker på, att herr statsministern skall inom sitt eget parti och i ämbetsmannavärlden ganska långt in finna ett mycket bestämdt beklagande af, att på detta sätt ämbetsmän och ämbetsverk bli indragna i politiska partistrider. Af sådant kan statsförvaltningen taga obotlig skada, och jag har för min del velat inlägga en skarp gensaga emot sådana tendenser.

Då jag således, herr talman, icke kan finna, att Kungl. Maj:ts

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. förslag till täckande af denna brist är riktigt och välbetänt och i hvarje fall icke reglerar på annat sätt, än att bristen i hufvudsak kommer att kvarstå, har jag inom statsutskottet gjort mig till tolk för den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts proposition bör afslås. Jag tillåter mig därför yrka afslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Branting*.

Vidare anförde:

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka fatta mig väsentligen kortare efter det uttömmande anförande, som den föregående ärade talaren haft. Det kan emellertid icke hjälpas, att jag i mitt anförande kommer att vidröra en del synpunkter, som af honom redan äro framhållna, men dock måhända se dem från en annan synvinkel.

Man har på visst håll velat göra gällande, att den öfverbetalning på reservationsanslaget till flottans öfningar, om hvilket nu debatten rör sig, icke vore någon verklig brist i budgettekniskt hänseende utan endast en bokföringsfråga. Den illusionen bör väl emellertid nu vara fullkomligt borta. Regeringens metod att reglera bristen på öfningsanslaget innebär enligt min mening ingen som helst statsfinansiell reglering af en förefintlig brist under femte hufvudtiteln, utan den inskränker sig till vidtagande af vissa bokföringsåtgärder samt till en begränsning af och inskränkning i flottans öfningar.

Hvad nu bokföringsåtgärderna vidkommer, vill jag för min del ingalunda bestrida, att Kungl. Maj:t kan vara i sin rätt, om Kungl. Maj:t finner vissa utgifter oriktigt belasta ett visst anslag, att Kungl. Maj:t då lägger dem på det anslag, dit dessa utgifter höra. Det har jag, som sagdt, ingalunda velat bestrida, och det tror jag icke heller, att man med sakskalet skall kunna få fram den mening ur den reservation, som vi från liberalt håll ha fogat till statsutskottets föreliggande utlåtande. Men jag vill såsom allmänt omdöme om dessa bokföringsåtgärder säga, att de kunna belysas med en liten historia, som jag hört berättas, hvilken historia, då jag hörde den berättas, jag verkligen trodde vara gjord, men hvilken jag numera börjat tvifla på, om den är gjord. Det berättades, att det var ett centralt ämbetsverk, som fick ett kungligt bref på en viss utgift, och utgiften skulle bestridas af allmänna besparingar. När den tjänsteman, som skulle handlägga detta kungliga bref, skulle vidtaga på grund däraf följande åtgärder, så sade han: »Ja, men det finns ju ingenting på de allmänna besparingarna. Huru skall jag då bete mig?» Då svarade den tjänsteman, till hvilken han vände sig: »Den saken är mycket enkel. Man lägger bara upp ett nytt konto och kallar det 'brist på allmänna besparingar', och så är saken klar.» Ja, den af Kungl. Maj:t vidtagna bokföringsåtgärden

har mycket nära frändskap med den teori, som där gjorde sig gällande. *Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.*

Ty huru vill Kungl. Maj:t nu reglera saken? Jo, Kungl. Maj:t anbefaller en omföring från anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar och till reservationsanslaget för flottans öfningar med ett belopp af 218,500 kronor i rund siffra. Men det anslag, från hvilket denna omföring sker, läser i detta nu förete en brist på 1½ million kronor. Statsfinansiellt sedt blir resultatet ju då ingenting annat, än att den bristen ökas med dessa 218,500 kronor. Bristen försvinner icke, utan är kvar lika stor som förut. Stödet för denna bokföringsåtgärd, som — jag understryker det — också tvifvelsutan nästa års konstitutionsutskott icke läser underlåta att pröfva, finnes ju i herr Tenows utredning, och den är i väsentlig mån byggd på en retroaktiv tillämpning af det kungliga brevet af den 4 december 1908. Det är med en viss förvåning man frågar, hvarför man icke lätit den retroaktiva verkan af detta kungliga bref sträcka sig längre än till 1906. Man hade ju då kanhända kunnat påvisa, huru stor del af belastningen i reservationsanslaget det är, som ligger bakom år 1906. Vidare har det öfverförts dels från vissa nybyggnadstitlar, på hvilka det i allmänhet förut varit brist, och dels från nyupplagda bristtitlar ett belopp af inalles 52,981 kronor 20 öre. Titlarna finnas angifna å sid. 11 i statsutskottets föreliggande betänkande, d. v. s. den del af betänkandet, där den af herr Larsson med flera afgifna reservationen återfinnes. Men icke minskar man bristen på femte hufvudtiteln med några 52,981 kronor och 20 öre genom den bokföringsåtgärden.

Kungl. Maj:t har vidare beräknat, att 400,000 kronor inbesparats och komma att inbesparas genom indragningar och in-skränkningar i flottans öfningar såväl förlidet år som innevarande år. Om den saken vill jag för min del säga, att den synes ägnad att ingifva allvarliga betänkligheter. Om det verkligen för flottans öfningar kräfvades ett belopp af 1,800,000 kronor, då behöfver naturligtvis det beloppet utgå. Men är det så, att öfningarna kunna rätt och tillbörligt tillgodoses med 1,600,000 kronor, ja, då har under de senaste åren anslaget faktiskt beräknats för högt, och vi ha redan af den föregående ärade talaren hört alldeles bestämdt förklaras, att man nog har att emotse framställning om, att anslaget skall komma att nedsättas. Är det nu åter så, att det för flottans öfningars rationella bedrivande verkligen kräfvades 1,800,000 kronor, då blir det enligt min mening allenast flottans stridsduglighet, som blir nedsatt. Någon tredje möjlighet kan, såvidt jag förstår, icke gifvas.

Nu begär Kungl. Maj:t Riksdagens medverkan till omföring till öfningsanslaget dels af 452,000 kronor från beklädnadsanslaget och dels af 100,000 kronor från de allmänna besparingarna under femte hufvudtiteln. För den första åtgärdens vidtagande har väg

(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

banats genom en riksdagsskrifvelse i anledning af en af statsrevisorerna gjord hemställan. Nu är emellertid att märka, att beklädnadsförråden i Karlskrona och Stockholm, hvilka bokföringstekniskt äro förlagsgifvare åt beklädnadsanslaget, enligt statsrevisorernas berättelse äro belastade med en brist af 438,468 kronor. Ensamt med hänsyn till denna förefintliga brist, å beklädnadsförrådets konto synes mig den åtgärd, som föreslås, här vara mindre lämplig. Men för min personliga del har jag en alldeles bestämd principiell erinran att göra mot en sådan anordning, som nu föreslås, och det är med hänsyn till, att besparingar, som uppkomma på ett anslag af reservationsanslags natur, skola kunna på det sättet användas. Den principiella anmärkningen har jag enskildt framställt till en af statsrevisorerna, men jag lät mina betänkligheter falla och det på den grund, att marinförvaltningen framhöll, att med anledning af revisorernas anmärkning hade det föreslagits, att användningen af besparingarna dock skulle komma beklädnadsförrådet till godo. Syftet med ett anslag, som gifves reservationsanslags natur, är bland annat att åvägabringa en *sparsam och klok hushållning med anvisade medel*. Om nu den myndighet, som i sista hand disponerar anslaget, vet, att de besparingar, som ett år kunna göras, i allt fall kommer följande år anslaget till godo, så är det uppenbart, att i den omständigheten ligger en sporre för vederbörande att söka videntaga så stora besparingar som möjligt. Men om vederbörande få klart för sig, att det är så, att om man genom kloket och omtänksamhet får en besparing å det anslag, som ställes till hans disposition, så komma de sedermera helt enkelt och taga bort besparingen, då kan vederbörande resonera som så: Ja, är det på det viset, då skola vi använda anslaget i så stor utsträckning som möjligt, ty hur det är, så behöfva vi pengarna. Med det system, som nu tillämpas, synes det alltså, som om man i visst hänseende skulle motverka ett af ändamålen med reservationsanslagen, och det finner jag för min del ur ren förvaltningssynpunkt vara mycket betänkligt, hvilket gör att jag för min del allra helst skulle velat ansluta mig till den ståndpunkt, som herrar Thorsson och Rydén intagit. Det har jag dock icke kunnat, och det på grund af den allmänt hållna affattning, som Riksdagen gifvit den skrifvelse, Riksdagen tidigare i år aflätit till Kungl. Maj:t just angående det anslag, hvarom här är fråga.

Emellertid, bristerna å anslaget under femte hufvudtiteln stå på det här sättet allt fortfarande kvar, och det förefaller mig, som borde det för Kungl. Maj:t varit en bjudande plikt att undersöka, huru anslagen under femte hufvudtiteln i dess helhet stå med afseende å brister och öfverskott. I så fall lär icke Kungl. Maj:t kunnat undgå att konstatera, att synnerligen stora brister förefinnas under hufvudtiteln. Jag har tillåtit mig göra ett öfverslag rörande den saken, och därvid har jag konstaterat följande

brister på en del anslag. Jag tar då först reservationsanslaget till flottans öfningar, där bristen utgör 1,251,837:01 kronor. Vidare utgör bristen å förslagsanslaget till sjöbeväringens vapenöfning och beklädnad 1,500,000 kronor, å underhållsanslaget 170,000 kronor, å anslaget för uppförande af åtskilliga nybyggnader vid Brännudden 95,429 kronor, å anslaget till anskaffning af beklädnad och sängservis för kustartilleriets värnpliktige enligt kungligt bref af år 1905 149,100 kronor och några mindre öfverskridanden, som tillsammans gå till 27,665:64 kronor. Detta blir tillsammans ett öfverskridande af omkring 3,194,000 kronor. Mot detta svara följande besparingar, nämligen å beklädnadsanslaget 556,014:60 kronor och de allmänna besparingarna 297,000 kronor, hvilket tillsammans gör 853,014:60 kronor. Om man nu drar dessa besparingar från de brister, som förefinnas, kommer man till en totalbrist af 2,300,000 kronor i afrundad summa, och därtill kommer möjligen förefintliga brister å en del nybyggnadsanslag och måhända äfven andra anslag.

Den ärade talare, som hade ordet närmast före mig, gick in på den utredning, som förebragts af statskommissarien Tenow angående orsaken till, att öfningarna ha dragit så väsentligt ökade kostnader mot hvad som beräknats. Han redogjorde därvid utförligt för förhållandet mellan vakanssiffran och den ökade rekryterings inverkan på öfningsanslaget. Jag skall tillåta mig att i det hänseendet i viss mån endast komplettera hans yttrande. Vakanserna voro i början af juli 1906 398. Dessa vakanser ökades från 1906 till 1907 med 462 eller till 860 och från 1906 till 1908 med 674 eller till 1,072. Men om man nu hufvudsakligen i *vakansernas minskning* skall kunna söka förklaringen till öfverskridandet 1909, då frågar jag: hur skall det vara möjligt att af samma *vakansers ökning* — d. v. s. ett rent motsatt förhållande — år 1907 och 1908 kunna förklara öfverbetalningarna dessa år? Stegringen i kostnaderna per man och dag utgjorde 1908 32 % i jämförelse med 1906, med en ökning af vakanserna från 398 till 1,072. Alltså, för de åren ha vakansernas ökning och *minskningen i rekrytering förorsakat en stegring i öfningskostnaderna med 32 %!* Ökningen i kostnaderna år 1909 utgjorde 54 % i jämförelse med 1906, men den manskapsstyrka som öfvades 1909 utgjorde i juli allenast 289 man mer än 1906.

Nej, vakanserna och rekryteringen kunna helt enkelt icke förklara anledningen till dessa mycket stegrade öfningskostnader år 1909. En jämförelse mellan öfningskostnaden för en man åren 1906 och 1909 ger vid handen en summa af 428 kronor 1906 och 660 kronor 1909.

Man har nog att söka andra orsaker, och de gifvas nog också. Jag anser, att de äro påvisade i viss mån redan af den föregående ärade talaren. Jag skall därför endast tillåta mig att i ett enda afseende lämna en kompletterande upplysning till de

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.
(Forts.)

siffror, som af honom lämnats. Den skall endast röra sig om artilleriammunitionens förbrukning, därvid jag skall göra jämförelser mellan år 1908 och år 1909.

Totalförbrukningen är af den föregående ärade talaren angifven, och jag skall endast för kammaren meddela, hur denna artilleriammunitionens förbrukning ställer sig *per man och öfningsdag*. Artilleriammunitionens förbrukning utgjorde år 1908 per man och öfningsdag 81 öre, men år 1909 utgjorde den 1:72 kronor d. v. s. en stegring med öfver 110 % och då är det *per man och öfningsdag*. Tvifvelsutän har man där att söka en af de allra väsentligaste och största anledningarna till det öfverskridande, som har skett. Den saken hänger säkerligen tillsammans med fastställandet af det nya skjutöfningsprogrammet, som första gången tillämpades år 1909.

Nå, då detta nu är konstateradt — och jag dessutom tror, att ingen kan förneka, att hvad som är föreslaget här icke åstadkommer någon som helst minskning af den under femte hufvudtiteln förekommande bristen — hvad kan då vara anledningen till, att Kungl. Maj:t icke föreslagit Riksdagen åtgärder, som i verkligheten skulle täcka bristen? Svaret torde man hafva att finna i den svartmålning af den statsfinansiella ställningen, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uppregade gånger låtit komma till Andra kammarens kännedom. Det finnes inga pengar. Regeringen vill icke uttaga ytterligare medel genom ökade skatter, och därför skola flottans öfningar bedrifvas medelst förskottsmedel, som kommande Riksdagar få klarera. Men *den* statsfinansiella principen bör denna kammare säga ifrån, att den icke kan godkänna. Det är därför, herr talman, jag tillåter mig anhålla, att kammaren måtte bifalla den af herr Larsson med flera afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Ekman* i Mogård instämde häruti.

Herr *Rydén*: Herr talman! Jag gjorde mig i mitt förra anförande skyldig till en felaktig uppgift angående bekostnaden af tryckningen af herr *Tenows* efterskrift, hvilken uppgift jag ber att få rätta. Den uppgiften var icke riktig, och felet grundade sig från min sida på en ofrivillig missuppfattning.

Chefen för sjöförsvarsdepartementet, herr statsrådet von *Krusenstierna*: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har strukit under ett uttalande i reservationen, som går därpå ut, att den inskränkning i flottans öfningar, som blifvit gjord i fjol och i år, skulle vara i hög grad beklaglig såsom minskande öfningarnas effektivitet och därmed inverkan på flottans stridsduglighet. Jag ber med anledning af det som sålunda blifvit uttaladt att få meddela en del upplysningar i dessa hänseenden.

Hvad först beträffar beväringens öfningar, har 1910 års kustflottans öfningar blifvit afkortade med omkring 6 veckor, men ersättning har beredts de värnpliktige för denna afkortning af tjänstgöringstiden ombord på det sätt, att särskilda öfningar för dem hafva anordnats på pansarbåtar, som sammandragits till Stockholms och Karlskronas beväringsskolor. Äfven under år 1911 är det föreslaget att göra en afkortning i kustflottans öfningar med omkring en månad. Men i år har man dock från början kunnat planlägga öfningarna med hänsyn därtill och har sålunda kunnat draga försorg om att de värnpliktige komma att kvarstå ombord på pansarbåtarna under lika lång tid som under vanliga förhållanden.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Hvad beträffar de för de värnpliktige ombord anordnade skolorna, har ingen inskränkning behöft göras.

Vidkommande åter stampersonalens öfningar hafva de naturligtvis rönt inverkan af de gjorda afkortningarna i kustflottans öfningar. Vidare har den för stampersonalen så viktiga långresan inställts under vintern 1910—1911. Och slutligen har antalet rustade torpedfartyg måst inskränkas.

Såsom en ersättning för sistnämnda åtgärd kan man i viss mån betrakta en anordning, som i vintras första gången tagits i bruk, nämligen anordnandet på de båda stationerna af s. k. torpedberedskaper, vid hvilka på stationerna disponibelt manskap, som är afsedt för tjänstgöring på torpedbåtarna, dragits tillsammans under samma befälhafvare. Detta har gjorts för att manskapet äfven under den kallare årstiden måtte få öfning med materielens handterande. Det i vintras gjorda försöket har enligt inkomna rapporter utfallit till belåtenhet. Det är min förhoppning, att liknande anordningar snart må kunna träffas, kanske redan i höst, för undervattensbåtarnas bemanning. Undervattensbåtarnas öfningar hafva i fjol liksom i år icke behöft i nämnvärd grad inskränkas, och under fjolåret ägnades undervattensbåtarnas krigsöfningar uppmärksamheten hufvudsakligen åt studiet af undervattensbåtarnas användning för försvaret af våra kuster.

I öfrigt har inom andra områden, där det varit möjligt, inskränkningar och besparingar bringats till stånd, i den mån sig lämpligen göra låtit. Det torde vara klart, att sådana inskränkningar som de nu nämnda icke kunnat vidtagas utan att öfningarnas effektivitet blifvit i viss mån lidande. Men det finnes vissa omständigheter med afseende på stampersonalens tjänsteförhållanden, som verka därhän, att en dylik tillfällig reduktion af öfningarna icke kan anses vara af en alltför stor betydelse. Om man först tager i betraktande befäls- och underbefälspersonalen, hvilken ju utgöres af personer, som i regel afse att ägna sin lifsgärning åt vapnets tjänst, så är det tydligt, att dessa kårers genomsnittsduglighet icke kunnat i nämnvärd grad påverkas af dessa båda årens inskränkningar.

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.

(Forts.)

Hvad beträffar manskapet, så har detta en första tjänstgörings-tid af från 3 år 6 månader upptill 6 år. Att manskapet under dessa två åren fått någon minskning i öfningarna kan väl, när de hafva så lång tjänstgöringstid, icke anses hafva varit alltför ödesdigert.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att under åren 1908 och 1909 anordnades öfningar till en utsträckning, som var större, än medelstillgången i själfva verket medgaf. Det ligger väl då något rimligt däri, att man låter ett dylikt plus i utbildningen få efterföljas af ett minus. Såsom jag redan i statsverkspropositionen framhållit, är det uteslutande den öfvergående naturen hos dessa inskränkningar, som kunnat möjliggöra desamma, och jag ber att ytterligare få betona denna synpunkt, emedan den föregående ärade talaren uttalade den uppfattningen, att dessa inskränkningar skulle tyda på att en varaktig reduktion i flottans öfningar skulle kunna äga rum. Jag håller före att ett sådant betraktelsesätt icke kan hafva fog för sig, ty det vore detsamma, som om man af brist på proviant hade måst sätta en fartygsbesättning på förknappning och sedan, när man efter någon tid kommit till en hamn, där proviant kunde skaffas, sade till dem: ja, jag ser att ni äro vid lif ännu; då kunna vi gärna fortsätta med förknappningen.

Det är ju helt naturligt, att, när man har kommit därhän, att en öfverbetalning på ett anslag blifvit gjord, man söker att genom besparingar i främsta rummet just på det anslaget taga igen det förlorade. Jag anser därför de gjorda inskränkningarna vara ett skyldigt tillmötesgående af berättigade kraf på sparsamhet med statens medel.

Nu hafva reservanternas mot statsutskottets betänkande framhållit, att jämväl stora öfverbetalningar finnas på andra anslag under femte hufvudtiteln och att det därför bort framstå såsom en bjudande nödvändighet för regeringen att underställa Riksdagens pröfning en fullständig utredning i saken och ett därpå grundadt förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma jämvikt i fråga om de särskilda anslagen under hufvudtiteln i dess helhet. I detta afseende ber jag att få påpeka följande omständigheter.

Såsom framgår af den utaf statskommisarien Tenow verkställda utredningen, har under en följd af år bokföringen af de utgifter, som förorsakats af flottans öfningar, varit försenad. Häraf har blifvit en följd, att exempelvis under år 1909 i stor utsträckning bokförts utgifter för år 1908 och äfven för tidigare år. Bokföringen har alltså legat efter högst betydligt, och de icke bokförda utgifterna hafva redovisats såsom förskott. Så länge detta i och för sig mycket olämpliga förhållande fortgick ostördt, så kunde ju ingen egentlig olägenhet uppstå af detsamma. Men när det nu gäller att komma öfver till en ny ordning, som möjliggör, att hvarje års utgifter bokföras under det år då utgifterna

blifvit gjorda, blifver däraf helt naturligt följden, att under öfvergångsåret måste bokföras utgifter för mer än ett år.

Reservanterna hafva påpekat — och detsamma omnämnde äfven herr Nilson i Örebro — att anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför skulle laborera med en öfverbetalning af omkring 1 1/2 million kronor. Denna skuld — om nu beloppet är riktigt, hvilket är en sak, som jag icke kan kontrollera — låter sig emellertid väl förklaras af de omständigheter, jag nyss anförde rörande den försenade bokföringen. Då emellertid detta anslag har förslagsanslags karaktär, kommer vid öfvergången till den nya bokföringen, öfverbetalningen eller skulden, om man så vill kalla den, att täckas utan någon särskild åtgärd på det sätt, som för dylika anslag i allmänhet finnes föreskrifvet. I hvad mån detta kan komma att inverka på årsbudgeten i sin helhet måste gifvetvis blifva beroende dels på utgifterna å samtliga förslagsanslag å alla hufvudtitlarna och dels på förhållandena å rikshufvudbokens inkomstsida.

Jag skall anhålla att få säga ett par ord med anledning af hvad herr Rydén anförde. Herr Rydén talade om den af statskommissarien Tenow verkställda utredningen och påpekade därvid, att han ansåg, att den ökade rekryteringen under åren 1908 och 1909 icke hade så stor del i öfverskridandet, som den Tenowska utredningen gaf vid handen. Jag skulle endast vilja i detta afseende framhålla, att den ökade rekryteringen gifvetvis måste hafva kraft flera fartyg för öfningarna. Dessutom utsträcktes just vid denna tid öfningsexpeditionernas längd på grund af beväringens utsträckta tjänstgöringstid.

Herr Rydén omnämnde vidare den stegrade kolförbrukning och den ökade ammunitionskostnad, som förekommit under åren 1908 och 1909, särskildt under det senare året. Jag får med afseende å kolförbrukningen hänvisa till hvad jag nyss sade, nämligen att expeditionerna detta år ökats såväl i antal som tidslängd. Däraf kommer gifvetvis till stor del den ökade kolförbrukningen. Den ökade ammunitionskostnaden sammanhänger ju med antalet man som öfvas.

Herr Rydén riktade en del anmärkningar mot en namngifven flottans officer och ville göra gällande, att han skulle vara vållande till en del af den ökade kostnaden för öfningarna. Hvad då först beträffar den anförda omkastningen af öfningsplanen år 1906, är det mig icke bekant, att det utfärdades någon ändrad instruktion för kustflottans befälhafvare efter det amiral Dyrssen tillträdde sitt statsrådsämbete. I regel torde instruktionen för högsta befälhafvaren icke utfärdas förrän omkring 1 juni, och jag känner som sagdt icke till, om det skedde någon återkallelse af förut gifna order eller icke. Skedde det icke någon återkallelse, så visar det väl, att någon annan plan med afseende å platsen för öfningarnas utförande icke förut varit fastställd.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.
(Forts.)

Hvad beträffar det förhållandet, att år 1907 skulle hafva utfärdats order, som skulle afsiktligt hafva föranlett öfverskridande af anslaget i fråga, vill jag påpeka hvad herr Tenow i detta afseende anfört, nämligen att nämnda år vid öfningsplanens fastställande en del inskränkningar vidtogos i de af myndigheterna föreslagna öfningarna. Huruvida dessa inskränkningar kunna anses hafva motsvarat det belopp, hvarmed årsanslaget af myndigheterna ifrågasatts att öfverskridas, är icke så lätt att beräkna. Under alla förhållanden har icke statskommisarien Tenow gjort någon definitiv beräkning i det hänseendet.

Herr Nilson i Örebro anmärkte, att beklädnadsförråden skulle hafva en stor skuld. Ja, det är riktigt, att det af marinförvaltningens skrivelse i ärendet framgår, att så är förhållandet. Men jag har låtit undersöka dessa förråds ställning, och det har då framgått, att om man beräknar deras tillgångar i form af dels tillverkade beklädnadspersedlar och dels materialier för tillverkning af sådana persedlar äfvensom hvad de hafva att fordra för till manskap utlevererade, men ännu icke betalda beklädnadspersedlar, så visar det sig, att de utöfver skulderna hafva tillgångar, som uppgå till omkring 1 million kronor. Detta är anledningen till att jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet kunde beteckna förrådets ställning vara sådan, att någon förstärkning af deras ekonomiska ställning icke kunde anses vara behöflig.

De omständigheter, som föranledt framläggandet af den nu under behandling varande kungliga propositionen, synas mig vara af den beskaffenhet, att de böra mana till stor eftertänksamhet och omtanke för framtiden. Och jag tror mig uttala mångas mening, då jag påstår, att de komma att medföra en uppryckning i så måtto, att mera uppmärksamhet och omsorg komma att ägnas åt de ekonomiska förhållandena och den ekonomiska förvaltningen. Om denna min förmodan är riktig, då har förvisso det nu skedda öfverskridandet af flottans öfningsanslag icke uteslutande skuggsidor. Men för att en dylik väckelse skall kunna blifva fruktbringande för framtiden fordras mycket och energiskt arbete. Detta arbete är redan sedan i det närmaste ett år i full gång. Riksdagen har helt nyligen genom att biträda Kungl. Maj:ts förslag om omföring af vissa medelsanvisningar mellan de olika anslagen på femte hufvudtiteln understödt *de inledande åtgärderna*, och jag är alldeles förvissad om, att Riksdagen kommer att i framtiden kraftigt stödja detta för flottan så viktiga reformarbete.

För min del kan jag endast utlofva en sak, och detta vågar jag uttala trots herr Rydén om misstroende mot mig vittnande inlägg, nämligen att från min sida kommer icke den goda viljan att saknas.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Utan tvifvel skulle herr sjöministern kunna fordra någon tacksägelse från vår sida för det löfte han har gifvit, och för hans goda vilja torde det också vara berättigadt att uttala ett sådant tack.

Man må ju också lysa en uppriktig förhoppning, att den uppyrckning, som han talar om, och hvilken daterar sig från något öfver ett år tillbaka, skall blifva så gammal, att den kommer att visa sina verkningar. Man måste emellertid på det lifligaste beklaga, att en sådan händelse som den, vi för närvarande debattera, har varit nödvändig för att inaugureras en sådan uppyrckning inom den femte hufvudtiteln, inom flottan.

Då det fredagen den 24 sistlidne mars här debatterades om åtgärder för att åstadkomma en minskning af utgifterna för landt- och sjöförsvaret, tillät jag mig att framhålla, att enligt hvad som uppgifvits, skulle under flottans öfningar åren 1909 och 1910 delvis inskränkningar hafva gjorts och så stränga bestämmelser utfärdats i besparingssyfte, att under kustflottans öfningar icke ett enda skarpt skott fick lossas. Hans excellens herr statsministern bemötte detta genom att omnämna, att han en dag på hösten hade tillfälle att resa ut och se öfningarna på Horsfjärden och att där då skötes många skarpa skott. Jag uttalade då också den förhoppningen, att man uti den nu föreliggande propositionen skulle hafva fått en klar och pålitlig utredning angående förhållandena med afseende på flottans öfningar och de besparingar, som med afseende på dessa vidtagits år 1910 och skulle komma att vidtagas år 1911. En sådan utredning föreligger emellertid icke. Däremot hafva vi nu af herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet fått några uppgifter. De äro emellertid af ganska otillfredsställande beskaffenhet. Jag skall tillåta mig att, hvad vidkommer flottans öfningar sommaren 1910, söka att något komplettera desamma.

Genom generalorder af den 9 mars nr 151 beordrades för flottans öfningar följande afdelningar och fartygsförband: kusteskader, omfattande skjut-, signal- och eldaeskola, torpedskoleafdelning, undervattensbåtsafdelning, två skeppsgosseafdelningar, sjökrigsskoleafdelning och minafdelning.

Samtliga dessa hafva ansetts vara absolut nödvändiga för att stampersonalen måtte erhålla de kurser och den utbildning, som i olika reglementen stadgas såsom nödvändiga för att de skola kunna uppflyttas i högre tjänstbarhetsklass eller högre lönegrad i allmänhet.

Vidare beordrades enligt samma generalorder, att kusteskadern och de olika skolafdelningarna skulle sedermera förenas till en kustflotta. I denna skulle de flesta af skolorna tillhörande fartyg och en del andra ingå för tillämpningsöfning och verkliga stridsmässiga öfningar.

Därjämte skulle enligt samma generalorder en kanonbåt och

Ang. täckande af öfverbetaling å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. (Forts.)

en torpedbåt utgå på expedition för viktiga arbeten med farleders rekognoscering. Följande reduktioner vidtogos genom generalordern nr 359 af den 11 maj samt nr 377 af den 19 maj. Från kusteskadern indrogos en torpedkryssare och två torpedbåtar; från torpedskoleafdelningen en torpedkryssare och fem torpedbåtar samt från kustflottan en torpedkryssare, ett minfartyg, ett lasaretsfartyg och fyra jagare. Vidare indrogos torpedbåten för farledsrekognosceringarna.

Genom generalordern nr 377 af den 19 maj bestämdes minskning i expeditionernas längd: för sjökrigsskole- och skeppsgosseafdelningarna med en månad samt för kustflottan med nära två månader. Här är nu att märka, att de sex pansarbåtar, som deltog i kustflottans öfningar, fingo en och en half månads längre tids öfningar än de andra till kustflottan kommenderade. De voro delade i två s. k. beväringssafdelningar. Jag kommer till det senare.

Genom generalordern nr 361 och 362 af den 12 maj indrogos och inskränktes skjutningar, som anbefallas i flottans skjutinstruktion, nämligen instruktionsöfningar, skjutningar för befälkurs och med kanon för reservofficersaspiranter samt stridsskjutning, äfvensom i skolskjutning med tubkanon för såväl kusteskader som skeppsgosseafdelning.

Huruvida det meddelats några bestämmelser i instruktionerna för högsta befälhafvaren och afdelningscheferna för nämnda beväringssafdelningar vet jag icke bestämdt. Men det torde vara klart, att vissa restriktiva bestämmelser där införts. Ty under kustflottan förekommo ingen skolskjutning med kanon, ingen förberedande stridskjutning med kanon eller torped, ingen stridskjutning med kanon eller torped, ingen torpedsprängning, inga öfningar med maskinfolket i form af uthållighetsfart eller fartprof, eller med andra ord, under kustflottan lossades ej ett enda skarpt skott, vare sig med kanon eller karbin, ej heller något stridsmässigt torpedskott.

Hvad de båda beväringssafdelningarna angår, som under dessa öfningar bestodo af sex pansarbåtar, och hvilkas öfningar pågingo en och en half månad längre än de öfriga, så är det ju alldeles tydligt, att det nog hade sett underligt ut, om beväringen hemförlofvats en och en half månad tidigare, än beväringen enligt den af Riksdagen, förmodar jag, bestämda beväringstiden skulle hemförlofvas. Beväringarna skola öfvas 300 dagar. Men nu skulle hela besättningen på pansarbåtarna hemförlofvas en och en half månad tidigare. Hvad skulle det hafva gjort för intryck i landet, mina herrar, om man funnit, att vi kunna spara in öfningarna för sjöbeväringarna under en och en half månad. Nå, därför skulle de, såsom sjöministerns ord föllo sig, stanna kvar ombord så länge som möjligt. Men hvilka öfningar var det, som

där hållos? Det lossades under dessa beväringsofningar intet skarpt kanonskott. Fartygen voro mest stillaliggande, och under dessa 45 dagar hade hvarje fartyg order att gå högst 100 timmar »med mest ekonomiska fart». Däremot sköt man något med karbiner och tubkanoner under dessa beväringsofningar. Jag förmodar, att det var dessa skarpa skott, som hans excellens herr statsministern hörde, och som för honom voro tillfredsställande för att förklara, att 200,000 kronors-besparingen icke kunde menligt inverka på flottans öfningar.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

Det är utan tvifvel utaf ett synnerligen stort intresse att få reda på dessa förhållanden, och man måste väl ändå fråga sig, huru kan det vara möjligt, att sådant får äga rum uti dessa tider, då alla tala om sin försvarsifver, alla tillhörande regeringen och alla tillhörande den majoritet inom Riksdagens kamrar, på hvilken regeringen stöder sig. Hade det icke varit riktigt, att man tagit reda på detta? Man borde hafva fått utredning om det från regeringen. Men då denna utredning icke kom från regeringen, så hade det varit statsutskottets skyldighet att infordra klart och bestämdt besked om, huru det förhöll sig med dessa reduktioner i fråga om öfningarna. Och man skall icke säga, att detta är endast af öfvergående art. Ty herr sjöministern vet lika väl som jag, att de värnpliktiges öfningar i fredstid ske i en följd, och att de icke inkallas till repetitionsöfningar. De värnpliktige, som varit ute på dessa öfningar, få därför icke tillfälle att återvinna den stridsduglighet, som de genom dessa reduktioner gått miste om.

Det förefaller mig verkligen, som om man inför dessa förhållanden skulle kunna säga sig, att det hos vissa kategorier icke är så helt med den lifliga försvarsviljan, som de vilja låta påskina. Nej, det gäller någonting helt annat, någonting som kommit mig att tänka på den gamla satsen: fiat justitia, pereat mundus, och som jag skulle vilja i något fri öfversättning återgifva så: måtte vi blott få hafva kvar den Lindmanska regeringen, sedan är det icke så noga med om försvaret går tillbaka för ett eller annat år. Men för oss andra, som granskat detta från en mindre Lindmansentusiastisk synpunkt, står det ostridigt kvar, att utredning icke finnes, huruvida besparing med afseende å flottans öfningar kan äga rum, eller ej. Och det är ett så eklatant exempel, som någonting kan vara, på att just den utredning, som vi vilja hafva angående möjligheten att spara på detta område, är den utredning, som vi behöfva.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det af herr Nilson i Örebro framställda yrkandet.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Som kammaren möjligen erinrar sig, hade jag vid årets remissdebatt åtskilligt att säga uti detta ämne, som äfven nu föreligger. Men jag skall denna gång icke blifva så utförlig, som jag då blef, dels därför

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. att det är den skillnaden, att jag då var mycket uthvilad och nu är, till följd af de många tämligen skarpa stridsöfningarna, något uttröttad, och dels äfven därför att i denna sak så mycket, som jag för min del fullständigt godkänner, redan är sagdt af mer än en af de föregående talarna, att jag icke alltför mycket behöfver uppehålla mig vid detaljer.

(Forts.)

Angående hvad jag yttrade i remissdebatten vill jag blott säga, att om riktigheten däraf har jag blifvit af hvad som sedan förekommit allt mer förvissad, och icke minst har min förvissning blifvit stärkt, sedan jag funnit, att mina skäl icke kunnat rubbas ens af de utläggningar, som förebragts af sådana stormän på dialektikens område som herr Trygger i Första och herr Thyren i Andra kammaren.

Jag skall med afseende å det, som jag vid Riksdagens början sade, emellertid begagna tillfället att göra en enda rättelse. Men jag skall tillika visa, att, när jag då råkade lämna en oriktig uppgift och därpå stödde ett oriktigt resonemang, skulden därtill absolut icke kan tillskrifvas mig. Och jag skall visa, hvem den måste tillskrifvas.

Jag yttrade under remissdebatten, bland annat, att förra våren från marinstaben framkommit åtskilliga uppgifter till tidningarna, syftande däråt att den upptäckta bristen icke alls vore så farlig, som det såg ut, därför att en stor del utaf de öfningar, som beräknades att äga rum på 1910 års anslag, i själfva verket redan voro undangjorda. Det återstode endast öfningar för ungefär 900,000 kronor, sades det

Jag framdrog den saken i remissdebatten, och jag framhöll, att det var tydligt, att uppgiften vore oriktig, eftersom statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet grefve Ehrensvärd själf inför kammaren uppgifvit, att en öfningsplan för 1,600,000 kronor var uppgjord. Jag utgick således därifrån, att den var uppgjord samma år. Och i så fall måste ju den från marinstaben lämnade uppgiften hafva varit oriktig och vilseledande. Nu har den officer inom marinstaben, hvarom det är fråga, vid ett besök hos mig meddelat, att öfningsplanen om 1,600,000 kronor i själfva verket varit uppgjord icke på våren 1910, utan redan på hösten 1909, omfattande således hvad man inom marinen har behagat att kalla för öfningsåret i stället för kalenderåret, som Riksdagen vid upprättande af statsregleringen har att göra med. Detta meddelande ägde, efter hvad jag öfvertygat mig om, sin fulla riktighet.

Men det är verkligen icke mitt fel, att jag kommit att lämna denna uppgift. Jag skall be att få uppläsa för kammaren det stycke utaf statsrådet Ehrensvärds förklaring, på hvilket jag därvid stödde mig. Uttalandet i fråga lydde sålunda:

»Nu anmälde, som sagdt, marinförvaltningen förra året, att det fattades så och så mycket i öfningsanslaget. Detta tog man

i betraktande vid uppgörande af förra årets öfningsplan. I år kom icke in någon anmälan från marinförvaltningen. Den hade icke fått redogörelser från stationerna. Deras räkenskaper voro nämligen icke klara på grund af bristande arbetskraft på stationernas räkenskapskontor. Myndigheterna hade icke skäl att mistänka, det anslaget skulle vara mera öfverskridet under år 1909 än föregående år, utan trodde, att de beräkningar, som legat till grund för uppgörandet af öfningsplanen, skulle hållit streck. Så uppgjordes en öfningsplan för i år, slutande på 1,600,000 kronor». Det är således tydligt, att det är just statsrådet, som genom detta sitt yttrande — som ju ej kan uppfattas på mer än ett sätt — framkallat uppfattningen, att öfningsplanen uppgjorts på våren 1910. Då jag uppläste detta yttrande för den ifrågvarande marinofficeren, erkände han också detta fullkomligt. Man kan verkligen fråga, hur det är möjligt, att statsrådet Ehrensvärd kunnat ha så litet reda på sig som detta yttrande visar. Detta om detta.

Efter det att mitt anförande vid remissen af statsverkspropositionen var hållet, lät herr statsministern, som icke yttrat sig under debatten, intervjuas i en tidning. Först yttrade han sig därvid om den åtgärd, som blifvit tidigare vidtagen med afseende på ett nytt redovisningsväsende för marinen; vidare yttrade han: »den andra åtgärden, som erfordrades, var att undersöka, hvem eller hvilka som vållat öfverskridandet. Äfven i detta afseende anbefalldes genast utredning. Till en början afgifvo chefen för marinstaben och inspektören af flottans öfningar till sjöss yttranden i frågan och nu för några dagar sedan har marinförvaltningen inkommit med sitt utlåtande. Nu sedan dessa myndigheter yttrat sig, återstår det att få ett opartiskt bedömmande af frågan. För att erhålla ett sådant har en sakkunnig, helt och hållet utom marinen stående person, redan vidtalats, statskommissarien Chr. Tenow, en af de sakkunnige, som redan studerat sig in i saken, och det är regeringens fasta föresats att gå till botten med densamma. Myndigheterna måste lära sig, att det icke går för sig att på detta sätt öfverskrida anslag af ifrågavarande art.» Jag har tillåtit mig att förut i tryck anmärka, att herr statsministerns påstående om det uppdrag, som vore gifvet åt chefen för marinstaben och inspektören af flottans öfningar till sjöss nog icke var fullt riktigt, ty i instruktionen för dessa myndigheter i fråga om det uppdrag, de då fingo, heter det, att de borde afgifva gemensamt förslag till dels ändringar af redan beslutade eller föreslagna fartygsexpeditioner, dels åtgärder i öfrigt, som ansågos bära vidtagas med hänsyn till den påvisade approximativa bristen i anslaget till flottans öfningar. Det var således, såvidt jag kan förstå, då icke fråga om att undersöka hvem eller hvilka, som vållat öfverskridandet, utan det första uppslaget i den riktningen gafs genom det uppdrag, som lämnades herr statskommissarien Tenow. Jag fäster mig särskildt vid,

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. att herr statsministern uttryckte sig så, att det här gällde att få ett »opartiskt» bedömande af frågan. Jag finner detta mycket riktigt. Opartiskhet är naturligtvis hvad man i främsta rummet borde fordra af den undersökning, som herr Tenow skulle anställa och det utlåtande han skulle afgifva.

(Forts.)

I det afseendet ha emellertid åtskilliga invändningar blifvit gjorda, och, som det tyckes mig, ha dessa invändningar haft fog för sig i mer än ett hänseende. Jämväl i dag ha vi af den förste talaren hört dessa invändningar klart framställas. Jag för min del skall nu icke ingå på några detaljer; jag ber blott att få påpeka, att i själfva hufvudsaken synes det mig, som om den Tenowska utredningens resultat brister i fråga om ett opartiskt bedömande, och det är just beträffande det förhållande, i hvilket han ställer de fel, som han tillvitar marinförvaltningen, och de fel, som han tillvitar de militära myndigheterna, till hvarandra. Det har blifvit påpekadt, att ordalagen, då han talar om den ena och den andra af dessa två, äro ganska olika; väsentligen skarpare i fråga om marinförvaltningen och mildare i fråga om de militära myndigheterna. Men själfva kärnpunkten ligger dock för mig på ett annat håll. Redan af herr Tenows först afgifna stora officiella betänkande syntes det framgå, att han menade, att om marinförvaltningen hade tagit tillräckligt grundliga initiativ, omformat sitt räkenskapsväsende o. s. v., då hade det varit mycket stark anledning att antaga, att icke något öfverskridande alls borde ha förekommit. Uti den polemiska skrift, som han sedan utgifvit mot en ämbetsman inom marinförvaltningen, säges det från herr Tenows sida alldeles uttryckligen, att om bokföringen hade varit à jour med verkliga ställningen, hade öfverbetalning aldrig behöft ifrågakomma. Nu är det för det första klart, att detta omöjliga kan afse något sådant, som att, därest marinförvaltningens uppgifter vid årets början hade varit exakta i stället för approximativa, intet öfverskridande behöft ifrågakomma, ty det är ju uppenbart, att öfverskridandet lika väl kunde ha ägt rum, om uppgifterna varit exakta som om de varit approximativa. Nej, hvad herr statskommissarien Tenow afser är, att i fall bokföringen varit sådan, att man tid efter annan, månad efter månad, kunnat se hvad som åtgått af öfningsanslaget, hade därigenom skapats en möjlighet att säga stopp, när man fann, att öfningsanslaget höll på att bli slut. Det påståendet kan ju ha en viss sanning, men jag vågar säga, att därutaf kan man dock icke sluta, att det är marinförvaltningen, som har hufvudskulden, och icke de militära myndigheterna. Hufvudskulden måste ligga hos de myndigheter, som så lättvindigt uppgjort själfva beräkningarna, att de visat sig allt utom hållbara. Om man nu kan säga, att äfven om de hade upprättat sina beräkningar så illa, kunde det ha gått bra i alla fall, därest marinförvaltningens räkenskaper varit sådana, att det måste sagts stopp, såvida ej det allra

skarpaste uppsåt att öfverskrida anslaget varit till finnandes, ja, då kan man väl icke därpå draga den slutsatsen, att hufvudskulden ligger hos marinförvaltningen. Alldeles frånsedt hvad som förekommit beträffande det uppsåtliga öfverskridandet år 1909, är det icke något som talar för att de militära myndigheterna så alldeles gifvet skulle ha ställt sig till någon efterrättelse ett sådant stopp till följd af bokföringen. Det finns ett gammalt ordstäf — jag vet icke, om det är hämtadt ur en dikt eller hvarifrån det här rör sig — som lyder: »När oskulden sofver små änglar gå vakt.» Det är så, som herr Tenow tyckes vilja ha det inrättadt: när oskulden, d. v. s. de militära myndigheterna, sofver år efter år, då skall marinförvaltningens civila afdelning, d. v. s. här marin-öfverkommissarien Dahlin och amiralitetsrådet Wolff, hålla vakt som änglar rundt omkring dem. Jag tror för min del icke, att en sådan uppfattning af de respektive myndigheternas skyldigheter är riktig.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

När vi nu tala om detta räkenskapsväsende och de kraftiga beskyllningar, som statskommissarien Tenow riktat mot marinförvaltningen för bristande initiativ till omdanande af räkenskapsföringen på ett modernare sätt, så vill jag visst icke göra mig till något slags riddare för marinförvaltningen, ty jag tror nog, att marinförvaltningen i åtskilliga afseenden torde ha felat. Men jag undrar, om marinförvaltningen i sådant fall är den enda felaktiga.

Det finnes ett ämbetsverk som heter statskontoret. Detta ämbetsverk har en instruktion, som bland annat innehåller följande: »Statskontoret har till åliggande: — — att i enlighet med det formulär, som af Kungl. Maj:t är eller varder fastställt, upprätta rikshufvudbok, utvisande statsverkets samtliga tillgångar, inkomster och utgifter, samt därjämte granska och efter samråd med vederbörande ämbetsverk föreslå formulär för de räkenskaper, hvilka för rikshufvudboken skola ligga till grund.» Det vill nästan synas, som om, ifall marinförvaltningen skall kallas för en ekonomisk öfverstyrelse för flottan under Kungl. Maj:t, statskontoret på grund af detta stadgande skulle kunna kallas för en räkenskapsöfverstyrelse för de öfriga ämbetsverken. Och hvilken inom statskontoret är det, som skulle i främsta rummet ha till skyldighet att iakttaga en sådan bestämmelse? Jo, utan tvifvel den ämbetsman, som förestår riksbokslutsbyrån, och hvem är det? Jo, herr statskommissarien Tenow!

Det är ju för öfrigt att märka, att allting, som i den Tenowska utredningen säges om marinförvaltningen, i själfva verket indirekt kan tillämpas äfven på Kungl. Maj:t. Ty om marinförvaltningen är den ekonomiska öfverstyrelsen för marinen under Kungl. Maj:t, är det också klart, att Kungl. Maj:t likaväl som marinförvaltningen borde ha haft all anledning att ingripa, isynnerhet då det gång på gång visade sig så varnande tecken, som här var fallet.

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
gettill flottans
öfningar.
(Forts.)

Nu har herr sjöministern förklaradt, att det skall bli mycket bra hädanefter och att hvad som sålunda skett icke är utan sin nytta, ifall det åstadkommer denna goda verkan. Ja, det vore ju naturligtvis godt och väl, om man det kunde tro, ehuru man måste säga, att vi fått betala ganska mycket, för att denna goda verkan skall kunna åstadkommas. För min del har jag emellertid icke någon rätt tilltro till dessa försäkringar, som nu uttalas, och kan icke få någon sådan tilltro förrän det är fullständigt klareradt, att man ifrån ledande marint håll erkänner, hvilka som med afseende å öfverskridandet ha haft den största andelen i skulden, nämligen förre chefen för sjöförvarsdepartementet, förre chefen för kommandoexpeditionen, (d. v. s. nuvarande chefen för sjöförvarsdepartementet) inspektören för flottans öfningar och chefen för marininstaben. Först då ett sådant erkännande i klar och bestämd form gifves tror jag, att man skulle kunna börja tänka på att hysa någon tilltro till sådana försäkringar, som här afgifvits.

Det är ju alldeles tydligt, att med den uppfattning, som jag här ådagalagt, jag icke kan annat än ansluta mig till de talare, som undra öfver den högst ovanliga åtgärd, som hans excellens herr statsministern företagit sig, då han i statsrådsprotokollet låtit anteckna sin djupa beundran och hyllning för herr statskommisarien Tenow. Jag har för min del aldrig sett något liknande, och jag hade nästan aldrig föreställt mig, att ett uttalande af det slaget skulle ifrågakomma annat än möjligen om någon stor svensk upptäckare, världsomseglare eller dylikt. Men att en ämbetsman som erhåller uppdrag att anställa en utredning därför att han gör denna utredning på ett sätt, som regeringschefen tycker om, skall erhålla ett sådant loford — det har jag svårt att sätta mig in i. Emellertid vill jag sanningen likmätigt erkänna, att herr statsministern i dessa loford icke upptager äfven det, att herr statskommisarien Tenow skulle ha visat fullkomlig opartiskhet, ehuruval, såsom jag nyss anmärkte, herr statsministern framställde detta såsom den första fordran vid detta uppdrags fullgörande. Måhända borde dock herr statsministern, just till följd af att han kanske kände sig icke kunna, åtminstone icke utan att göra statsrådsprotokollet någon smula löjligt — och det böra ju icke statsrådsprotokoll bli — afgifva ett sådant erkännande, ha fått en anledning att icke inlåta sig på något prisande alls.

Om man, herr talman, ser på hela denna sak sådan den hittills tilldragit sig och på de olika skedena af densamma — och jag förmodar, att den icke är slut ännu, utan att åtskilligt kan komma att återstå — då tror jag, att man i denna fråga, såsom vi redan gjort i så mången annan vid denna riksdag, måste säga sig, att det dock är orimligt, att en Riksdag med den sammansättning, som denna har, skall sitta och behandla den

ena viktiga frågan efter den andra. Jag skall icke rikta mig mot en talare, som i en föregående debatt uppträdde och talade om folkmeningen och dess värde; jag skall endast tillåta mig att till regeringen ställa en fråga, huruvida den verkligen alltjämt tycker, att det är riktigt, att, när man genomdrifvit en rösträttsreform på grund af att man anser, att folkviljan borde få ett annat och bättre uttryck, fördröja denna reforms verkställighet. Jag tror, och det har jag sagt förut, att de nya valmännen böra anses ha rätt, moralisk rätt att genom val till *båda* kamrarna samtidigt få visa sin vilja. Därtill kommer, att, till följd af hvad som exempelvis i denna angelägenhet tilldragit sig, jag känner mig allt mer och mer förvissad om, att en sådan åtgärd är den enda, hvarigenom grundlags helgd och Riksdagens rätt återigen kan komma att upprätthållas — af den Riksdag, vi nu ha, kunna vi tydligen icke vänta ett sådant upprätthållande.

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

Med herr Staaff förenade sig herr *Röing*.

Hans excellens herr statsminister Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få betona, att jag i mitt anförande kommer att uteslutande hålla mig till saken, nämligen till det statsutskottets utlåtande, som här föreligger. Särskildt ber jag därvid att få göra några inlägg och några erinringar med anledning af de uttalanden, som blifvit gjorda i den liberala reservationen, d. v. s. i den af herr Jacob Larsson m. fl. här afgifna reservationen.

Reservanterna förmena, att genom den af Kungl. Maj:t anbefallda omföringen af 277,922 kronor 70 öre skulle en motsvarande del af öfverbetalningen å flottöfningsanslaget ingalunda ha blifvit i verkligheten täckt. Jag vill gentemot detta sätt att argumentera erinra om, att nyssnämnda summa icke utgör och aldrig utgjort någon brist på flottöfningsanslaget, utan om den åstadkommer någon brist, gäller det andra anslag. Min uppfattning är ju, att hvarje konto måste bära sina utgifter och erhålla sina inkomster. Det får taga sin brist och erhålla sitt öfverskott. Om sålunda Kungl. Maj:t finner, att vissa belopp blifvit förda på oriktigt konto, dit de icke höra, så synes det mig, som om det knappast skulle kunna göras någon invändning emot det berättigade och riktiga i att Kungl. Maj:t anbefaller beloppens återförande till de särskilda konti, hvartill de höra. Om man gjorde sig skyldig till motsatt förfarande, skulle man verkligen, synes det mig, kunna förtjäna klander från Riksdagens sida, ty därigenom skulle man ju kunna undandölja en eventuell brist på ett anslag på ett annat anslags konto, dit den i själfva verket icke hör.

I detta sammanhang vill jag också gentemot herr Nilson säga, att likaväl som jag anser, att, om en utgift förekommit på ett anslag, dit den icke hör, detta skall rättas, så anser jag, att om på grund af misstolkning af ett kungl. bref ett konto har

Ang. täckande
af öfverbetal-
ning å reser-
vationsansla-
get till flottans
öfningar.

(Forts.)

blifvit belastadt med utgifter, som icke höra dit, är det väl icke något underligt eller oriktigt i att rättelse vidtages därutinnan.

När jag läste den liberala reservationen, fick jag det intrycket, att reservanterna icke ha riktigt klart för sig, huru det förhåller sig med förslagsanslag, och att de icke ha klart för sig, huru man skall förfara, om det uppkommer, hvad de kalla för brist å ett dylikt anslag. Efter min uppfattning skulle man egentligen icke kunna tala om brist å ett förslagsanslag. Man kan visserligen tala om, att det uppkommit brist i det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen och Riksdagen i riksstaten beräknat ett förslagsanslag till, men någon brist i vanlig mening kan där icke gärna ifrågakomma. Jag skall emellertid icke fästa mig vid denna lilla skillnad i uttrycken — hvilken jag dock anser vara betecknande, ty jag har däraf tyckt mig finna, att reservanterna icke ha riktigt klart för sig, huru det skall förfaras med bristen i dylika fall — utan jag kan ju följa reservanternas terminologi och kalla det för brist, om man så vill, nämligen en brist i det belopp, som blifvit *beräknadt*. Om det är sant, hvad reservanterna säga, att de »erfarit», men som regeringen icke fått någon kännedom om, nämligen att beväringanslaget laborerar med en brist på en och en half miljon kronor, så behöfves enligt gällande statsregleringsbestämmelser icke något anslag för att täcka en sådan brist. Den brist, som uppstår å ett förslagsanslag, täckes så att säga af sig själf vid uppgörande af rikshufvudbokens bokslut. Den täcker sig genom öfverskott å andra förslagsanslag och genom öfverskott å inkomsttitlarna. Det är ju nämligen så, att öfverskott och brister å förslagsanslagen gå in i kassafonden, och dit gå äfven öfverskott å inkomsttitlarna. Där sker inom denna kassafond för hvarje år en utjämning, ett slags clearing, om jag så får säga, af dessa olika slag af brister och öfverskott. Resultatet af denna utjämning för året blir, att kassafondens tillgångar antingen visa en ökning eller en minskning. Men det är icke nog med den utjämning, som sålunda sker för hvarje år, utan det sker äfven en utjämning under en följd af år, på det sätt nämligen, som Kungl. Maj:t i sammanhang med den nya riksstatens uppgörande har föreslagit Riksdagen, att man skulle gå till väga. Om det sålunda under ett år visar sig, att kassafondens tillgångar ha stigit, och det nästa år kanske visar sig, att de minskats, för att återigen det tredje året kanske på nytt ökas o. s. v., så sker därigenom en utjämning år ifrån år. Endast om den eventualiteten inträffar, att kassafondens tillgångar under en följd af år kontinuerligt sjunkit nedåt eller stigit uppåt, först då blir det ju egentligen fråga om att vidtaga åtgärder, i det förra fallet genom uttagande af nya skatter och i senare fallet genom minskning af en redan befintlig beskattning, för att kunna hålla kassafonden vid det belopp, som man anser vara lämpligt. Att denna af mig nu uttalade uppfattning om

förslagsanslagen delas af Riksdagen, därpå har jag ett ganska nytt exempel. Kungl. Maj:t har nämligen vid innevarande års riksdag föreslagit, att en nedsättning skulle göras i öfningstiden för de icke vapenföra värnpliktige. I sammanhang med afgifvande af detta förslag framlade Kungl. Maj:t i budgeten sina beräkningar öfver huru vissa anslag, såsom anslaget till de värnpliktiges mathållning m. m., med anledning däraf skulle nedsättas. Genom kamrarnas skiljaktiga beslut blef icke Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag antaget, utan förföll. Därigenom inträffade, att antalet värnpliktsdagar, som dessa icke vapenföra skulle få utgöra, ökades rätt betydligt, och detta åter borde ha haft till följd, att de omnämnda anslagen likaledes ökats till åtminstone samma belopp, hvartill de förut varit upptagna. Men statsutskottet förfor icke på det sättet, utan förklarade, att, eftersom det här vore fråga om förslagsanslag, det vore onödigt att vidtaga en sådan ökning, ty från förslagsanslaget kunde under alla förhållanden erforderliga utgifter anvisas. Utskottet ansåg därför, att det icke vore nödvändigt att öka anslaget i fråga; och Riksdagen gillade denna utskottets uppfattning. Detta är en uppfattning af förslagsanslagen, som måste anses vara fullkomligt riktigt.

Nu vill jag vidare, då reservanterna säga, att de »erfarit», att det finnes en brist på 1 1/2 miljon kronor i förslagsanslaget, erinra herrarne om, huru dessa förslagsanslag i allmänhet te sig. Som jag nyss nämnde gå brister och öfverskott från förslagsanslag på alla hufvudtitlarna in i kassafonden. De ha sålunda ett visst sammanhang med hvarandra. Undersöker man nu, hur dessa förslagsanslag upptagits, kommer man till ganska intressanta siffror. Riksdagen skref — om jag icke minns fel var det 1905 — till Kungl. Maj:t och begärde, att Kungl. Maj:t skulle taga upp förslagsanslagen till så höga belopp, att man kunde antaga, att de skulle räcka till för kommande utgifter. Nu lät jag häromdagen föranstalta om en utredning om, hur Kungl. Maj:t under de sex år, jag varit statsminister, uppfyllt denna Riksdagens önskan, och, äfven om det strängt taget icke hör hit, skall jag dock be att härom få lämna några siffror.

Jag skall då först redogöra för de siffror, som angifva faktiska ökningar enligt de af Riksdagen i riksstaten upptagna beloppen å samtliga ordinarie förslagsanslag under hufvudtitlarna, sålunda både nya och gamla förslagsanslag. Hvarje belopp är jämfördt med det belopp, som utgick på förslagsanslagen under föregående år. Det visar sig då, att 1907 ökningen å förslagsanslagen var 7,904,000 kronor. 1908 blef ökningen 3,974,000 kronor. 1909 blef ökningen 9,387,000 kronor, 1910 4,206,000 kronor, 1911 5,053,000 kronor. För 1912 är siffran tagen ur statsverkspropositionen, då riksstaten ännu icke är antagen, och visar en ökning af 6,435,000 kronor. Siffrorna äro angifna i runda tal.

Detta är, som jag nämnde, den faktiska ökningen under

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande ifrågavarande år. Men det, som kanske har ännu mera praktiskt af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. (Forts.)

intresse att få erfara, är, hur ökningen ställer sig beträffande de som jag nyss benämnde gamla förslagsanslagen. Om jag tar hänsyn endast till dessa förslagsanslag och den del af dem, som utgår efter samma bestämmelser, d. v. s. om jag bortser från sådana öknningar, som uppkommit till följd däraf, att ifrågavarande anslag fått vidgad användning, och sålunda håller mig till fullt jämförbara siffror i befintliga förslagsanslag, så blifva dessa öknningar återigen följande:

1907	3,620,000 kronor,
1908	713,000 kronor,
1909	5,289,000 kronor,
1910	1,006,000 kronor,
1911	1,485,000 kronor,
1912	1,965,000 kronor.

Allt detta är i runda tal angifna siffror.

Jag har med dessa siffror velat visa, att det är ganska stora belopp, som Kungl. Maj:t, när det är fråga om att för hvarje riksdag uppgöra budgeten, har att bedöma ur synpunkten af, huru mycket, som skall upptagas på de olika förslagsanslagen, och mången gång är det ganska svårt att kunna beräkna dem exakt till de belopp, som man tror skola bli de riktiga. Alldeles speciellt har det varit svårt att göra detta beträffande det anslag, som det här är fråga om, nämligen anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättningen därför, på den grund att räkenskaperna varit förda så, att man icke af dem kunnat direkt se, huru stora utgifterna varit under föregående år.

Jag skall endast som exempel be att få visa herrarne, hur man beträffande just detta anslag vid olika tillfällen räknat, när man tagit upp det i budgeten. I 1906 års riksstat var anslaget beräknadt till 780,000 kronor. För det året uppkom en brist af 627,000 kronor. Då budgeten skulle göras upp i slutet af 1905 eller början af 1906, skulle ju naturligtvis den dåvarande regeringen söka beräkna, hur mycket den skulle anslå anslaget till. Den skaffade sig då utredning om hur stora utgifterna från anslaget i fråga varit de två sista åren, för hvilka bokslut föreläge, och fann då, att för 1903 hade utgått 1,460,000 och för 1904 1,256,000 kronor, d. v. s. i runda tal 1 1/2 miljon det ena året och 1 1/4 miljon kronor det andra året, men på grund af vissa antaganden, att underåriga värnpliktige icke skulle komma att öfvas, ansåg regeringen sig 1906 kunna sätta anslaget till 1,150,000 kronor, d. v. s. något lägre, än hvad utgifterna varit under 1903 och 1904. Därom har jag naturligtvis ingenting alls att säga, men veta herrarne hvad resultatet blef? Jo, att det för det året blef en brist på öfver 1/2 miljon kronor. Sedermera har detta anslags höjts. En gång under den tid, jag varit statsminister, ha utgifterna å anslaget uppgått till 1,705,000 kronor, och

då blef resultatet ett öfverskott för det året af 143,000 kronor. Året därpå gick det ungefär jämt ihop. Jag har med detta endast velat visa, hur svårt det är att kunna beräkna förslagsanslag till något så när riktiga belopp, somliga bli för högt, andra för lågt upptagna, men just på grund af deras natur kommer sedermera en utjämning att ske.

Hvad nu detta beväringensanslag beträffar är det gifvet, att uppmärksamheten kommit att särskildt riktas därpå. Vi ha ökat anslaget och komma väl att göra det ännu mera. Det är sannolikt att anslaget kan behöfva ökas af en annan anledning, nämligen den, att kostnaden för beväringens öfningar är större, än hvad man ansåg, när anslaget beräknades. Om man nu hade följt en annan väg för att fylla bristen i föreliggande öfningsanslag, som är ett reservationsanslag, nämligen om man gått den väg, som statsrevisorerna anvisat, då hade man fått öfverföra besparingarna å beklädnadsanslaget till kassakontot, och till följd däraf hade man gifvetvis af Riksdagen fått begära ett anslag af 552,000 kronor för att fylla bristen på öfningsanslaget. Ja, mina herrar, om så hade skett, är det gifvet, att riksstaten för 1912 hade blifvit försämrad med ett belopp af 552,000 kronor, och resultatet af detta hade naturligtvis blifvit, att kassafondens tillgångar vid 1912 års slut varit 552,000 kronor mindre, än hvad de annars skulle hafva blifvit. Hade jag då å andra sidan i enlighet med statsrevisorernas hemställan tagit de 452,000 kronor, som nu föreslås att öfverföras från beklädnadsanslagets besparingar, och fört dem direkt till kassafonden, hade kassafondens ställning för 1911 förbättrats med 452,000 kronor och följaktligen äfven för 1912 förbättrats med 452,000 kronor. I det afseendet hade sålunda de 452,000 kronorna gjort hvarken till eller från, ty i kassafonden 1912 hade de tagit ut hvarandra. Ett sådant förfaringsätt hade endast medfört en längre och krokigare väg att komma till målet än att, såsom Kungl. Maj:t föreslår, direkt öfverföra besparingarna från det ena anslaget till det andra. Detta om de 452,000 kronorna.

Beträffande de 100,000 kronorna återigen, som fattas och som Kungl. Maj:t föreslagit skola utgå från de allmänna besparingarna, har jag för min del verkligen trott, att det skulle vara för Riksdagen angenämare, att detta belopp toges ur besparingar, öfver hvilka Kungl. Maj:t har dispositionsrätt, än att det skulle uppföras som särskildt anslag i riksstaten och därmed minska kassafonden, öfver hvilken Riksdagen har förfoganderätt. Jag hade, som sagdt, trott, att det skulle vara ganska angenämt för Riksdagen, om man förföre på det sättet. Men att man på detta sätt fyller en brist i ett anslag med en tillgång på ett annat, är för öfrigt ingalunda synnerligen märkvärdigt. Jag tror, att det var herr Nilson i Örebro, som uttryckte sin förvåning häröfver och som ansåg, att det var oegentligt att på det sättet använda

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. besparingar. Jag vill nämna, att flera gånger ha besparingar af reservationsanslag för de allmänna läroverken tagits i anspråk för statsregleringen. Det har Riksdagen varit med om, och jag kan icke finna något egendomligt i att förfara på det sättet, när öfverskottet icke erfordras på det anslag, där det uppkommit. (Forts.) För resten vill jag i detta sammanhang i anledning af herr Nilsons yttrande nämna, att det var statsrevisorerna, som föreslogo, att denna besparing på beklädnadsanslaget skulle användas. Besparingarna på beklädnadsanslaget och de allmänna besparingarna ha till stor del uppkommit till följd af att det funnits vakanser. Den uppkomna bristen på öfningsanslaget har till stor del uppkommit till följd af att vakanserna blifvit fyllda. För mig är det mycket naturligt, att man fyller sålunda uppkomna brister med öfverskott från andra anslag.

Hvad reservanterna slutligen säga om de 400,000 kronorna, som skulle tagas med 200,000 kronor hvardera året för att fylla denna brist ifrån öfningsanslaget, vill jag erkänna, att det gifvetvis är en riktig princip, att man låter hvarje anslag sköta om utgifterna för det år, anslaget afser, d. v. s. att öfningarna för hvarje år skola afpassas så, att de ungefär svara mot årsanslagets storlek. Men å andra sidan läser det väl icke kunna göras särskildt stor anmärkning mot, att, när omständigheterna så fogat, större belopp användts under ett par år, då man måste utgå från, att öfningarna blifvit bättre gjorda under de åren, och alltså det manskap som öfvats — här är endast fråga om befäl, underbefäl och stammanskap — fått bättre öfning under de åren. Att man då under ett par följande år vidtager minskningar i detta anslag, däraf kan man icke taga sig befogad anledning påstå, att det visat sig, att anslaget är för stort och behöfver nedsättas. Det är ju gifvet att det resonemanget icke kan föras, när det gäller långa tidsperioder och mycket stora skiljaktigheter; men för ett par år och med det belopp, som här är fråga om, låter ett sådant resonemang alltid försvara sig.

När jag talar om detta, ber jag att få erinra om ett ord, som herr Starbäck nyss nämnde, nämligen om skarpskjutningarna 1910. Herr Starbäck talade icke nu ut den tanke riktigt, som herr Starbäck hade under den s. k. marsdebatten. Herr Starbäck läste då upp ett tidningsurklipp och fogade därtill en reflexion. Den reflexionen kom icke med nu, men jag tror, att jag erinrar mig den ganska noga. Den gick ut på, att herr Starbäck af tidningsnotisens innehåll slöt sig till, att denna regering, som är så ordentlig och så *noggrann* — tror jag det var — ställt till det så, att under det året icke lossats ett enda skarpt skott. Jag tror, att det skall stå så i protokollet — det går an att se efter. Det var mot detta yttrande, som jag då reagerade genom att omnämna, att jag bevistat öfningarna vid flottan den hösten och att då skjutits många skarpa skott. Jag ansåg, att herr

Starbäck icke hade rätt att draga ut den konsekvensen ur tidningsurklippet, som herr Starbäck uppläste. Det var mot innebörden i det yttrandet, jag vände mig.

Ett ord till om skjutningarna! Då det af en annan talare här anförts, att det är de mycket omfattande skjutningarna, som förorsakat öfverskridandet — och det lägger man amiral Dyrssen till last — så vill jag påpeka för herrarne, att det var en af det liberala partiets märkesmän, herr David Bergström, som år 1907 gjorde anmärkning på att man ett par föregående år funnit, att det var mycket illa ställt både med skjutningarnas resultat och med det sätt, hvarpå skjutöfningarna bedrefvos. Den dåvarande sjöministern förklarade då, att detta var en sak, på hvilken man hade uppmärksamheten fästad. Och man får ju icke undra på, att, då han sedan hade tillfälle därtill, han vidtog den rättelse, som blifvit honom anbefalld från ett så utomordentligt håll.

Jag skall icke nu tala om, hvad reservanternas här säga om att Kungl. Maj:t hade bort tala om arten af de inskränkningar, genom hvilka de väntade besparingarna beräknats skola vinnas. Det har sjöministern redan gjort. Men det är glädjande i alla fall, synes det mig, att erfara, att just *de* reservanternas hafva just *detta* bekymmer. Komma vi därefter, hvilket är ganska sannolikt, att man måste öka öfningsanslaget — herrarne veta, att det för ett par år sedan var beräknadt, att anslaget borde vara 2,100,000 kronor och icke 1,800,000 kronor, såsom det nu är; och jag kan ju erkänna, att det är en försummelse, att detta icke blifvit iakttaget sedan, då man såg, att vakanserna fylldes upp så mycket — då är det enbart glädjande, att man från det hållet kan påräkna ett stöd för en sådan åtgärd en annan gång.

Reservanternas hafva förklarat, att de hafva grundad anledning antaga, att en undersökning af ställningen å ifrågavarande hufvudtitel i dess helhet läro komma att gifva till resultat, att mot de tillgångar, som presenteras af förut nämnda reservationer å beklädnadsanslaget och hufvudtitelns allmänna besparingar, stå öfverbetalningar och brister till högst betydande belopp å ett flertal anslag och herr Nilson har angifvit siffrorna ganska noga. Ja, det kan nog vara möjligt, att det förhåller sig så, som reservanternas säga, nämligen att det är sådana öfverbetalningar äfven på andra anslag, men att man därför icke skall rätta till det anslag, som man nu kan rätta till, det kan jag för min del icke förstå. Genom den utredning, som redan är gjord, har man möjlighet att nu få öfningsanslaget regleradt. Går det lättare, mina herrar, att nästa år reda ut de brister, som reservanternas tala om, därest öfningsanslaget kvarstår oregleradt? Det är, synes det mig, väl bara en fördel att hafva det undångjort. Hvad som i det fallet är gjordt, det är gjordt.

Den utredning i nämnda afseende, som reservanternas tala om, den pågår, och den pågår med fart och energi, för att få

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

klarhet i samtliga dessa förhållanden. Jag kan emellertid nämna det, att jag ganska säkert hoppas, att man, då det nya räkenskapssystemet, som träder i tillämpning den 1 januari 1912, verkligen kommer att göra sig gällande, ett stycke in på 1912 års riksdag skall kunna lämna en bättre upplysning om dessa förhållanden, än hvad nu är möjligt. Utan att göra en noggrann utredning, går det emellertid icke för sig att med tillförlitlighet yttra sig om denna sak, ty dessa brister och öfverskott äro icke kända, d. v. s. de äro icke kända på ett sådant sätt, att man kan säga, huru stora de hvar för sig äro. Man måste alltså få en utredning därom.

(Forts.)

Nu säga reservanterna, att det hade bort vara »en bjudande nödvändighet för Kungl. Maj:t att underställa Riksdagens pröfning fullständig utredning och därå grundadt förslag till åtgärder i syfte att åstadkomma jämvikt i fråga om de särskilda anslagen under hufvudtiteln i dess helhet». Ja, mina herrar, det är mycket lätt att skriva detta på fyra rader i reservationen, men det är sannerligen icke lika lätt att göra det. Efter min uppfattning är det fullkomligt omöjligt att för närvarande göra det. När man från och med den 1 januari 1912 börjar med det nya räkenskapssystemet, får man redovisning för de olika anslagen månad efter månad. Därmed får man klarhet för den tid, som ligger efter den 1 januari 1912. Klarhet för den tid, som som ligger före samma dag, d. v. s. före 1911 års slut, det får man icke förr, än räkenskaperna blifvit avslutade, och detta icke blott hvad 1911 års räkenskaper angår, utan äfven hvad angår de räkenskaper, som ännu icke inkommit och avslutats för 1909 och 1910. När detta blir färdigt, då kommer hela denna utredning alldeles af sig själf.

Jag vill begagna tillfället att nämna ett ord om de reformer, som i denna sak redan hafva blifvit inledda, och som hafva pågått sedan ett år tillbaka, såväl verkliga reformer som undersökningar. Dit räknar jag i första rummet själfva redovisningssystemets förenkling. Jag har delvis talat om detta nyss, då jag omnämnde den åskådlighet, som genom månadsredovisningarna kommer att vinnas. Jag kan äfven åberopa hvad jag sade i mitt yttrande till statsrådsprotokollet om lämpligheten af att taga i öfvervägande, om icke utgifterna för beväringen kunde upptagas med en viss dagkostnad och föras på beväringensanslaget, hvarmed vunnes den förenklingen, att man bara hade ett anslag att göra med i stället för två.

Med anledning af hvad herr Staaff nyss yttrade om att statskontoret borde vara den myndighet, som hade att se till, huru räkenskapsväsendet vore ordnadt, vill jag nämna, att sedan åtskilliga år tillbaka just en ämbetsman i statskontoret, nämligen statskommisarien Tenow, har i uppdrag att genomgå räkenskaperna för olika ämbetsverk samt söka åstadkomma förenklingar i de-

samma. Jag vet, att detta redan är gjordt med afseende å länsstyrelserna. Jag skulle nästan tro, att det är gjordt hvad domänstyrelsen angår, och jag tror, att det just var igångsatt beträffande marinförvaltningen, när ifrågavarande förhållande upptäcktes. Men vederbörande kan ju gifvetvis icke taga hand om alla ämbetsverks räkenskaper på en gång. Det får försiggå undan för undan.

Till de öfriga ifrågasatta reformerna hör frågan om revisionens ordnande till snabbhet, sakkunskap, oberoende och effektivitet. Dit hör äfven att få en revision ställd under ledning af ett af de civila ämbetsverken. Det ämbetsverk, som genom arten af sin verksamhet härför vore mest lämpadt, är kammarrätten. Detta ämbetsverk skulle hafva sina underafdelningar på flottans stationer, stående under ledning af dels en sakkunnig revisor, kunnig i revision och bokföring, och dels af t. ex. f. d. marinintendenter, som voro kunniga i de förhållanden, som skola revideras. Genomförandet af en sådan anordning måste betraktas såsom en angelägenhet af ganska stor vikt.

Slutligen vill jag omnämna frågan om organisationens omläggning för att få större enhetlighet och därmed äfven bättre ekonomiskt resultat. Därmed skulle man kunna få en bättre ledning af hela ekonomien och undvika slitningar mellan de olika myndigheterna. Utredningarna härom, mina herrar, hafva pågått sedan ett år tillbaka och pågå fortfarande; och är det Kungl. Maj:ts mening, att de skola fortsättas, så att man verkligen kan bringa reda i dessa förhållanden. Man är alltså icke berättigad att draga Kungl. Maj:ts goda vilja i denna sak i tvifvelsmål.

Då regeringen genom marinförvaltningens skrivelse i mars förra året erhöll kännedom om att ett öfverskridande hade skett, anordnades genast en undersökning och uppdrogs då åt statskommissarien Tenow att jämte ett par sakkunnige söka utreda, huru man skulle kunna förebygga dylikt för framtiden. Äfven vidtalades han då under hand att utreda, huru öfverbetalningarna kommit till. Men innan denna senare utredning företogs, ville Kungl. Maj:t gifvetvis inhämta yttrande öfver förhållandet från myndigheter, som närmast hade med saken att göra, d. v. s. de militära myndigheterna, chefen för marinstaben och inspektören öfver flottans öfningar till sjöss, samt marinförvaltningen. De af dessa myndigheter afgifna redogörelserna visa också, att de fattat sitt uppdrag på det sättet. Äfven om jag i en intervju uttalat mig något otydligt, så har det dock kommit en sådan utredning ifrån nämnda myndigheter.

Ja, jag har icke mycket att tillägga till detta. Jag hörde här med förvåning sägas af herr Staaff, att en statsminister icke har rätt att uttala sig om, huruvida en ämbetsman gör sin sak bra eller illa. Jag har aldrig fått den uppfattningen, att en statsminister är en så hög person, att han icke vore berättigad att göra några uttalanden i den vägen. För min del har jag en all-

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.
(Forts.)

Ang. *täckande* deles motsatt uppfattning och anser sålunda, att finner en stats-
af öfverbetal- minister en sak dålig, så har han skyldighet att klandra den;
ning å reser- och är den enligt hans uppfattning god och bra, har han rättig-
vationsansla- het att säga det också.
get till flottans

öfningar.

(Forts.)

Jag har, herr talman, intet vidare att tillägga.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! I anledning af det anförande, som herr sjöministern nyss hade, och i hvilket han uttalade sig därom att beklädnadsförråden hade tillgångar utöfver skulderna, och att det icke alls var några som helst olägenheter med afseende å dem, skulle jag vilja fråga: hvilka är det, som skola betala de skulderna? Såvidt jag kan förstå, kunna medlen härtill icke utgå från annat håll än från de anslag, hvarmed beklädnaden ytterst skall gäldas, alltså från »beklädnadsanslaget».

Herr statsrådet anförde vidare gentemot herr Rydén, att en anledning till de ökade kostnaderna för kol och ammunition vore att finna i det ökade antalet expeditioner och i större manskapsstyrka. Det må vara alldeles riktigt med afseende å totalsumman; men då man, såsom jag, utgått från antalet öfningsdagar ombord och kommit till ett visst resultat, så ställer sig saken helt annorlunda. Det förekom mig också, som om herr sjöministern skulle vara fullt ense med mig därom, att man utgick ifrån alldeles riktiga grundprinciper då man utgick från antalet *öfningsdagar ombord*, och det var det jag i mitt anförande gjorde. Jag kom då till det resultatet, att kostnaden per man och dag för artilleriammunition 1908 utgjorde 81 öre, under det att den 1909 utgjorde 1 krona 72 öre. Jag kan nu komplettera detta därmed, att samma kostnad år 1906 utgjorde 72 öre, sålunda en skillnad per man och dag mellan 1906 och 1909 af praktiskt sedt 1 krona.

Hvad herr statsministerns nu hållna anförande angår, så vill jag endast förklara, att reservanterna ingalunda hafva varit okunniga om huru det förhåller sig med dessa förslagsanslags natur. Men det var ingen hufvudsak för oss, utan den hufvudsak, som vi ville betona och hafva fram, det var hufvudtitelns ställning i dess helhet; och jag vill endast understryka ett förhållande, hvarom vi för resten också erinrades af herr statsministern, nämligen det sakförhållandet, att det för Riksdagen ingalunda är likgiltigt, med hvilka belopp förslagsanslagen uppföras. I det fallet har ju Riksdagen redan tidigare gjort ett uttalande.

Jag finner således i hvad som förekommit ingen anledning att frånträda det yrkande, som jag gjort, utan ber, herr talman, att få vidhålla detsamma.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Hans excellens herr statsministern sökte göra gällande, att förslagsanslag strängt taget *icke kunde öfverskridas* och att det därför icke vore

så noga om man som Kungl. Maj:t föreskrifvit gjorde denna öfverföring af (i rundt tal) 277,000 kronor, då ju den hufvudsakligaste delen af beloppet komme att öfverföras till ett förslagsanslag. Herr statsministern sökte stöd för sitt resonemang i den omständigheten, att statsutskottet i fråga om de förslagsanslag, som utgå till de värnpliktiges aflöning och inskrifning, bespising med mera, skrifvit, att dessa anslag icke behöfde höjas i anledning af öfningstidens bibehållande utöfver den tid Kungl. Maj:t föreslagit för trängkårens värnpliktige. Jag vill då erinra om, att vid den förberedande behandlingen af detta ärende icke denna omständighet var ensam afgörande, utan på beslutet inverkade äfven ett annat förhållande, nämligen det, att Kungl. Maj:t räknat såväl dessa förslags — som en del reservationsanslag — afsevärdt högt på den grund, att Kungl. Maj:t under flera år räknat med ett större antal värnpliktige än som faktiskt inställt sig till tjänstgöring. På den grund ansåg statsutskottet, att Kungl. Maj:ts anslagsberäkningar kunde stå sig äfven om Riksdagen icke för 1912 ökade anslaget.

När herr statsministern anser, att om en afsevärd del af dessa 277,000 kronor fördes till de värnpliktiges vapenöfningsanslag och detta anslag sedan icke skulle stå sig, ingen olycka vore skedd, emedan man kunde taga ur kassaförlagsfonden, så kan det väl icke heller vara någon fara, om Kungl. Maj:t lånar ur kassaförlagsfonden, till dess en fullständig utredning angående femte hufvudtitelns räkenskaper föreligger. Ty när statskommisarien Tenow visat, att man från ett förslagsanslag öfverfört öfver 200,000 kronor till ett reservationsanslag, så är det så mycket större anledning antaga, att de militära myndigheterna påfört förslagsanslagen utgifter, som borde drabba reservationsanslag, och då är det sannerligen skäl att vänta med att göra några kvittningar anslagen emellan, till dess man får se, hur det hänger ihop med hela denna omföring från det ena anslaget till det andra. Jag har en gång på skämt hört sägas, att anslagen under femte hufvudtiteln slår vederbörande i ett säll och skakar om det, så att litet kommer hit och litet dit. Nu tror jag icke, att detta påstående är bokstafligt sant, utan man får väl följa instruktionen någorlunda; men när från ett förslagsanslag öfverförts till ett reservationsanslag öfver 200,000 kronor, så kan man ju ifrågasätta, huruvida icke vederbörande myndigheter i många fall öfverföra från reservationsanslagen till förslagsanslagen, hvilka senare enligt herr statsministerns utsago *aldrig kunna öfverskridas, förrän det blir brist i kassaförlagsfonden.*

Allting måste emellertid grunda sig på en viss beräkning, och så äfven förslagsanslagen; så länge Riksdagen är gifmild, skaffar sig Kungl. Maj:t rikliga medel både på reservations- och förslagsanslag; då öfverskotten från förslagsanslagen gå till kassaförlagsfonden, är ej att undra öfver, om denna fond kan räkna

Ang. täckande stora tillgångar under tider, då Riksdagen utan nämnvärd pröfning beviljat hvad Kungl. Maj:t begärt, och det är därför nödvändigt, att äfven förslagsanslagens användning göres till ingående pröfning af Riksdagen, ty först när det blir brist i kassaförslagsfonden, har egentligen Kungl. Maj:t anledning räkna om förslagsanslagen.

af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar.

(Forts.)

Jag har därför trott, att den ekonomiska hushållningen bäst tillgodoses därigenom, att man icke nu bifaller den kungl. propositionen utan afslår den för att gifva de utredande myndigheterna — hvilka ju ha herr statsministerns mycket lofprisande intyg på att de göra sitt arbete grundligt och väl — tillfälle att också till punkt och pricka slutföra sitt arbete. När det är utredt, kan kvittningen uppgöras mellan de olika anslagen.

Jag ber därför att få yrka bifall till den af mig och herr Rydén vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall visst icke upptaga kammarens tid länge, utan endast be att få yttra några få ord.

Såsom synes är det någon skillnad mellan reservanternas kläm och statsutskottets. Jag skall be att få säga det och jag tror inte, att jag säger för mycket, att för den händelse statsutskottet fått reda på hurudant yrkande reservanternas ämnade framställa, skulle det nog kunnat gå för sig att få en sammanjämkning, ty i hufvudsak lär det väl ändå icke vara någon skillnad. Men reservationen lästes icke upp i utskottet, utan blott ett litet koncept till motivering, och därpå beslöts bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Den skillnad i klämman, som sedan kom till, är ju obetydlig och inverkar ingenting, hvarför jag för min del skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan men med den formulering af klämman, som är afgifven i reservationen.

Motiven däremot äro sådana, att om de lästs upp i utskottet, hade de knappast kunnat godkännas. Ty jag för min del vill icke vara med om att uttala klander mot Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t kan uppgöra öfningsanslag, så att det blir några tusen kronor i besparingar på de summor, som Riksdagen lämnar för ett afsedt ändamål. Nu ha reservanternas uttalat ett klander mot Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t gjort sådana beräkningar, att icke hvarenda styfver gått åt. Det klander mot Kungl. Maj:t, som vi förut fått bevittna under denna Riksdag, har ju gått ut på, att anslagna medel icke räckt till, utan att det gått åt mera, men nu riktar man ett likadant klander mot Kungl. Maj:t, därför att de anslagna medlen icke gått åt. Sålunda finnes det ingen möjlighet för Kungl. Maj:t att vara alla till lags. — Lika litet har jag för min del kunnat vara med om att planen för flottans öfningar till sjöss skulle underställas Riksdagens pröfning. Jag tror nog, att det skulle ha en viss nytta med sig,

ty på det sättet kunde ju vederbörande departementschef komma ifrån ansvaret, men å andra sidan undrar jag, hur det skulle taga sig ut, om Riksdagen hade denna granskning om händer. Jag tror, att det blefve kient bestäldt med den granskningen.

Nu har det emellertid yttrats, senast i dag och flera gånger förut, att denna Riksdag icke borde befatta sig med att besluta i så viktiga frågor som den nu förevarande, emedan Riksdagen icke vore vald enligt de nya bestämmelserna. Men jag för min del kan icke se annat, än att hvar och en af oss har både rätt och plikt att handla efter sin egen öfvertygelse i hvarje fråga, trots att riksdagsordningen förändrats och det blifvit nya grunder för valen, som skola äga rum nu till hösten. Så länge denna Riksdag varar, har man rätt både att uttala sig och att fatta beslut i hvarje fråga, den må sedan vara mer eller mindre viktig. Den saken har ingenting att göra med att det blir andra grunder, som komma att tillämpas vid valen i höst; ett faktum för hvilket vi måste böja oss. — Det har också sagts, att med Andra kammaren blir det väl ställdt efter de nya valen i höst, ty då kommer den att bli sådan folkmeningen vill ha den. Det blir däremot icke fallet med Första kammaren, och därför bör det förordnas om nya val till densamma i höst. Öfvergångsstadgandena äro ju så klara, att man icke kan påstå, att en enda ledamot innehar sitt mandat annat än med stöd af rikets grundlagar, och det till och med enligt den lydelse, som de fått genom de nya valbestämmelserna. Och den omständigheten att det blir nya val, till Andra kammaren, inverkar väl icke på Första kammarens sammansättning.

Nu är vidare att märka, såvidt jag kan läsa, att grundlagen i detta afseende tydligt och klart säger, att det är Konungen ensam, som förordnar om nya val och icke regeringen. Det heter i § 3: »Riksdagsmännen utses till båda kamrarna genom val för viss tid; dock äger Konungen, innan den tid tilländagått, att förordna om nya val i hela riket till båda kamrarna eller den ena af dem.»

Allraminst hade jag trott, att herr Staaff skulle kunna framställa den önskan, att vederbörande regering skulle tillstyrka Konungen att förordna om nya val till Första kammaren. Vi veta hur det gick 1906. Den dåvarande regeringen hemställde hos Konungen att upplösa Andra kammaren, som handlat alldeles i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts beslut, men Konungen ville icke, efter hvad jag tror mig känna till, foga sig i det rådet. Jag tillhörde då också dem, som röstade för och önskade, att de nya valbestämmelserna skulle bli i öfverensstämmelse med det af Kungl. Maj:t då framlagda förslaget, och Andra kammaren biföll ju också detta förslag, hvilket däremot Första kammaren icke gjorde. Kanske var det detta, som bidrog till, att Konungen icke förordnade om nya val af en kammare, som handlat i enligt

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfvingar.
(Forts.)

Ang. täckande af öfverbetalning å reservationsanslaget till flottans öfningar. het med Kungl. Maj:ts önskan. Om det nu skulle tillstyrkas Konungen att upplösa Första kammaren, blir saken, såvidt jag förstår, alldeles densamma. Nu har Första kammaren i hufvudsak godkänt hvad Kungl. Maj:t framlagt, och då kan Konungen också svara på samma sätt och följderna blifva som 1906, hvilket ej är att önska.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talmanen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan 2:o) bifall till herr J. T. Larssons m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation, 3:o) bifall till det af herr Persson i Stallerhullt under öfverläggningen framställda yrkandet och 4:o) afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och fattade kammaren beslut i enlighet med den under 2:o) upptagna propositionen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,13 e. m. för att åter sammankomma kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.